

Een leefbare buurt mét asielzoekerscentrum: utopie of werkelijkheid?

*Een kwantitatief onderzoek naar de invloed van
asielzoekerscentra op de buurtleefbaarheid*

Daan Zegwaart
Masterthesis Urban Geography
Universiteit Utrecht
Augustus 2016

Een leefbare buurt mét asielzoekerscentrum: utopie of werkelijkheid?

*Een kwantitatief onderzoek naar de
invloed van asielzoekerscentra op de
buurtleefbaarheid*

Augustus 2016

Universiteit Utrecht
Faculteit Geowetenschappen
Masterthesis Urban Geography

Auteur: Daan Zegwaart
Studentnummer: 3489582

Masterthesis begeleider:
Dr. M.G. Permentier/
Dr. G.S. Bolt

Foto voorkant: ANP

Voorwoord

Beste lezer,

Het rapport dat voor u ligt is geschreven in het kader van mijn masterthesis voor de master Urban Geography aan de Universiteit Utrecht. Na ruim een half jaar van hard werken is met het voltooien van deze masterthesis ook het moment van afstuderen daar. Hiermee komt er een einde aan een lange, maar leerzame periode in mijn leven en openen zich deuren naar nieuwe uitdagingen die ik met veel zin tegemoet zie.

De maatschappelijke verdeeldheid in Nederland omtrent de opvang van vluchtelingen heeft mij geïnspireerd te kiezen voor een afstudeeronderzoek waarin ik een wetenschappelijke bijdrage kon leveren aan een zeer actueel en landelijk verspreid probleem. Vanuit de masteropleiding doorliep ik het afgelopen jaar het keuzetraject Living in the City, waardoor een onderzoek voor de hand lag waarin de relatie tussen wonen en een aspect van de vluchtelingenproblematiek centraal stond. Door de vele negatieve nieuwsberichten omtrent protesten en rellen tegen de komst van een asielzoekerscentrum bij mensen in de buurt, raakte ik geïnteresseerd in deze materie en vroeg ik mij af in hoeverre de angsten en zorgen van buurtbewoners gegrond zijn. Toen dit onderwerp ook op de lijst verscheen van beschikbare thema's voor de masterthesis was mijn keuze snel gemaakt. De titel van dit rapport speelt in op de grote weerstand tegen de komst van een azc in de buurt, waarbij bewoners gedreven lijken te worden door de vrees dat leefbaarheid en een azc in het geheel niet samengaan.

Het schrijven van deze thesis is een proces van vallen en opstaan geweest. Dit proces was niet alleen leerzaam in wetenschappelijk opzicht; ook op persoonlijk vlak is ruim een half jaar individueel onderzoek doen een uitdaging geweest. Desalniettemin maken de ups en downs in het onderzoeksproces juist dat dit een waardevolle periode in mijn opleiding is geweest waar ik achteraf met voldoening op terug kijk. Het eindresultaat is dan ook iets waar ik trots op ben.

Op deze plek wil ik graag een aantal mensen bedanken voor hun bijdrage aan dit onderzoek. In de eerste plaats mijn begeleider aan de Universiteit Utrecht, Matthieu Permentier. Hoewel ik de deur niet bij hem plat liep, waren de momenten dat ik om hulp vroeg altijd zeer waardevol en reageerde hij altijd snel wanneer ik met vragen zat. Ook dank aan Gideon Bolt, die in de absolute eindfase de begeleiding heeft overgenomen. Daarnaast wil ik ook graag mijn ouders, Peter en Nicolette Zegwaart, bedanken voor de periode waarin ik bij hen ben ondergedoken waardoor ik de eindsprint in het onderzoek kon inzetten. Het sparren met hen en de steun die zij boden waren een waardevolle bijdrage aan het onderzoeksproces.

Dan laat ik het lezen van dit rapport nu aan u over. Mijn volgende uitdaging staat alweer voor de deur. Ik wens iedereen veel leesplezier.

Daan Zegwaart
Utrecht, augustus 2016

Inhoudsopgave

Lijst met figuren en tabellen.....	9
Samenvatting.....	11
1. Inleiding	13
1.1 Aanleiding	13
1.2 Maatschappelijke relevantie	16
1.3 Wetenschappelijke relevantie	17
1.4 Structuur van het rapport	19
2. Asielinstroom in Nederland	20
2.1. Asielbeleid in Nederland.....	20
2.1.1. Vluchteling of asielzoeker?	20
2.1.2. Een steeds strenger asielbeleid	21
2.1.3. Het COA.....	22
2.2. Asielinstroom tussen 1990 en 2015.....	23
2.2.1. Voormalig Joegoslavië	24
2.2.2. Irak, Iran & Afghanistan	25
2.2.3. Somalië & Angola.....	25
2.2.4. Voormalige Sovjet Unie	26
2.2.5. De laatste 5 jaar: Syrië & Eritrea	26
3. Theoretisch kader.....	28
3.1. Leefbaarheid	28
3.1.1. Objectieve en subjectieve leefbaarheid.....	29
3.1.2. Tussentijdse conclusie.....	30
3.2. Invloeden op leefbaarheid	31
3.2.1. Sociale cohesie.....	31
3.2.2. Fysieke en sociale buurtkenmerken.....	33
3.2.3. Relatie azc en leefbaarheid.....	36
3.3. Buurtveranderingsprocessen.....	37
3.3.1. Traditionele benaderingen van buurtverandering.....	37
3.3.2. Tussentijdse conclusie.....	40
3.4. Conceptueel model.....	41
3.5. Conclusie.....	42
4. Methodologie.....	43
4.1. Hypotheses	43
4.2. Methode	44
4.2.1. Onderzoeksmethode	44
4.2.2. Dataomschrijving.....	45
4.2.3. Schaalniveau van het onderzoek.....	47
4.2.4. Onderzoeksbuurt.....	48
4.2.5. Controlebuurt	51
4.3. Operationalisering.....	53
4.3.1. Operationalisering van leefbaarheid	53
4.3.2. Operationalisering overige kenmerken.....	56
4.3.3. Betrouwbaarheid en validiteit.....	58
4.3.4. Samenhang tussen variabelen	59
4.3.5. Beschrijvende statistiek.....	62
4.3.6. Statistische methodes.....	63

5. Resultaten	65
5.1. Samenhang buurtkenmerken en vestiging azc	65
5.2. Effect van azc op de leefbaarheid.....	66
5.3. Tijdelijkheid van het effect	69
5.4. Sociaaleconomische status en het effect.....	77
5.5. Conclusie.....	77
6. Conclusies en aanbevelingen	79
6.1 Conclusies.....	79
6.2. Discussie	81
6.3. Aanbevelingen voor beleid	82
6.4. Aanbeveling voor verder onderzoek.....	83
Literatuurlijst	84
Bijlages	91
Bijlage A – additionele tabellen bij hoofdstuk 4.....	91
Bijlage B – additionele tabellen bij hoofdstuk 5.....	91

Lijst met figuren en tabellen

	Pagina
Lijst met figuren	
1.1 De bezetting in Nederlandse asielzoekerscentra in de periode 1995-2016	14
2.1. Asielaanvragen en nareizigers in Nederland naar herkomstland 1990-2015	24
3.1. Domeinen van sociale cohesie	32
3.2. Conceptueel model	41
Lijst met tabellen	
4.1. Veldwerpperiodes en respondenten per databestand	49
4.2. Lijst van experimentele buurten	50
4.3. Eigenwaardes bij de factoranalyse van overlast	55
4.4. Geroteerde component matrix van overlast	55
4.5. Eigenwaardes bij de factoranalyse van sociale cohesie	56
4.6. Geroteerde component matrix van sociale cohesie	56
4.7. Overzicht van buurtkenmerken	57
4.8. Indeling sociaaleconomische status	58
4.9. Samenhang van fysieke en sociale buurtkenmerken	60
4.10. Samenhang van fysieke en sociale buurtkenmerken en de verschillende indicatoren van leefbaarheid	61
4.11. Overzicht respondenten per categorie buurten	62
5.1. De geschatte effectparameters voor de kans dat in een buurt een azc gevestigd wordt	66
5.2. Fysieke en sociale buurtkenmerken en indicatoren van leefbaarheid voor en tijdens een azc in de buurt	68
5.3. Indicatoren van de Leefbaarometer voor en tijdens een azc in de buurt	69
5.4. Fysieke en sociale buurtkenmerken en indicatoren van leefbaarheid voor en tijdens een azc in de buurt dat lang open is geweest	72
5.5. Fysieke en sociale buurtkenmerken en indicatoren van leefbaarheid voor, tijdens en na een azc in de buurt dat kort open is geweest	73
5.6. Fysieke en sociale buurtkenmerken en indicatoren van leefbaarheid voor, tijdens (en na) een azc in de buurt dat kort/lang open is geweest	74
5.7. Indicatoren van de Leefbaarometer voor en tijdens een azc in de buurt dat lang open is geweest	75
5.8. Indicatoren van de Leefbaarometer voor, tijdens en na een azc in de buurt dat kort open is geweest	75
5.9. Indicatoren van de Leefbaarometer voor, tijdens (en na) een azc in de buurt dat kort/lang open is geweest	76

Samenvatting

De vluchtelingenproblematiek die sinds 2013 in Europa in volle hevigheid is ontstaan heeft de laatste jaren voor steeds meer verdeeldheid in de Nederlandse samenleving gezorgd. Het maatschappelijk en politieke debat heeft hierbij veelal betrekking op de manier waarop en vooral waar vluchtelingen moeten worden opgevangen. Hierbij worden door tegenstanders van de opvang van vluchtelingen zorgen geuit over de veiligheid in de buurt, de verdrukking op de woning- en arbeidsmarkt en de aantasting van de Nederlandse normen en waarden. De leefbaarheid in de buurt zou door de aanwezigheid van een azc verslechteren. In dit rapport onderzoeken we de gevolgen van de aanwezigheid van een azc op de leefbaarheid. Dit doen we aan de hand van de volgende onderzoeksvraag:

Onderzoeksvraag:

'In welke mate beïnvloedt de aanwezigheid van een asielzoekerscentrum de leefbaarheid in Nederlandse woonbuurten?'

De deelvragen, waarin we de centrale probleemstelling uiteen kunnen leggen zijn:

- Welke buurtkenmerken hangen samen met de vestiging van een asielzoekerscentrum in Nederlandse woonbuurten?
- In welke mate beïnvloedt de vestiging van een azc de sociale cohesie, veiligheid en overlast?
- In hoeverre is de invloed die de aanwezigheid van een asielzoekerscentrum heeft op de leefbaarheid in de buurt tijdelijk?
- In hoeverre beïnvloedt de sociaaleconomische status van de buurt de sterkte van het effect?

In dit onderzoek focussen we ons op buurten waarin het azc tussen 1998 en 2002 is geopend. Deze periode werd gekenmerkt door een historisch hoog aantal asielaanvragen in Nederland en is daarom het best te vergelijken met de huidige situatie. Door te onderzoeken welke gevolgen de aanwezigheid van een azc destijds had voor de buurt, krijgen we niet alleen meer kennis over die periode, maar biedt het ook een indicatie over de gevolgen van de aanwezigheid van huidige azc's voor de buurt. Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeks- en deelvragen is een quasi-experiment opgezet, waarin we de leefbaarheid in 36 experimentele buurten hebben vastgesteld voor, tijdens en eventueel nadat het azc in de buurt operationeel was. Tevens zijn, door middel van *propensity score matching*, aan deze experimentele buurten 36 controlebuurten gekoppeld om te controleren of eventuele leefbaarheidsverschillen aan de aanwezigheid van een azc toe te schrijven zijn. Daarnaast zijn 8 experimentele buurten geselecteerd waarin het azc lang genoeg operationeel is geweest om de tijdelijkheid van een eventueel effect te kunnen bepalen. Ook hieraan zijn 8 controlebuurten gekoppeld.

Vanuit de wetenschappelijke literatuur is er weinig kennis over de relatie tussen azc's en buurtleefbaarheid, terwijl hier zeker vanuit de politiek en de maatschappij steeds meer behoefte aan is. De aanwezigheid van een azc in een buurt, en dus een toename van de etnische diversiteit, kan namelijk buurtveranderingsprocessen in gang zetten die

van invloed zijn op de leefbaarheid. Enerzijds wordt gesteld dat meer etnische diversiteit zorgt voor meer integratie, solidariteit en een verbetering van de sociale cohesie; anderzijds zou het de sociale relaties in de buurt juist verstoren en zorgen voor onderling wantrouwen. Door het verstoren van sociale relaties in de buurt wordt verondersteld dat de aanwezigheid van etnische concentraties ook de veiligheid in de buurt aantast en meer overlast veroorzaakt. De weerstand tegen de vestiging en aanwezigheid van een azc is geworteld in racisme en de angst voor aantasting van de veilige, 'blanke' woonomgeving. Bovendien zijn de protesten tegen de komst van een azc een typisch voorbeeld van het *Not In My BackYard*-principe. Volgens de *ethnic competition theory* wordt verwacht dat deze weerstand het grootste is in buurten met een lage sociaaleconomische status.

Onderzoeksresultaten

Uit dit onderzoek is gebleken dat de aanwezigheid van een azc geen aantoonbare (negatieve) invloed heeft op de leefbaarheid in de buurt. De leefbaarheid is in zowel de experimentele buurten als de controlebuurten afgenomen in de onderzoeksperiode. Dit is interessant omdat we naar aanleiding van de wetenschappelijke literatuur en de protesten tegen de komst van een azc verwachtten dat de leefbaarheid in buurten met een azc sterker achteruit zou gaan. Wel is er een licht nadelig effect op de perceptie van de sociale cohesie waargenomen in de experimentele buurten. Daartegenover staat echter dat de ervaren overlast in de controlebuurten sterker verslechterd is. Over het algemeen kunnen we dus stellen dat de zorgen van buurtbewoners over de gevolgen van de aanwezigheid van een azc voor de leefbaarheid ongegrond zijn. Een leefbare buurt mét asielzoekerscentrum is dus de werkelijkheid en geen utopie. Ook op de langere termijn zijn er nauwelijks leefbaarheidsverschillen waar te nemen tussen buurten met of zonder een azc. Wel zorgt het sluiten van een azc voor een lichte opleving van de leefbaarheid in de buurt. Voor buurten waar geen azc is geweest geldt deze opleving niet in dezelfde mate. Hieruit kunnen we concluderen dat de leefbaarheid niet heeft te lijden onder de aanwezigheid van een azc, maar dat het sluiten van dat azc wel voor enige 'opluchting' zorgt, waarmee de leefbaarheid licht toeneemt. Dit toont indirect wel aan dat de aanwezigheid van een azc de leefbaarheid onderhuids beïnvloedt, alhoewel dit dus pas tot uiting komt wanneer het azc uit de buurt verdwijnt. Tot slot kwam uit de resultaten naar voren dat een lagere sociaaleconomische status in de buurten met een azc geen verband houdt met een sterkere negatieve ontwikkeling van de leefbaarheid. De ontwikkeling van de leefbaarheid in buurten met een azc is dus niet afhankelijk van de sociaaleconomische status van die buurt.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

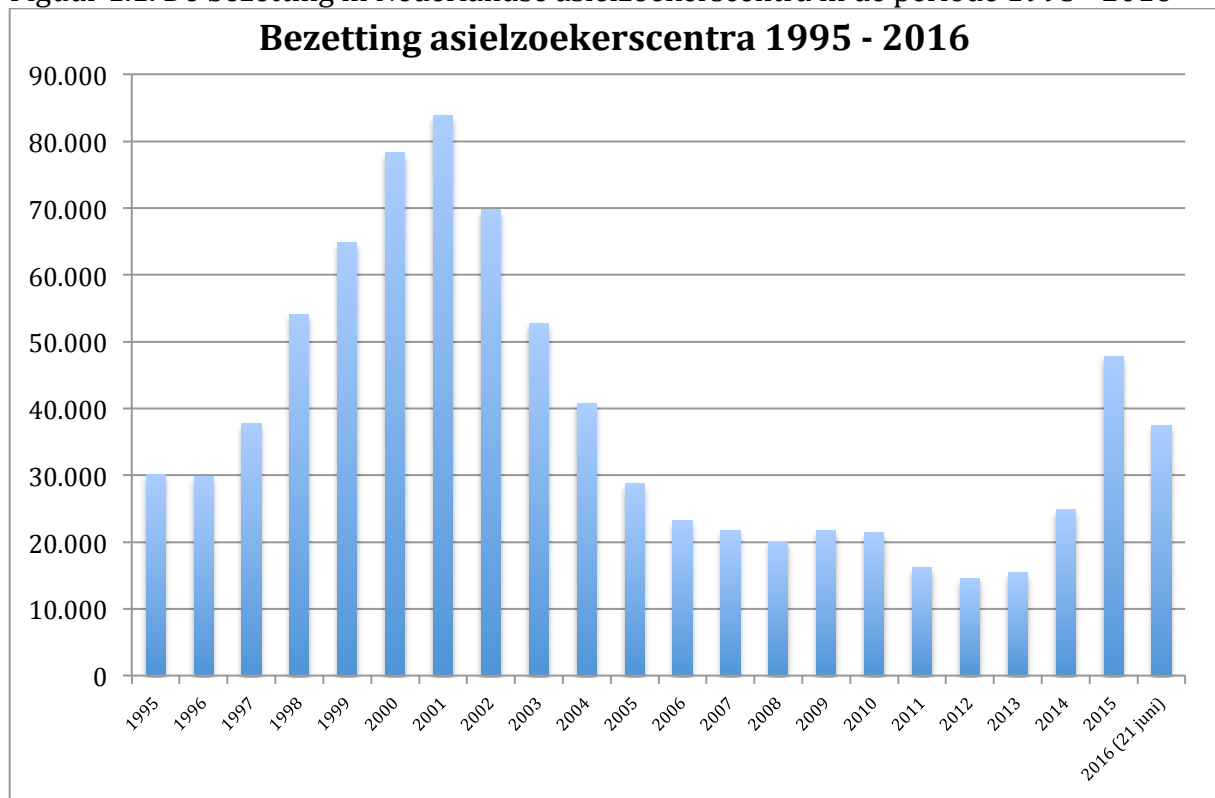
Nederland kent een lange geschiedenis van vluchtelingenopvang die teruggaat tot de tachtigjarige oorlog. Sindsdien heeft Nederland onderdak geboden aan diverse groepen vluchtelingen, zoals Belgen tijdens de Eerste Wereldoorlog, Joodse Duitsers tijdens de Tweede Wereldoorlog en vluchtelingen uit conflictgebieden in de Balkan in de jaren 90 van de vorige eeuw (van Leur, 2013). Sinds 2013 is in heel Europa de instroom aan vluchtelingen sterk toegenomen. Met name grote groepen Syriërs en Eritreeërs hebben om verschillende redenen hun herkomstland verlaten (paragraaf 2.2.5.) en deze vluchtelingenstromen hebben in Europa tot een crisis geleid. Ook in Nederland hebben deze groepen vluchtelingen in grote getalen asiel aangevraagd. In 2015 was bijna de helft (47%) van alle mensen die in Nederland asiel aanvroegen van Syrische afkomst, 17% kwam uit Eritrea (Vluchtelingenwerk, 2016). Het Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers (COA) is in Nederland belast met de taak de instroom van asielzoekers in goede banen te leiden. Echter, door de grote aantallen vluchtelingen van de laatste jaren werd de capaciteit van de asielzoekerscentra (azc's) overschreden en moest er gezocht worden naar nieuwe locaties voor azc's en noodopvang.

Deze nieuwe locaties voor groepen vluchtelingen hebben voor een gepolariseerde discussie in de Nederlandse politiek en samenleving gezorgd. Enerzijds betogen voorstanders van de opvang van vluchtelingen dat een welvarend land als Nederland open kan en moet staan voor oorlogsslachtoffers; anderzijds maken tegenstanders zich grote zorgen over de veiligheid in de buurt, verdrukking op de woning- en arbeidsmarkt en aantasting van de Nederlandse normen en waarden (Cats, 2015). Sinds 2015 zijn door omwonenden steeds fellere protesten gevoerd tijdens buurtvergaderingen tegen de komst van een azc in hun buurt. Zo onttaarden protesten in onder meer Geldermalsen, Heesch, Steenberg, Enschede en Utrecht in rellen tussen protestvoerders en de politie (NOS, 2015; NOS, 2016a; NOS, 2016b; Bakker, 2016). Deze gevallen zijn in de nationale en soms zelfs internationale media breed uitgemeten en werpen een negatieve schaduw over de vluchtelingenopvang. Meer recent komen in de media juist meer geluiden naar voren dat omwonenden niet of nauwelijks overlast ervaren door de aanwezigheid van een azc in de buurt (Bakker, 2015; Endedijk, 2016). De negatieve reacties omtrent nieuwe locaties voor azc's en noodopvang lijken hiermee veelal gestoeld op emoties en angst voor het onbekende, maar over de daadwerkelijke gevolgen van de vestiging van een azc voor de buurt en haar bewoners is nog weinig bekend.

De maatschappelijke onrust in de Nederlandse samenleving als gevolg van de opvang van vluchtelingen en asielzoekers is niet nieuw. Al sinds de opening van de eerste azc's in 1987 is er door buurtbewoners geprotesteerd tegen de komst van grote groepen asielzoekers (Laws, 2015). Ondanks deze protesten zijn er sinds die tijd talloze azc's geopend in vrijwel elke gemeente in Nederland. In de jaren '90 van de vorige eeuw kwam de instroom van vluchtelingen in Nederland in een stroomversnelling door verschillende conflicten in het Midden-Oosten, de voormalige Sovjet Unie en na de val van het communisme ook in het voormalige Joegoslavië. In veel van deze

conflictgebieden leidde de onrust tot bloedige burgeroorlogen. Vluchtelingen met diverse achtergronden verlieten hun geboorteland uit angst voor geweld en vervolging op basis van ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een sociale groep of politieke overtuiging (paragraaf 2.2). In 2001 bereikte het aantal asielzoekers in Nederland een recordhoogte met een bezetting in azc's van bijna 84.000 asielzoekers (figuur 1.1). In deze periode zijn daarom veel nieuwe azc-locaties geopend om aan al deze asielzoekers onderdak te kunnen bieden. De grootste groepen vluchtelingen waar Nederland rond de eeuwwisseling mee te maken kreeg waren afkomstig uit de voormalige Sovjet-Unie, het voormalig Joegoslavië, Afghanistan, Irak, Iran, Somalië en Angola (CBS, 2016). Ondanks de verschillen in aantallen en afkomst tussen de huidige asielinstroom en die rond de eeuwwisseling zijn deze periodes wat betreft de asielinstroom het meest vergelijkbaar. Door te onderzoeken welke gevolgen de aanwezigheid van een azc destijds had voor de buurt, krijgen we niet alleen meer kennis over die periode, maar biedt het ook een indicatie over de gevolgen van de aanwezigheid van huidige azc's voor de buurt. Hoe ervaren direct omwonenden de aanwezigheid van grote groepen asielzoekers en hoe vertaalt zich dit naar hun waardering voor de eigen buurt? Verschilt deze waardering voor het type buurt waarin het azc gevestigd is en verandert deze waardering na verloop van tijd?

Figuur 1.1. De bezetting in Nederlandse asielzoekerscentra in de periode 1995 - 2016

Bron: COA, 2016

Een instrument dat de waardering van buurtbewoners voor de buurt aangeeft is het concept leefbaarheid. De afgelopen jaren heeft dit concept zowel in wetenschappelijk onderzoek als in beleidsrapporten aan belang gewonnen (Leidelmeijer et al, 2008; Ministerie van VROM, 2004). Het streven naar een hoge mate van leefbaarheid staat bij politici en beleidsmakers steeds vaker hoog op de agenda. De zorgen van tegenstanders van de opvang van vluchtelingen in de buurt hebben echter vaak ook betrekking op (de

achteruitgang van) de leefbaarheid. Aan de ene kant wordt er vanuit verschillende lagen van de overheid dus gestreefd naar een hogere mate van leefbaarheid, terwijl er in opdracht van diezelfde overheid azc's worden gevestigd waarvan wordt verondersteld dat zij hier een negatieve uitwerking op hebben. Vanuit de overheid, maar ook vanuit de samenleving is daarom behoefte aan kennis over de gevolgen voor de leefbaarheid van het plaatsen van grote groepen asielzoekers in een woonbuurt.

In eerder wetenschappelijk onderzoek zijn andere gevolgen van de aanwezigheid van een azc al onderzocht. Voor de interne gevolgen hebben Dupont en anderen (2005) onderzoek gedaan naar de leefbaarheid binnen asielopvang-locaties, door bijvoorbeeld te kijken naar het drugs- en alcoholmisbruik onder asielzoekers. Onderzoek naar de externe gevolgen van de aanwezigheid van een azc heeft geleid tot een studie in opdracht van de UvA naar de gevolgen voor de huizenprijzen in de buurt van een azc (Theebe, 2002). Hieruit bleek dat de komst van een azc geen invloed had op de waarde van omliggende woningen. Over de gevolgen voor de leefbaarheid in de directe omgeving van azc-locaties is minder bekend. In dit onderzoek zal gepoogd worden dit gat binnen de wetenschap te dichten en een bijdrage te leveren aan het huidige asieldebat. De onderzoeksvraag in deze thesis luidt als volgt:

Onderzoeksvraag:

'In welke mate beïnvloedt de aanwezigheid van een asielzoekerscentrum de leefbaarheid in Nederlandse woonbuurten?'

Deze vraag wordt beantwoord aan de hand van de volgende deelvragen:

- Welke buurtkenmerken hangen samen met de vestiging van een asielzoekerscentrum in Nederlandse woonbuurten?
- In welke mate beïnvloedt de vestiging van een azc de sociale cohesie, veiligheid en overlast?
- In hoeverre is de invloed die de aanwezigheid van een asielzoekerscentrum heeft op de leefbaarheid in de buurt tijdelijk?
- In hoeverre beïnvloedt de sociaaleconomische status van de buurt de sterkte van het effect?

In dit rapport onderzoeken we Nederlandse woonbuurten met azc's die geopend zijn tussen 1998 en 2002. Tot deze woonbuurten rekenen we zowel buurten in steden als dorpen, zolang het azc zich in een woongebied bevindt. In hoofdstuk 4 over de methodologie van het onderzoek wordt verder ingegaan op deze keuzes.

1.2 Maatschappelijke relevantie

Sinds 2015 is de maatschappelijke onrust vanwege de grote instroom van vluchtelingen en de nieuwe opvanglocaties die hiervoor geopend moeten worden toegenomen. Hoewel het aantal asielaanvragen in 2016 is gedaald en er als gevolg hiervan juist noodopvanglocaties gesloten worden in plaats van geopend is het asieldebat nog altijd niet ten einde (IND, 2016a; AD, 2016). Dit onderzoek poogt een bijdrage te leveren aan dit voortdurende debat, door te onderzoeken hoe buurtbewoners de eigen buurt ervaren voor en na de vestiging van een azc. Indien dit onderzoek laat zien dat er geen aantoonbare leefbaarheidsverschillen blijken te zijn als gevolg van de aanwezigheid van een azc kan dit waardevolle informatie zijn voor beleidsmakers en overheidsinstanties bij de communicatie naar buurtbewoners omtrent de toewijzing van een azc. Zij kunnen in dat geval aantonen dat de zorgen die bewoners hebben ten aanzien van het azc op het gebied van leefbaarheid ongegrond zijn. In het geval de resultaten van dit onderzoek aantonen dat de aanwezigheid van een azc de leefbaarheid wél (nadelig) beïnvloedt, biedt dit onderzoek voor beleidsmakers en overheidsinstanties een aanknopingspunt voor verder onderzoek en beleidsaanpassingen ter verbetering van het bestaande beleid. Hierbij kan gedacht worden aan een andere invulling van de asielopvang, bijvoorbeeld in meerdere kleine locaties, en de communicatie naar en begeleiding van buurtbewoners voor, tijdens en na de aanwezigheid van het azc. De maatschappelijke relevantie van dit rapport is groot, daar de opvang van asielzoekers landelijk verspreid is en de ontstane onrust daardoor voor veel Nederlanders herkenbaar en impactvol is.

1.3 Wetenschappelijke relevantie

Leefbaarheid is binnen wetenschappelijk onderzoek en binnen beleidsrapporten een veel bestudeerd en gehanteerd concept. Hierin draait het veelal om de vraag wat leefbaarheid precies inhoudt, welke deelconcepten het beslaat, hoe het beïnvloed wordt en belangrijker, hoe het verbeterd kan worden. De relatie die in dit onderzoek aan bod komt, namelijk die tussen de leefbaarheid en de aanwezigheid van een azc ontbreekt echter vaak. Binnen het domein van migratie en etnische minderheden is wel veel wetenschappelijke literatuur verschenen, maar de focus lag hierbij op andere aspecten dan in dit onderzoek. Vaak onderzochte thema's in deze context zijn bijvoorbeeld de integratie van migranten (Alba & Nee, 1997), de sociaaleconomische bijdrage die migranten leveren aan het ontvangst- en herkomstland (Portes et al., 2002) en segregatie op die woningmarkt (Logan et al., 2004).

Wetenschappelijke studies naar de invloed van meer recente vluchtelingen beginnen ook steeds vaker hun weg te vinden. Zo is er onderzoek gedaan naar de leefbaarheid binnen azc's, bijvoorbeeld op het gebied van drugs- en alcoholmisbruik (dupont et al., 2005). Hieruit bleek onder andere dat asielzoekers vaak verveeld, gestrest, getraumatiseerd en onzeker over hun verblijfsstatus zijn en daarom drugs en alcohol gebruiken om te ontspannen en de tijd te doden. Ook naar de gevolgen van de aanwezigheid van een azc voor de directe omgeving is onderzoek gedaan. In deze studie werd onderzocht in hoeverre woningen in de directe omgeving van een azc in waarde waren gedaald (Theebe, 2002). Uit dit onderzoek bleek dat de aanwezigheid van een azc niet of nauwelijks invloed had op de waarde van de woning. De toewijzing en vestiging van een azc en de protesten en bezwaren van buurtbewoners die hiermee gepaard gaan zijn meermaals (wetenschappelijk) onderzocht (Lubbers et al., 2006; Kanne et al., 2015; Hubbard, 2005). Hieruit kwam onder andere naar voren dat protesten en bezwaren tegen de vestiging van een azc gestoeld zijn op racistische gevoelens, waarbij groepen asielzoekers als 'others' worden weggezet. Deze gevoelens worden sterker naarmate het azc dichterbij de eigen woning ligt. Er is in deze situatie dus duidelijk sprake van NIMBY-isme (Not In My BackYard) (Hubbard, 2005; Kanne et al., 2015). In de studie van Lubbers en anderen (2006) werd onderzocht in hoeverre de protesten verschillen bij azc's van verschillende groottes. Hieruit bleek dat er feller geprotesteerd werd tegen grote azc's (± 500 asielzoekers) dan tegen kleinere azc's (± 50 asielzoekers). Een opvallende conclusie in dit onderzoek is dat de protesten tegen de vestiging van een groot azc heviger zijn onder bewoners met een hoog inkomen ten opzichte van bewoners met een laag inkomen. In buurten met een relatief groot aandeel lage inkomens is de weerstand tegen de komst van een kleine opvanglocatie juist weer groter. Dit is in tegenspraak met verwachtingen die voortkomen uit de *ethnic competition theory*, waarin bewoners met een lagere sociaaleconomische status vaker geacht worden te moeten concurreren met immigranten om schaarse goederen op sociaal, economisch en cultureel vlak (Lubbers et al., 2006). Tot slot is er een verkennend onderzoek geweest naar de effecten van multiculturalisering op de leefbaarheid op het platteland (Cadat & Engbersen, 2006). Hieruit bleek dat er een verband was tussen een traditionele dorpscultuur en etnische spanningen na de vestiging van een azc. Meer traditioneel ingestelde buurtbewoners voelden zich meer bedreigd door allochtonen of etnische concentraties.

Naast een bijdrage aan het maatschappelijke debat over de opvang van asielzoekers, biedt dit onderzoek ook meer inzichten, die het wetenschappelijke debat over etnisch mixen kunnen helpen. Hoewel asielzoekers doorgaans geen permanente plek in de buurt innemen heeft een azc wel invloed op de etnische samenstelling van de buurt. Binnen de wetenschap is er een aanhoudende discussie over de vraag of etnisch mixen positieve dan wel negatieve uitkomsten heeft voor de buurt. Voorstanders van een etnische mix in de buurt betogen dat meer diversiteit leidt tot positieve effecten op integratie, solidariteit, sociale cohesie en onderlinge contacten (Ministerie van VROM/WWI, 2009). Volgens deze visie zou ook de vestiging van een azc positief bijdragen aan deze aspecten. Tegenstanders zijn echter van mening dat meer etnische diversiteit in de buurt juist leidt tot meer wantrouwen en een aantasting van de interne structuren van de buurt, waardoor de sociale cohesie en leefbaarheid afnemen (Putnam, 2007). Recentelijk zijn deze bevindingen meermaals in twijfel getrokken, maar volgens deze zienswijze zou de vestiging van een azc in de buurt tot negatieve effecten voor de sociale cohesie en leefbaarheid in de buurt moeten leiden. De uitkomsten van dit onderzoek moeten leiden tot meer kennis op het gebied van etnisch mixen in buurten, wat vervolgens omgezet kan worden in beleid.

In de genoemde onderzoeken komen verschillende aspecten rondom de vestiging van azc's aan de orde, maar de directe link tussen de aanwezigheid van een azc en de buurtleefbaarheid wordt niet of nauwelijks gelegd. In wetenschappelijk opzicht dient dit onderzoek dus als aanvulling op de bestaande literatuur omtrent het asielbeleid en de verschillende aspecten van de leefbaarheid waardoor de kennis hierover wordt uitgebreid. Het quasi experimentele karakter van dit onderzoek biedt als voordeel dat we voor een groot aantal buurten de eventuele effecten voor verschillende periodes kunnen monitoren en kunnen vergelijken met overeenkomstige buurten zonder azc. Op deze manier wordt meer inzicht verschaft in de perceptie van buurtbewoners over de aanwezigheid van het azc en de manier waarop deze perceptie al dan niet verandert in de loop der tijd.

1.4 Structuur van het rapport

De structuur van dit rapport ziet er als volgt uit: eerst volgt een informatief en een theoretisch deel; hierna komt de overgang naar de empirie aan de hand van de methodologie en operationalisatie; tenslotte volgt het daadwerkelijke empirische deel.

In hoofdstuk 2 van dit rapport wordt een overzichtelijk beeld gegeven van de asielinstroom in Nederland over de afgelopen 30 jaar, uitgesplitst naar bevolkingsgroepen uit verschillende herkomstlanden. Ook wordt hier het gehanteerde asielbeleid in Nederland in deze periode beschreven. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een overzicht gegeven uit de wetenschappelijke literatuur over benaderingen en theorieën van leefbaarheid, sociale cohesie en veiligheid en de link hiervan met de aanwezigheid van een azc. Aan de hand van het theoretisch kader wordt het conceptueel model gepresenteerd, gevolgd door de conclusie.

In hoofdstuk 4 bespreken we vervolgens de gehanteerde methodologie in dit onderzoek en worden de onderzoeksdata en onderzoeksgebieden toegelicht. Ook worden hier de gebruikte concepten uit het onderzoek geoperationaliseerd. In hoofdstuk 5 presenteren we de resultaten van het empirisch onderzoek aan de hand van de verschillende deelvragen waarna we in hoofdstuk 6 de belangrijkste conclusies uit dit onderzoek bespreken. Ook wordt hier gereflecteerd op deze bevindingen en worden aanbevelingen voor verder onderzoek en mogelijk te voeren beleid geopperd.

2. Asielinstroom in Nederland

Voordat we gaan kijken naar de theoretische concepten die van belang zijn voor dit onderzoek is het goed om eerst een duidelijk beeld te krijgen waar we het precies over hebben wanneer we spreken van asielzoekers, vluchtelingen en een azc. In de volgende paragraaf wordt hierin duidelijkheid verschaft en wordt het asielbeleid in Nederland over de afgelopen dertig jaar uiteengezet. In paragraaf 2.2 worden vervolgens de belangrijkste en grootste vluchtelingenstromen besproken die in deze periode in Nederland asiel hebben aangevraagd en hun motieven om het land van herkomst te ontvluchten. Hierbij ligt de nadruk op de jaren rond de eeuwwisseling waarin de azc's zijn geopend die in dit rapport onderzocht worden.

2.1. Asielbeleid in Nederland

Om het asielbeleid in Nederland te begrijpen is het goed eerst duidelijk te maken wat het verschil is tussen een vluchteling en een asielzoeker. Deze termen worden meer dan eens door elkaar gebruikt, maar toch zijn zij niet hetzelfde. In de volgende paragraaf wordt het verschil tussen deze twee groepen uitgelegd.

2.1.1. Vluchteling of asielzoeker?

Aangemerkt als vluchteling worden mensen die hun woongebied zijn ontvlucht vanwege de vrees voor geweld en het gevaar voor eigen leven. Volgens de definitie van het Internationaal Vluchtelingenverdrag gaat het om iedereen met een gegronde vrees voor vervolging om redenen van ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een sociale groep of politieke overtuiging (UNHCR, 2016). Omwille van de vrees op vervolging mogen vluchtelingen niet worden teruggestuurd naar het land van herkomst en moeten landen die aangesloten zijn bij dit verdrag deze vluchtelingen asiel verlenen (Amnesty International, 2016).

Een asielzoeker is in de eerste plaats iemand die in een ander land politiek asiel aanvraagt. Het motief om het land van herkomst te ontvluchten bepaalt echter of je asielzoeker of vluchteling bent of allebei. Er worden onder asielzoekers twee typen vluchtelingen onderscheiden: politieke vluchtelingen en economische vluchtelingen (Mattheijer, 2000). Politieke vluchtelingen zijn mensen die gevlucht zijn omwille van hun veiligheid en dus overeenkomen met de vluchteling uit de vorige alinea. Economische vluchtelingen daarentegen zijn mensen die hun land hebben verlaten om in een ander land asiel aan te vragen in de hoop hier een beter economisch leven op te kunnen bouwen. De Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) stelt echter dat armoede of een politiek onrustige situatie in het land van herkomst onvoldoende reden is om een asielvergunning te krijgen (IND, 2016b).

Iedereen die in een land asiel aanvraagt kan per definitie dus aangemerkt worden als asielzoeker, terwijl slechts het deel daarvan dat valt onder de criteria uit het Vluchtelingenverdrag aangemerkt worden als vluchteling. Landen zijn niet verplicht asiel te verlenen aan economische vluchtelingen; aan politieke vluchtelingen zijn zij dit

wel, mits men aan de criteria uit het Vluchtelingenverdrag voldoet. Een asielaanvraag van een politieke vluchteling kan daarnaast worden geweigerd indien de vluchteling het land is binnengekomen via een ander veilig land (Vluchtelingenwerk, 2016). In dat geval had de asielprocedure daar plaats moeten vinden. De vluchtelingen in asielzoekerscentra kunnen doorgaans aangemerkt worden als politieke vluchtelingen.

2.1.2. Een steeds strenger asielbeleid

Nederland had ooit de reputatie van een gastvrij land dat tolerant was ten aanzien van vluchtelingen en het verschaffen van asielvergunningen (Mattheijer, 2000). Inmiddels is deze reputatie achterhaald en wordt het Nederlandse asielbeleid genoemd als één van de strengste in de Europese Unie (Bolwijn, 2016). In deze paragraaf geven we een overzicht van de veranderingen in het asielbeleid sinds de jaren '80 van de vorige eeuw.

Het asielbeleid in Nederland is sinds het midden van de jaren '80 steeds verder verscherpt. Er ontstond toentertijd een discussie over het voeren van 'ruim beleid', waarbij de bescherming van de vluchteling centraal stond, en 'strikt beleid', dat nationale belangen voorop stelde. Voorstanders van het ruime beleid pleitten voor de toelating van vluchtelingen die om sociale of economische redenen hun land hadden verlaten, ondanks dat deze mensen niet onder het Vluchtelingenverdrag uit 1951 vielen (Geuijen, 2004). Vanuit het 'strikte' kamp werd dit type vluchteling steeds vaker weggezet als 'profiteur' of 'fraudeur' (Westerink, 2005). De Nota Vluchtelingenbeleid uit 1987 wordt gezien als het begin van het strikter wordende asielbeleid in Nederland. Tot die tijd hadden vluchtelingen direct na aankomst in een gemeente toegang tot alle faciliteiten van de verzorgingsstaat, zoals een woning, onderwijs, werk en een uitkering. Omdat men vond dat dit een aanzuigende werking had op asielzoekers, moest deze regeling plaatsmaken voor de veel karigere bed-bad-brood regeling (Geuijen, 2004). De toegang tot eerdergenoemde faciliteiten verviel en werd vervangen door een sobere regeling waarbij asielzoekers enkel nachtopvang, ontbijt en een avondmaaltijd kregen. Het nieuwe beleid moest asielzoekers die naar Nederland wilden komen afschrikken. De asielopvang werd vanaf dat moment centraal geregeld door het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA), die de eerste vier asielzoekerscentra in Nederland opende.

In de jaren '90 werd de lijn van het meer restrictieve asielbeleid doorgezet. Waar de tijdelijke Regeling Opvang Asielzoekers (ROA) nog de mogelijkheid bood aan kansrijke asielzoekers om in een eigen woning te verblijven, werd na afschaffing van deze regeling in 1994 iedere asielzoeker verplicht in een opvangcentrum opgevangen. Daarnaast werd de versnelde selectieprocedure op een centraal aanmeldcentrum ingesteld om asielzoekers met ongegronde motieven te scheiden van politieke vluchtelingen. Nederland moest zo onaantrekkelijk mogelijk worden voor asielzoekers en de overheid zag in dit beleid het middel om dat doel te bereiken. Toch bleef, ondanks deze strengere regels, het aantal vluchtelingen dat in Nederland asiel aanvroeg stijgen, voornamelijk vanwege de onrust in Oost-Europa en het Midden-Oosten.

Na de eeuwwisseling begon het meer restrictieve beleid zijn vruchten af te werpen en nam het aantal asielverzoeken in Nederland af. Waar in 1994 nog zo'n 55.000 vluchtelingen asiel aanvroegen in Nederland was dit in 2004 gedaald tot minder dan 10.000. De nieuwe vreemdelingenwet uit 2001 heeft hier voor een groot deel aan

bijgedragen (Vosters, 2014). Tot aan deze nieuwe wet kregen asielzoekers na een 3-jarig verblijf in Nederland een permanente verblijfsvergunning. Na de invoering van de nieuwe vreemdelingenwet moeten asielzoekers na deze 3 jaar opnieuw aantonen waarom zij gevlucht zijn. Dit leidde veelal tot problemen bij asielzoekers die geen bewijs konden leveren. In de praktijk kwam het erop neer dat het asielrecht slechts van tijdelijke aard bleek. Tevens zorgde de wet voor een verdere verkorting van de asielprocedure waardoor 'onterechte' vluchtelingen makkelijker en sneller uitgezet konden worden. Dit alles maakte Nederland een minder aantrekkelijke bestemming voor asielzoekers.

In de Vreemdelingenwet 2000 is echter ook een bepaling opgenomen die categoriale bescherming mogelijk maakt. Deze bescherming is van toepassing wanneer *aannemelijk is dat het geweld ernstig, willekeurig, grootschalig én alomtegenwoordig is in het land van herkomst, of een deel daarvan* (Amnesty International, 2016). Asielzoekers uit een land of gebied waarvoor de categoriale bescherming is ingesteld worden in beginsel in het bezit gesteld van een verblijfsvergunning. In de volgende paragraaf wordt duidelijk dat dit het voor vluchtelingen uit bepaalde landen makkelijker heeft gemaakt asiel te verkrijgen in Nederland.

Een parallel tussen het asielbeleid van rond de eeuwwisseling en het huidige beleid is te maken, doordat ze beiden getypeerd worden door de strenge voorwaarden die aan asielzoekers gesteld worden. Bovendien, en niet toevallig, werd er met dit beleid gereageerd op een vrij plotselinge en sterke toename van het aantal asielzoekers. Hierdoor kwam de focus te liggen op die vluchtelingen, die geen andere keuze hadden dan te vluchten. Tegen ander type vluchtelingen, die in de vluchtelingenstroom meereizen en proberen te profiteren van de ontstane situatie werd en wordt streng opgetreden, wat leidt tot een afwijzing van het asielverzoek en een zo spoedig mogelijke uitzetting.

2.1.3. Het COA

In de vorige paragraaf hebben we laten zien dat de opvang van asielzoekers sinds 1987 geregeld wordt door het Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers (COA), dat valt onder de verantwoordelijkheid van het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Voor 1987 kende Nederland geen officiële en centrale opvang en kregen vluchtelingen bij aankomst een uitkering van de Sociale Dienst. Sinds het ontstaan van het COA heeft de organisatie constant moeten meebewegen met de fluctuaties in de asielinstroom. Dit heeft tot gevolg gehad dat in bepaalde periodes, zoals rond de eeuwwisseling en de afgelopen jaren veel azc's en noodopvanglocaties zijn geopend terwijl in tussenliggende periodes juist veel locaties zijn gesloten. Ook de structuur en grootte van de organisatie zelf is met deze fluctuaties meegegaan. Vanuit de Wet Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (Wet COA) is het COA belast met specifieke taken. De belangrijkste daarvan zijn (COA, 2016):

- *De materiële en immateriële opvang van asielzoekers*
- *Het plaatsen van asielzoekers in een opvangvoorziening*
- *Het plaatsen van asielzoekers op gemeentelijke opvanglocaties en het betalen van bijdragen aan de desbetreffende gemeente ten behoeve van de kosten van deze opvang*

- *Werkzaamheden met betrekking tot de bemiddeling bij de uitstroom van verblijfsgerechtigden*

Het COA zoekt in samenspraak met gemeenten naar nieuwe locaties voor de opvang van asielzoekers. Vanuit de overheid en vanuit het COA worden hierbij de positieve effecten van de vestiging van een opvanglocatie binnen de gemeente benadrukt. Zo wordt gesteld dat een azc met 400 bewoners ongeveer 20 arbeidsplaatsen genereert, exclusief personeel dat nodig is voor bijvoorbeeld bouw, onderhoud, beveiliging en schoonmaak (Rijksoverheid, 2016). Daarnaast zou de middenstand in de omgeving van het azc profiteren van de uitgaven die asielzoekers doen. Die krijgen een financiële toelage om in hun levensonderhoud te voorzien, wat extra omzet genereert voor lokale winkeliers. Tenslotte ontvangen gemeentes met een azc een vergoeding van de Rijksoverheid.

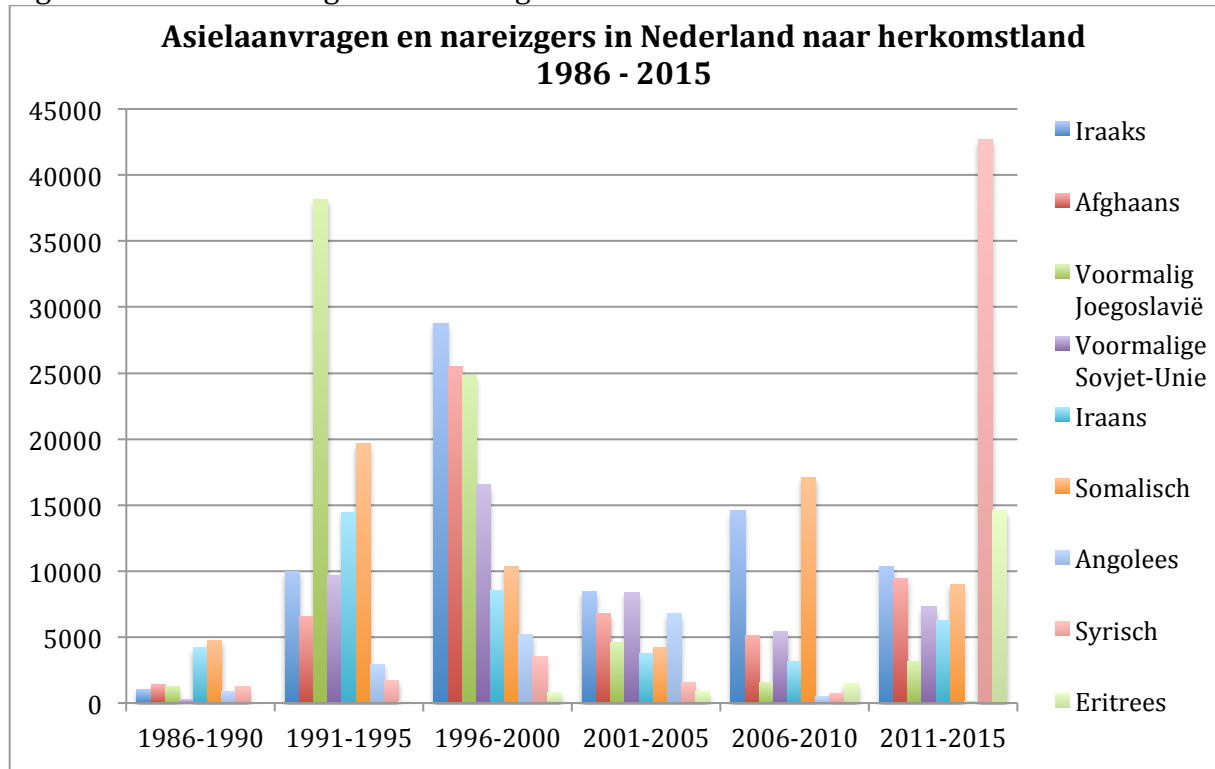
Het COA streeft bij het vinden van nieuwe opvanglocaties naar locaties met een capaciteit van minimaal 300 asielzoekers. De organisatie zet in op grootschalige opvang omdat dit eenvoudiger te organiseren en financieel voordeliger is ten opzichte van meerdere kleine opvanglocaties. Met name door kleinere gemeentes is de wens uitgesproken asielzoekers in kleinere locaties op te vangen, zodat de verhouding met het aantal inwoners uit de gemeente niet ontwricht raakt. Het evenredig verdelen van asielzoekers over gemeentes naar rato van inwonersaantallen zou hierin een oplossing kunnen zijn. Voorlopig wordt hier vanwege organisatorische en financiële motieven echter geen gehoor aan gegeven.

Bij de zoektocht naar nieuwe opvanglocaties wordt door het COA een aantal criteria gesteld aan zowel het beoogde complex als aan de omgeving. Bij locaties voor grootschalige opvang richt het COA zich op leegstaand vastgoed vanaf 4500 m² bruto vloeroppervlak. Voor aanvullende opvanglocaties volstaat 1500 tot 4500 m² bruto vloeroppervlak. Ook leegstaande terreinen groter dan 4 hectare acht het COA geschikt voor de bouw van een azc. Voor de omgeving van het beoogde azc is ook een aantal criteria opgesteld. Zo moet het azc op maximaal 3 km afstand van scholen en winkels liggen; openbaar vervoer moet binnen 500 meter bereikbaar zijn. Daarnaast dient het azc buiten bereik te liggen van open water. In het geval van noodopvang worden de voorwaarden die het COA stelt aan nieuwe opvanglocaties vooral gezien als richtlijnen, waarvan afgeweken kan worden.

2.2 Asielinstroom tussen 1990 en 2015

De aantallen asielaanvragen in Nederland lopen parallel aan de grote vluchtelingenstromen vanuit regio's met (politieke) onrust. In hoofdstuk 1 hebben we al kunnen zien dat het aantal asielaanvragen op en neer golft. Ook wat betreft de herkomstgebieden van vluchtelingen zijn de asielaanvragen in verschillende jaren niet stabiel. Door de jaren heen is het in verschillende regio's onrustig geweest en dit is terug te zien in de herkomst van asielzoekers die een asielaanvraag in Nederland hebben gedaan. In figuur 2.1. is het aantal asielaanvragen en nareizigers te zien uit de belangrijkste herkomstlanden in periodes van vijf jaar.

Figuur 2.1. Asielaanvragen en nareizigers in Nederland naar herkomstland 1990 – 2015

Bron: CBS, 2016

De achtergronden en motieven van de belangrijkste vluchtelingengolven die hebben geleid tot grote aantallen asielaanvragen behandelen we hierna. Dit is indirect relevant voor dit onderzoek, omdat het meer duidelijkheid biedt in de vergelijking tussen de bewoners van azc's in de onderzoeksperiode (1998-2002) en de bezetting van de huidige azc's.

2.2.1. Voormalig Joegoslavië

In navolging van de val van het communisme tussen 1989 en 1992 viel de eveneens communistische staat Joegoslavië in 1992 uiteen. De roep van een aantal lidstaten om onafhankelijkheid werd steeds sterker, wat leidde tot bloedige burgeroorlogen. Uit angst voor etnische zuivering en ander oorlogsgeweld vluchtten honderdduizenden mensen uit voornamelijk Kosovo, Kroatië en Bosnië-Herzegovina (Vluchtelingenwerk, 2016). Een groot deel hiervan vluchtte naar EU-landen, zo ook naar Nederland. In 1995 was het aandeel asielaanvragen van mensen uit het voormalig Joegoslavië met 6510 het hoogst (CBS, 2016). Tussen 1992 en 1995 hebben ruim 35.000 mensen uit het voormalig Joegoslavië bescherming aangevraagd in Nederland (Vluchtelingenwerk, 2016). De jaren hierna daalde dit cijfer licht, totdat er wederom burgeroorlogen uitbraken, dit keer voornamelijk in de autonome regio Kosovo. Dit gebied werd hoofdzakelijk bewoond door etnische Albanese, terwijl Serviërs de regio zagen als het hart van Servië (Vluchtelingenwerk, 2016). De burgeroorlog die uit dit conflict ontstond leidde wederom tot grote vluchtelingenstromen die pas na de eeuwwisseling afnamen (CBS, 2016). Onder deze vluchtelingen bevonden zich veel etnische Albanese, een bevolkingsgroep die overwegend islamitisch is.

2.2.2. Irak, Iran & Afghanistan

Irak

Het regime van Saddam Hoessein, die sinds 1979 aan de macht was in Irak, heeft voor meerdere vluchtelingenstromen geleid. Met name de Koerden die in Irak leefden sloegen op de vlucht nadat hun schreeuw om autonomie met harde hand werd onderdrukt (Dourleijn & Dagevos, 2011). Als gevolg van de Tweede Golfoorlog, die Irak verloor, trokken steeds meer Irakezen naar Nederland. Een belangrijke reden hiervoor waren de reeds aanwezige familieleden en vrienden en de overtuiging dat het in Nederland eenvoudig en goedkoop was om asiel te krijgen. Rond 1997 bereikte het aantal Irakezen dat in Nederland asiel aanvraagde zijn hoogtepunt, waarna dit aantal langzaam afnam (CBS, 2016). Nadat de Irakoorklog in 2003 uitbrak en er voor Irakezen een categoriaal beschermingsbeleid gold, steeg het aantal asielaanvragen door Irakezen in Nederland weer (Dourleijn & Dagevos, 2011).

Iran

De Iraanse vluchtelingenstroom kwam al op gang ten tijde van de Islamitische Revolutie in 1979. De door het Westen gesteunde dictatuur van de Pahlavi-dynastie werd ten val gebracht en werd vervangen door Ayatollah Khomeini, de hoogste geestelijke leider die het land volgens conservatieve islamitische wetgeving regeerde (Dourleijn & Dagevos, 2011). Iraniërs uit de stedelijke middenklasse die zich meer op het Westen oriënteerden vluchtten gezamenlijk met politiek actieve vrouwen die door het nieuwe regime onderdrukt werden (Hessels, 2002 in: Dourleijn & Dagevos, 2011). In het begin van de jaren '90 en rond de eeuwwisseling piekten de asielaanvragen van Iraniërs in Nederland; de instroom van Iraniërs in het laatste decennium wordt hoofdzakelijk getypeerd door gezinsmigratie of studie als motief. Iraniërs zijn door hun vluchtmotieven doorgaans hoger opgeleid dan andere vluchtelingengroepen (Dourleijn & Dagevos, 2011).

Afghanistan

Toen de islamitische staat Afghanistan in 1992 werd uitgeroepen kwam er een vluchtelingenstroom op gang van Afghanen die ten tijde van het communistische regime vooraanstaande posities bekleedden (Hessels & Wassie, 2003 in: Dourleijn & Dagevos, 2011). Daarnaast werd het dagelijks leven door toedoen van de Taliban dusdanig beïnvloed dat ook Afgaanse burgers richting Nederland vluchtten (Dourleijn & Dagevos, 2011). Ook voor Afghanen voerde Nederland een categoriaal beschermingsbeleid, waardoor het relatief eenvoudig werd voor hen om in Nederland asiel te krijgen. Na de eeuwwisseling werd de instroom van Afghanen minder. De laatste jaren stijgt het aantal asielaanvragen van Afghanen echter toch weer door de aanhoudende onrust in het land (CBS, 2016; Vluchtelingenwerk, 2016).

2.2.3. Somalië & Angola

Somalië

Nadat Somalië in 1991 uiteen viel ontstond er een chaotische situatie in het land, doordat er geen nieuwe regering gevormd werd en het land in handen kwam van leiders uit verschillende clans. De gewapende conflicten die deze clans uitvochten leidden tot een vluchtelingenstroom van voornamelijk jonge mannen, weduwen en alleenstaande

minderjarigen (Hessels, 2000 in: Dourleijn & Dagevos, 2011). Deze instroom bereikte een hoogtepunt in het midden van de jaren '90, waarna door restricties in het Nederlandse asielbeleid de aantallen weer afnamen. Sinds 2005 verergerde de situatie in Somalië weer waardoor het categoriaal beschermingsbeleid ook voor Somalische vluchtelingen werd ingevoerd. In 2009 waren Somaliërs met ruim 6000 asielaanvragen veruit de grootste groep die in Nederland bescherming zocht.

Angola

In Angola heeft tussen 1975 en 2002 een burgeroorlog plaatsgevonden nadat het zich had vrijgevochten uit Portugese handen. De strijd tussen verschillende politieke partijen om olie- en diamantgebieden had een enorme weerslag op de Angolese bevolking die er in grote getalen voor koos het land te verlaten (Cricinge, 2012). Een deel van deze vluchtelingen zocht haar heil in Nederland. Deze instroom in Nederland bereikte pas rond de eeuwwisseling, en vlak voor het einde van de burgeroorlog, haar hoogtepunt. In 2001 waren Angolezen de grootste groep die in Nederland bescherming zocht met ruim 4100 asielaanvragen (CBS, 2016). Sinds de burgeroorlog in 2002 werd beëindigd met het doden van rebellenleider Savimbi heerst er vrede in het land, ondanks aanhoudende armoede en honger. Het aantal asielaanvragen in Nederland door Angolezen is sinds 2002 sterk afgenomen.

2.2.4. Voormalige Sovjet Unie

Het uiteenvallen van de Sovjet-Unie leidde direct tot een omvangrijke migratiestroom. De meeste vluchtelingen verlieten hun land vanwege etnische motieven, zoals vluchtelingen van Duitse en Joodse afkomst (Chakalova et al., 2008). Nederland had in eerste instantie slechts een beperkte rol in de opvang van vluchtelingen uit de voormalige Sovjet-Unie. Aan het eind van de jaren '90 veranderde dit door de grote onrust op de Kaukasus waarbij inwoners uit Armenië, Azerbeidzjan en Georgië de gewelddadige conflicten ontvluchtten. Ook vluchtelingen met de Russische nationaliteit zochten steeds vaker bescherming in Nederland, voornamelijk vanwege het conflict in de Russische provincie Tsjetsjenië (Chakalova et al., 2008). In de jaren rond de eeuwwisseling kwamen er zo'n 20.000 vluchtelingen uit de voormalige Sovjet-Unie naar Nederland om hier asiel aan te vragen. Dit aantal is in de jaren daarna gedaald, maar is in de laatste paar jaren toch weer wat gestegen naar gemiddeld zo'n 1500 aanvragen per jaar (CBS, 2016).

2.2.5. De laatste 5 jaar: Syrië & Eritrea

Syrië

Sinds er in 2011 massale demonstraties plaatsvonden tegen de Syrische regering van president al-Assad verkeert Syrië in een crisis waarvan het einde nog niet in zicht is. Het Syrische leger maakt zich schuldig aan grootschalige schendingen van mensenrechten. Miljoenen Syriërs zijn sindsdien op de vlucht geslagen wat heeft geleid tot de recente vluchtelingen crisis. Ten tijde van de machtsperiode van Hasef al-Assad en later zijn opvolger en zoon Bashar al-Assad zijn al veel tegenstanders van het regime op de vlucht geslagen (vluchtelingenwerk, 2016). In 2000 kwam het aantal Syrische vluchtelingen dat in Nederland asiel aanvraagde boven de duizend uit waarmee dat tot 2013 het piekjaar was. Het aantal asielaanvragen in die periode valt echter in het niet bij de aantallen van

de afgelopen jaren. In 2015 vroegen een kleine 28.000 vluchtelingen van Syrische afkomst asiel aan in Nederland (CBS, 2016). Dit is met afstand het hoogste aantal asielaanvragen uit één herkomstland. Door de aanhoudende onrust in het land en de dreiging van terreurgroep Islamitische Staat is de vluchtelingenstroom van Syriërs nog steeds gaande. Door het nieuwe beleid van de EU, dat vluchtelingen evenredig over de lidstaten wil verdelen, is de instroom van Syriërs in Nederland de afgelopen maanden wel sterk afgenomen. In oktober 2015 vroegen nog ruim 5.000 Syriërs asiel aan in Nederland; in april van dit jaar waren dit er nog minder dan duizend (Back, 2016).

Eritrea

Sinds het vredesakkoord in 2000 is het in Eritrea relatief rustig. Dit betekent echter niet dat de Eritrese bevolking tevreden is met de gang van zaken in het land. Eritrea wordt gezien als land met een van de meest onderdrukkende regimes ter wereld (vluchtelingenwerk, 2016). Kritiek uiten op de regering wordt streng bestraft en er zijn strenge regels omtrent de dienstplicht. Deze kan ondanks de officieel geldende duur van achttien maanden in de praktijk wel tien jaar duren. Daarnaast blijven burgers tot hun vijftigste dienstplichtig als reservist, waardoor ze het land niet mogen verlaten (vluchtelingenwerk, 2016). Het land verlaten is sowieso vrijwel onmogelijk voor de Eritrese bevolking aangezien hier een uitreisvisum voor vereist is, iets wat in de praktijk nauwelijks wordt uitgegeven. Deze combinatie van factoren zorgt ervoor dat veel Eritreeërs met gevaar voor eigen leven vluchten. Omdat terugkeren naar Eritrea voor deze vluchtelingen geen optie is, omdat ze daar vervolgd zullen worden, kunnen zij in Nederland bescherming krijgen. Het aantal vluchtelingen uit Eritrea gedurende de onderzoeksperiode (1998-2002) is relatief klein. De laatste jaren is het na Syrië het grootste herkomstland wat betreft asielaanvragen in Nederland (CBS, 2016).

3. Theoretisch kader

In dit onderzoek staat de relatie tussen de aanwezigheid van een azc en de leefbaarheid in de buurt centraal. Over de inhoud van het concept leefbaarheid heerst nog veel onduidelijkheid. Om meer inzicht in het concept leefbaarheid te verkrijgen worden de verschillende perspectieven uit de literatuur in dit hoofdstuk uiteengezet. Omdat leefbaarheid een verzamelbegrip is bekijken we vervolgens welke aspecten als indicator dienen om de leefbaarheid te bepalen. Hierin is, naast verschillende buurtkenmerken, speciale aandacht weggelegd voor de invloed die sociale cohesie heeft op de leefbaarheid. Daarna laten we aan de hand van verschillende traditionele benaderingen zien welke buurtveranderingen er kunnen optreden na de vestiging van een azc in de buurt. Hierbij ligt de nadruk op de sociale aspecten van buurtveranderingsprocessen omdat de vestiging en aanwezigheid van een azc hier de meeste invloed op heeft. Tenslotte wordt het conceptueel model beschreven en volgen de belangrijkste conclusies uit dit theoretisch kader.

3.1. Leefbaarheid

Buurtleefbaarheid staat bij beleidsmakers tegenwoordig hoog op de agenda en ook bij wetenschappers is het een populair thema (Leidelmeijer et al, 2008; Ministerie van VROM, 2004). Gesteld wordt dat we over de aanpak van de fysieke omgeving inmiddels veel kennis hebben, maar dat de kennis over de aanpak van de sociale omgeving achterblijft. Het containerbegrip leefbaarheid is een veelgebruikt concept om (oordelen over) deze sociale omgeving te duiden. Over leefbaarheid zelf is binnen de huidige wetenschappelijke literatuur echter ook nog geen consensus over een sluitende en allesomvattende definitie. Eén van de oorzaken hiervoor kan gevonden worden in het feit dat de term leefbaarheid in meerdere disciplines en in verschillende dimensies gebruikt wordt. Zo relateert leefbaarheid aan uiteenlopende aspecten van de leefomgeving, zoals de mate van veiligheid, gezondheid, duurzaamheid of de kwaliteit van het milieu (Jacobs, 2000). Daarnaast varieert het schaalniveau waarop leefbaarheid acteert waardoor het begrip in verschillende publicaties steeds een andere lading krijgt. Zo kan leefbaarheid betrekking hebben op een leefbare wereld, waarbij de focus ligt op het bestrijden van (maatschappelijke) misstanden, maar kan het ook betrekking hebben op een stad, buurt of zelfs een straat (Meadows, 1972; van Dorst, 2005; Leidelmeijer & van Kamp, 2003). Het overkoepelende basisprincipe van leefbaarheid dat op ieder schaalniveau geldt wordt in de literatuur veelal beschreven als de kwaliteit van het leven (Dowdrick, 2007; Williams, 1993; Mohit, 2013; Veenhoven, 2000; 2005; 2009). In dit onderzoek ligt de nadruk op de leefbaarheid op buurtniveau. Leidelmeijer & van Kamp (2003) definiëren leefbaarheid in deze context als de mate waarin de omgeving aansluit bij de eisen en wensen die er door de mens aan gesteld worden. Van Dorst (2005) sluit hierbij aan en stelt dat dit impliceert dat het bij leefbaarheid gaat om een wisselwerking tussen een subject (een organisme, persoon of gemeenschap) en de omgeving.

3.1.1. Objectieve en subjectieve leefbaarheid

Deze relatie tussen mens en omgeving kan op verschillende manieren bestudeerd worden. Het meest gangbare onderscheid dat in de literatuur wordt gehanteerd is dat tussen objectieve en subjectieve leefbaarheid. Leidelmeijer en van Kamp (2003) hebben ter ontwikkeling van de Leefbaarometer een uitgebreide literatuurstudie gedaan naar leefbaarheid en aanverwante concepten als kwaliteit van de leefomgeving, woontevredenheid en waardering van de woon- of leefomgeving. Aan de hand van deze studie concludeerden zij dat leefbaarheid inderdaad zowel subjectieve als objectieve kenmerken heeft. Ook in buitenlandse studies naar de kwaliteit van leven en leefbaarheid wordt deze tweedeling gehanteerd (Berger-Schmitt & Noll, 2000; Khalil, 2002; Rapley, 2003; Philips, 2006). De subjectieve kenmerken komen tot uiting in individuele kenmerken zoals het veiligheidsgevoel en de percepties over verschillende aspecten van de buurt (Berger-Schmitt & Noll, 2000). Vanuit dit perspectief wordt de leefbaarheid afgeleid van de mate waarin de woonomgeving aansluit bij de wensen en behoeftes van bewoners. De subjectieve leefbaarheid kan pas achteraf vastgesteld worden omdat het de ervaringen en waardering van buurtbewoners over verschillende aspecten van de buurt meet (Khalil, 2002).

De objectieve kenmerken van leefbaarheid hebben betrekking op fysieke en sociale kenmerken van de buurt. Volgens het objectieve perspectief wordt de leefbaarheid dus gebaseerd op kenmerken uit de woonomgeving (Khalil, 2002; Rapley, 2003). De leefbaarheid in een buurt kan aan de hand van deze buurtkenmerken vooraf geschat worden (van Dorst, 2005). Een nadeel van deze benadering is dat de wensen en behoeftes die bewoners stellen aan de woonomgeving niet voor iedereen hetzelfde zijn. Hierdoor kan bij de aanwezigheid van een bepaald buurtkenmerk (bijvoorbeeld de aanwezigheid van veel groen in de buurt) niet met zekerheid gezegd worden dat dit voor iedere bewoner bijdraagt aan de verhoging van de leefbaarheid. Daarnaast kunnen aanpassingen aan de fysieke omgeving een verhoging van de leefbaarheid impliceren, terwijl buurtbewoners deze verhoging van de leefbaarheid niet als zodanig ervaren. Van Dorst (2005) haalt het voorbeeld aan van een maatregel ter verhoging van de verkeersveiligheid. Deze maatregel kan leiden tot minder verkeersslachtoffers, wat de leefbaarheid positief beïnvloedt. Wanneer de maatregel echter door bewoners niet op een positieve manier ervaren wordt, verandert er aan de subjectieve leefbaarheid weinig.

Met het subjectieve en objectieve karakter balanceert leefbaarheid op het raakvlak tussen begrippen als 'kwaliteit van leven' (*quality of life; life satisfaction*) en 'kwaliteit van de leefomgeving' (*quality of place; environmental quality of life*). Als belangrijkste raakvlak hebben de objectieve en subjectieve leefbaarheid dat zij op enige wijze invulling geven aan de wijze waarop de mens en de leefomgeving zich tot elkaar verhouden (van Dorst, 2005). Leidelmeijer en anderen (2008, p. 13) concluderen:

'De mens zorgt ervoor dat de omgeving betekenis krijgt in termen van leefbaarheid. Die betekenis van de omgeving is dan of deze leefbaar is of niet (of de omgeving aansluit bij de voorwaarden die het menselijk leven stelt) en als dat het geval is, de mate waarin die omgeving aansluit bij wensen en behoeften.'

In dit rapport vormt het onderscheid in objectieve en subjectieve leefbaarheid de leidraad bij het bieden van structuur aan het onderzoek.

Een leefbare woonomgeving?

In de benaderingen over leefbaarheid gaat het voortdurend over de relatie tussen bewoners en de woonomgeving, maar wat valt eigenlijk binnen die woonomgeving en wat niet? Anders dan bij buurten of wijken is een woonomgeving geen afgebakend gebied en verschilt de grootte ervan per persoon. De woonomgeving wordt gezien als de plek waar een individu woont, die hij of zij waarneemt en waar hij of zij gedrag vertoont (van Dorst, 2005). De activiteiten van een individu bepalen dus voor een deel zijn of haar woonomgeving. Hierdoor kan het zo zijn dat een groot deel van de woonomgeving buiten de buurt ligt waar iemand woont, doordat diegene bijvoorbeeld aan de rand van die buurt woont en zijn of haar activiteiten in de naastgelegen buurt onderneemt. Dit maakt dat de woonomgeving een subjectief begrip is dat bovendien onderhevig is aan verandering. Het maken van beleid ten behoeve van een leefbare woonomgeving is hierdoor niet eenvoudig. Ook binnen wetenschappelijk onderzoek kan de woonomgeving moeilijk als onderzoekseenheid gebruikt worden omdat deze per persoon verschilt. Hierdoor wordt in wetenschappelijke studies naar leefbaarheid veelal toch het buurtniveau aangehouden als onderzoeksgebied.

3.1.2. Tussentijdse conclusie

Uit de verschillende benaderingen van leefbaarheid kunnen we concluderen dat leefbaarheid betrekking heeft op de kwaliteit van de interactie tussen mens en omgeving en dat deze interactie vanuit verschillende perspectieven bestudeerd kan worden. Waar uit de vorige paragraaf naar voren kwam dat een eenduidige en allesomvattende definitie van leefbaarheid nog niet gevonden is, zijn wetenschappers het er wel grotendeels over eens dat leefbaarheid zowel subjectieve als objectieve kenmerken bevat. Door deze kenmerken te combineren en dus zowel het perspectief van de mens als dat van de omgeving in ogenschouw te nemen wordt een zo helder mogelijk beeld geschapen van de manier waarop de omgeving voldoet aan de voorwaarden, wensen en behoeften van bewoners.

3.2. Invloeden op leefbaarheid

Nu we meer duidelijkheid hebben over wat we onder leefbaarheid verstaan en vanuit welke perspectieven het onderzocht kan worden is het belangrijk om te kijken welke aspecten van de buurt als indicator dienen om de leefbaarheid te kunnen bepalen. Een aspect dat als een zeer belangrijke indicator geldt in het verklaren van de leefbaarheid is sociale cohesie (Wittebrood & van Dijk, 2007). Omdat er in de wetenschappelijke literatuur onduidelijkheid bestaat of de toename van meer etnische diversiteit de sociale cohesie bevordert of juist verslechtert is het voor dit onderzoek interessant om hier speciale aandacht aan te besteden (Putnam, 2007; Tolsma & van der Meer, 2009; Abascal & Baldassarri, 2015). In de volgende paragraaf wordt daarom nader ingegaan op de sociale cohesie en het belang ervan in het verklaren van leefbaarheid. Vervolgens komen diverse fysieke en sociale buurtkenmerken aan bod die als indicator gelden voor de mate van leefbaarheid in de buurt.

3.2.1. Sociale cohesie

In de wetenschappelijke literatuur wordt een belangrijke rol toegedicht aan sociale cohesie als indicator voor leefbaarheid. Zo wordt sociale cohesie in zowel veel beleidsrapporten als in wetenschappelijk onderzoek bestempeld als de bouwsteen voor leefbaarheid en zelfs als een intermediaire factor tussen fysieke en sociale kenmerken van een buurt en de leefbaarheid en veiligheid (Wittebrood & van Dijk, 2007). Het is daarom belangrijk om te begrijpen wat sociale cohesie precies inhoudt en op welke manier het zich tot leefbaarheid verhoudt.

Net als bij leefbaarheid dient zich bij sociale cohesie het probleem aan dat in verschillende studies uiteenlopende en soms ook zeer uitgebreide en complexe definities worden gehanteerd. Het voordeel van deze complexe definities is dat ze een compleet overzicht geven van de verschillende dimensies van het concept sociale cohesie. Echter, met name wanneer sociale cohesie in een onderzoek wordt beschouwd als een aspect van een groter concept, zoals in dit onderzoek het geval bij het concept leefbaarheid, is een compacte en duidelijke definitie van belang. Forrest & Kearns (2001) hebben de verschillende dimensies van sociale cohesie ingekaderd en hiermee structuur aangebracht in de verscheidenheid aan domeinen van het concept. Met behulp van dit kader (figuur 3.1) kunnen compactere definities van sociale cohesie worden geformuleerd en begrepen.

In verschillende studies waarin een poging is gedaan die compactere en minder complexe definitie van sociale cohesie te ontwikkelen komen telkens drie dimensies naar voren: sociale contacten, binding met de buurt en gedeelde opvattingen en sociale controle (van Beckhoven et al., 2008; Kleinhans & Bolt, 2010). Veenhoven (2000) impliceert dat de mens sociale banden nodig heeft om gelukkig te zijn waardoor deze banden binnen een buurt een essentiële rol spelen in de waardering van die buurt. De verschillende dimensies van sociale cohesie kunnen echter niet los van elkaar gezien worden. Ze maken onderdeel uit van processen waarbij ze elkaar continu beïnvloeden. Zo heeft een toename van sociale contacten een positieve bijdrage aan de binding met de

buurt. Deze binding zorgt op haar beurt weer voor meer sociale controle. Een hoge mate van sociale controle resulteert vervolgens in meer sociale contacten en meer binding met de buurt. Er ontstaat dus een continue wisselwerking tussen de dimensies van sociale cohesie. Deze wisselwerking kan doorbroken worden waardoor er buurtveranderingsprocessen optreden. In paragraaf 3.3 gaan we verder in op deze buurtveranderingsprocessen en de relatie met de vestiging van een azc.

Figuur 3.1. Domeinen van sociale cohesie

Domeinen van sociale cohesie	Beschrijving
Gemeenschappelijke normen en waarden	Gezamenlijke doelen; gezamenlijke morele principes en gedragscodes; steun aan en participatie in politieke instellingen
Sociale orde en sociale controle	Afwezigheid van algemene conflicten en bedreigingen in de bestaande orde; afwezigheid van onbeleefdheid; effectieve informele sociale controle; tolerantie; respect voor verschillen; samenwerking tussen groepen
Sociale solidariteit en vermindering van welvaartsverschillen	Harmonieuze economische en sociale ontwikkeling en gemeenschappelijke standaarden; Gelijke toegang tot voorzieningen en sociale uitkeringen; bereidwilligheid om anderen te helpen
Sociale netwerken en sociaal kapitaal	Hoge mate van sociale interactie binnen gemeenschappen en families; maatschappelijke betrokkenheid en participatie in verenigingsleven; gemakkelijke oplossingen voor collectieve problemen
Binding aan en identificatie met de directe omgeving	Sterke binding met de woonplaats; verwevenheid van persoonlijke en plaatsgebonden identiteit

Bron: Forrest & Kearns, 2001, p.2129, vertaling in: Klaver, 2015

Sociale organisatie en collective efficacy

In de huidige literatuur is er, naast sociale cohesie, steeds vaker aandacht voor de sociale (des)organisatie en *collective efficacy* van de buurt. Waar het bij sociale cohesie voornamelijk draait om de emotionele binding met de buurt en de sociale contacten die men in de buurt heeft gaat het bij sociale organisatie om het vermogen van een lokale gemeenschap om normen te handhaven, sociale controle uit te voeren en gemeenschappelijke problemen te identificeren (Morenhoff et al, 2001; Kleinhans &

Bolt, 2010; Bruinsma et al., 2013; van Beckhoven et al., 2008). De sociale banden binnen die lokale gemeenschap spelen hierin een cruciale rol, omdat het ontbreken van deze sociale banden juist leidt tot sociale desorganisatie. Een populair concept om de sociale structuren binnen een lokale gemeenschap te duiden is sociaal kapitaal. Putnam (1993, p. 36) definieert sociaal kapitaal als: *'features of social organization, such as networks, norms, and trust, that facilitate coordination and cooperation for mutual benefit'*. De sociale relatie tussen buurtbewoners is dus een steeds terugkerend aspect voor het goed functioneren van een lokale gemeenschap. Collective efficacy wordt gezien als de link tussen sociale controle en sociale cohesie en heeft betrekking op het daadwerkelijk handelen om zo sociale organisatie te realiseren. Het geeft dus aan in hoeverre bewoners als groep in staat zijn om controle over de buurt te bewaren en elkaar aan te spreken op misstanden. Daarnaast is het gestoeld op het vertrouwen dat buurtbewoners ook ingrijpen wanneer dat nodig is (Sampson, 1997). De mate van *collective efficacy* is grotendeels afhankelijk van drie factoren, namelijk de sociaaleconomische status, etnische samenstelling en residentiële stabiliteit van de buurt (Morenhoff et al., 2001). De *collective efficacy* is in de regel het laagst bij een lage sociaaleconomische status, etnische heterogeniteit en hoge verhuismobiliteit. Dit strookt dus niet met het huidige herstructureringsbeleid waarin een grotere sociale mix moet leiden tot meer sociale cohesie. Meer sociale mix, en dan met name meer etnische diversiteit, lijkt namelijk het onderlinge vertrouwen van buurtbewoners weg te nemen en een barrière te vormen voor het sluiten van vriendschappen binnen de buurt (Putnam, 2007). Volgens deze theorie zorgt de vestiging van een azc, en daarmee meer etnische diversiteit in de buurt, dus voor een aantasting van de *collective efficacy* en de sociale cohesie.

3.2.2. Fysieke en sociale buurtkenmerken

Hoewel sociale cohesie een belangrijke indicator is voor de leefbaarheid zijn er meer aspecten die de leefbaarheid beïnvloeden. Zo kunnen diverse fysieke en sociale buurtkenmerken de leefbaarheid verklaren. We verwachten in dit onderzoek dat de vestiging en aanwezigheid van een azc in de buurt voornamelijk invloed heeft op de sociale buurtkenmerken, zoals het aandeel (niet-)westerse allochtonen en de sociaaleconomische status. Desondanks worden ook de fysieke buurtkenmerken die als indicator gelden voor leefbaarheid meegenomen in dit onderzoek omdat veranderingen in deze kenmerken de leefbaarheid beïnvloeden buiten de aanwezigheid van een azc om. Deze kenmerken controleren dus voor andere activiteiten die in de buurt plaatsvinden. In de volgende paragrafen wordt er dus dieper ingegaan op zowel fysieke als sociale buurtkenmerken die de leefbaarheid beïnvloeden.

Fysieke buurtkenmerken

Verschillende kenmerken van de woningvoorraad in de buurt kunnen een indicatie van de leefbaarheid in die buurt geven. Zo hebben buurten met een groot aandeel huurwoningen vaker te kampen met leefbaarheidsproblemen (Leidelmeijer & Schulenberg, 2010). Dit komt doordat bewoners met een koopwoning eerder geneigd zijn te investeren in sociale relaties in de buurt en meer gehecht raken aan de buurt. Ook zorgt een groter aandeel huurwoningen voor een kortere woontijd, wat nadelig is voor de leefbaarheid (van Bergeijk et al., 2008). Ook veroudering van het woningbestand, en dan met name buurten met veel vroeg naoorlogse woningen, is een indicator van

leefbaarheidsproblemen (Kleinhans & Bolt, 2010). Dit gaat echter hand in hand met het voorgaande doordat deze periode gekenmerkt werd door veel semi-hoogbouw met een groot aandeel huurwoningen. Deze semi-hoogbouw ging in die periode veelal gepaard met een ruime opzet met veel groen, wat als aantrekkelijk werd beschouwd. Inmiddels weten we dat dit type buurt meer dan gemiddeld te kampen heeft met leefbaarheidsproblemen. Meer groen en een ruime opzet van de buurt leiden namelijk vaker tot gevoelens van onveiligheid en tot onoverzichtelijkheid van de publieke ruimte, waardoor de sociale controle bemoeilijkt wordt (De Hart et al., 2002). Bovendien zorgt een dergelijke opzet van de buurt voor meer anonimiteit onder buurtbewoners wat een nadelig effect heeft op de sociale cohesie (Newman & Franck, 1982).

Sociale buurtkenmerken

Naast fysieke buurtkenmerken zijn er ook sociale buurtkenmerken die van invloed zijn op de leefbaarheid in de buurt. Allereerst is de samenstelling van de huishoudens in de buurt een goede indicator van de leefbaarheid. Buurten met veel gezinnen correleren veelal met een gezonde leefbaarheid (Visser, 2010). Deze buurten worden doorgaans gezien als een stabiele plek voor de opvoeding van kinderen en de binding met de buurt en het onderlinge contact zijn hoog doordat gezinnen met kinderen minder vaak verhuizen (Uzzell et al., 2002). Ondanks het feit dat de aanwezigheid van meer gezinnen bijdraagt aan de leefbaarheid, werkt het aandeel jongeren de leefbaarheid juist tegen. Met name de groep jongeren tussen 10 en 19 jaar draagt bij aan een gevoel van onveiligheid, doordat jongeren in deze leeftijdscategorie zich vaker groeperen in de publieke ruimte (Ministerie van VROM/WWI, 2009). Een groot aandeel ouderen heeft daarentegen een positieve invloed op de leefbaarheid (Vissers, 2010).

Zoals al eerder vermeld heeft ook een langere woontijd een positieve invloed op de leefbaarheid. In buurten waar bewoners gemiddeld langer op hetzelfde adres wonen wordt geacht dat de sociale cohesie beter is; men kent elkaar immers langer en weet wat men aan elkaar heeft (van Bergeijk et al., 2008). Ook is het langer wonen op hetzelfde adres doorgaans een uiting van de tevredenheid met de woning en de woonomgeving, tenzij bewoners vanwege ontbrekende middelen of andere beperkingen geen alternatief hebben. Daarnaast zorgen bewoners met een langere woontijd ervoor dat bepaalde normen en waarden die in de buurt gelden behouden blijven (Adriaanse, 2006). Bij een afname van de woontevredenheid neemt de verhuisgeneigdheid toe (Amerigo & Aragonés, 1997; Lu, 1999). De aanwezigheid van een azc kan er mogelijk voor zorgen dat men minder tevreden is met de woonomgeving en daardoor eerder geneigd is te verhuizen.

Sociaal culturele en sociaaleconomische kenmerken

De belangrijkste verandering die door de vestiging van een azc in de buurt plaatsvindt is de etnische samenstelling van de buurt. Er is in de wetenschappelijke literatuur echter onenigheid over de gevolgen van meer etnische diversiteit in een buurt. Hoewel in deze studies niet gesproken wordt over azc's en asielzoekers geen permanente plek in de buurt innemen en (op korte termijn) ook geen intrek nemen in de huidige woningvoorraad kan de tendens in deze studies wel doorgetrokken worden naar de situatie die in dit onderzoek centraal staat.

In Nederlandse beleidsrapporten wordt tegenwoordig vaak aangenomen dat etnische diversiteit in buurten een positieve invloed heeft op de integratie, solidariteit, sociale cohesie en onderlinge contacten tussen mensen met verschillende culturele achtergronden (Ministerie van VROM/WWI, 2009). Vanuit de wetenschap wordt deze positieve invloed van etnische diversiteit in buurten in twijfel getrokken. Putnam beargumenteerde in 2007 dat meer etnische diversiteit juist leidt tot verslechtering van de sociale cohesie en tot minder onderling vertrouwen. Hij stelde dat bewoners van gemengde buurten zich sociaal terugtrekken en minder betrokken zijn bij vrijwilligerswerk en samenwerkingen in de buurt. Zelfs het vertrouwen in en vriendschappen tussen buurtbewoners van de eigen etniciteit nemen volgens Putnam af. Hij presenteerde in dit onderzoek drie theorieën die de mogelijke gevolgen van meer etnische diversiteit beschrijven, namelijk de contact hypothese, conflict hypothese en de constrict theorie. In de contact hypothese wordt de situatie beschreven waarin meer etnische diversiteit in buurten leidt tot meer onderlinge solidariteit, vertrouwen en tolerantie. Daartegenover staat de conflict hypothese die stelt dat een toename van de etnische diversiteit ervoor zorgt dat bewoners meer naar de eigen groep trekken, waardoor het wantrouwen in de buurt als geheel groeit. Tenslotte biedt de constrict theorie een combinatie van voorgaande hypothesen door te stellen dat de toename van etnische diversiteit uiteindelijk resulteert in sociale isolatie en minder vertrouwen in zowel de eigen als de andere groep. Putnam lijkt met zijn bevindingen het meest aan te sluiten bij de constrict theorie. Meer recent onderzoek verwerpt de conclusies van Putnam echter. Hierin wordt gesteld dat in Putnam's onderzoek geen rekening is gehouden met het feit dat het in sommige culturen meer gebruikelijk is om op jezelf te zijn, zoals bij Afro-Amerikanen en latino's (Abascal & Baldassarri, 2015). Volgens Tolsma & van der Meer (2009) zijn de effecten beschreven door Putnam helemaal niet zo sterk als hij doet overkomen. Ook zij zien een lichte afname van het onderlinge vertrouwen in etnisch gemengde buurten, maar voor de vergaande gevolgen voor ál het vertrouwen wordt in de meeste studies geen bewijs gevonden.

Daarnaast wordt de sociaaleconomische status van de buurt en haar bewoners in de wetenschappelijke literatuur genoemd als een aspect dat invloed heeft op de leefbaarheid (Leidelmeijer & Schulenberg, 2010; Ministerie van VROM/WWI, 2009). Hieronder vallen bijvoorbeeld het opleidingsniveau, het gemiddeld inkomen en de mate van werkloosheid. Een hoge sociaaleconomische status hangt hierbij veelal samen met meer sociale contacten, meer onderling vertrouwen tussen buurtbewoners en meer verantwoordelijkheidsgevoel van buurtbewoners naar elkaar en naar de buurt (Tolsma et al., 2009).

Veiligheid en overlast

Een grote mate van onveiligheid en overlast kan een sterk negatieve invloed hebben op de leefbaarheid in de buurt. Hierbij gaat het niet alleen om meetbare aspecten van de veiligheid en overlast, maar ook om de manier waarop buurtbewoners deze aspecten ervaren. De perceptie op veiligheid en overlast heeft daarmee een samenhang met de sociale cohesie (van Beckhoven et al., 2008). Meer contacten in de buurt en meer binding met de buurt leiden tot een hogere mate van sociale controle. Dit komt het veiligheidsgevoel ten goede, omdat buurtbewoners over elkaar waken en er zorg voor dragen dat mensen aangesproken worden op misstanden (Visser, 2010; de Hart et al., 2002). Buurtkenmerken die het veiligheidsgevoel en de ervaren overlast negatief kunnen beïnvloeden zijn bijvoorbeeld criminaliteit en de aanwezigheid van etnische

concentraties. In de vorige paragraaf werd al duidelijk dat het vertrouwen in buurtbewoners met een andere etniciteit minder is, zij het niet in de extreme mate die Putnam beschreef. Tolsma en van der Meer stellen dat het logisch is dat men meer vertrouwen heeft in bewoners die in grote mate op hen lijken. Omgekeerd werkt dit effect ook, waardoor wantrouwen toeneemt en daarmee de gepercipieerde veiligheid van bewoners afneemt bij meer etnische diversiteit. In dit onderzoek spelen de gepercipieerde veiligheid en ervaren overlast een belangrijke rol. Buurtbewoners maken zich bij de geplande vestiging van een azc grote zorgen over de veiligheid in de buurt. Het vertrouwen in de andere groep, in dit geval asielzoekers, is laag. Ook leidt de instroom van honderden asielzoekers in de buurt tot meer mensen op straat, met alle gevolgen van dien voor de (ervaren) overlast.

3.2.3. Relatie azc en leefbaarheid

Ondanks dat de effecten van etnisch mixen voor de leefbaarheid mee lijken te vallen zijn buurtbewoners die met meer etnische diversiteit in de buurt te maken krijgen veelal ongerust. De aankondiging van een nog te openen azc heeft meer dan eens geresulteerd in protesten vanuit de gemeenschap uit de directe omgeving van de nieuwe azc locatie. Hoewel dit onderzoek niet ingaat op die protesten is het toch goed om te begrijpen waar deze onvrede vandaan komt, omdat die mogelijk kan doorwerken in hetgeen in dit onderzoek wel centraal staat, namelijk de (perceptie op) leefbaarheid. Een directe aanleiding voor protesten van buurtbewoners is de nabijheid van het geplande azc. Mensen zullen over het algemeen alleen in actie komen wanneer de azc-locatie binnen hun eigen leefomgeving valt. Dit is een duidelijk voorbeeld van het *Not in my backyard* of NIMBY-principe. Hierbij werken het eigenbelang en het publieke belang elkaar tegen waardoor bewoners in opstand komen (Dear, 1992). De protesten nemen toe naarmate de afstand tot het AZC afneemt. Volgens Hubbard (2005) komen deze protesten en angstgevoelens voort uit een bepaalde mate van racisme, waarbij de andere groep als een bedreiging wordt gezien. Bewoners voelen zich aangetast in hun veilige en 'blanke' leefomgeving. Het woongenot wordt na de komst van een azc mogelijk aangetast door een vermindering van de privacy, meer drukte op straat, een verslechterde reputatie en meer criminaliteit (Theebe, 2002). Een ander genoemd argument bij de protesten tegen de komst van een azc in de buurt is de waardedaling van de woningen rondom het azc. Theebe (2002) heeft in opdracht van de UvA onderzoek gedaan in hoeverre de waarde van woningen in de directe omgeving van azc's is gedaald ten opzichte van vergelijkbare woningen elders. Theebe concludeerde dat financiële claims van buurtbewoners, waarin gesteld wordt dat de aanwezigheid van een azc hen persoonlijk in de portemonnee raakt, ongegrond zijn. De aanwezigheid van een asielzoekerscentrum vormt dus geen bedreiging voor de waarde van woningen in de directe omgeving (Theebe, 2002).

De protesten tegen de komst van een azc zijn groter onder bewoners die (geacht worden te) moeten concurreren met immigranten en vluchtelingen om schaarse middelen op economisch, sociaal en cultureel vlak. Dit wordt de *ethnic competition theory* genoemd (Lubbers et al., 2006). Van bewoners met een lage opleiding of lage inkomens wordt verwacht dat zij in hun dagelijks leven en tijdens hun werk vaker in contact komen met etnische minderheden. Daarnaast zijn zij bezorgd dat zij op de langere termijn hun baan verliezen nadat de asielzoekers legaal zijn toegelaten en dus arbeid mogen verrichten.

Vanuit deze theorie is de weerstand tegen de komst van een AZC het grootst in buurten met een lage sociaaleconomische status. Uit een onderzoeksrapport van Kanne en anderen (2015) bleek daarentegen dat voor de weerstand tegen een azc een relatie bestaat tussen de sociaaleconomische status van een buurt en de grootte van het azc. Zij concludeerden dat de weerstand tegen grote azc's (± 500 asielzoekers) groter was in buurten met een hoge sociaaleconomische status, terwijl de weerstand tegen kleine azc's (± 50 asielzoekers) juist groter was in buurten met een lagere sociaal economische status. Deze bevindingen spreken de verwachtingen die voortkomen uit de *ethnic competition theory* deels tegen.

3.3. Buurtveranderingsprocessen

De vestiging van een azc kan ervoor zorgen dat er veranderingsprocessen in een buurt optreden. Deze buurtveranderingen zijn van invloed op hoe bewoners de buurt ervaren, hoe zij zichzelf in de buurt voelen en daarmee ook op de mate waarin ze verhuishwensen hebben. Kortom, buurtveranderingsprocessen hebben een grote invloed op de leefbaarheid in de buurt. Bolt et al. (2015) definiëren buurtverandering of buurtontwikkeling als de verandering in de fysieke, economische en sociale karakteristieken van de buurt. Hierbij kan het gaan om zowel subjectieve als objectieve veranderingen. Objectief gezien veranderen bij de vestiging van een azc de samenstelling en het inwonersaantal van de buurt; subjectief gezien kan de komst van een azc een rol spelen in de waardering en perceptie van bewoners over kenmerken van de eigen buurt, zoals het veiligheidsgevoel en de ervaren overlast. De buurtveranderingen worden in dit rapport niet direct onderzocht. Echter, door meer inzicht te verkrijgen in de manier waarop buurtveranderingen tot stand kunnen komen na de vestiging van een azc, kunnen we eventuele leefbaarheidsverschillen die hieruit voortkomen beter begrijpen.

3.3.1. Traditionele benaderingen van buurtverandering

De ontwikkeling van woonbuurten kan zich in drie verschillende fases bevinden. De buurt kan achteruitgaan, zich positief ontwikkelen of stabiel blijven. Tal van factoren zijn van invloed op deze ontwikkelingen. Zo kan de achteruitgang van een buurt verklaard worden door hogere werkloosheidscijfers, meer criminaliteit en een vermindering van de kwaliteit van de woningvoorraad. De positieve ontwikkeling gaat veelal gepaard met fysieke vernieuwing door stedelijke herstructurering en de daarmee gepaarde instroom van bewoners met een hogere sociaaleconomische status. De buurt blijft stabiel wanneer van zowel sociale als fysieke veranderingen niet of nauwelijks sprake is. Binnen de wetenschap is veelvuldig onderzoek gedaan naar deze buurtveranderingen vanuit verschillende perspectieven. Beckhoven en anderen (2008) onderscheiden hierin vier traditionele benaderingen van buurtverandering en buurtverval: de ecologische benadering, de behaviourale benadering, de benadering vanuit middelen en beperkingen en de institutionele benadering. In deze paragraaf lichten we de aspecten van deze benaderingen toe die te relateren zijn aan de vestiging van een azc en dus relevant zijn voor dit onderzoek.

De ecologische benadering

Hoewel binnen de ecologische benadering de etnische dimensie onderbelicht blijft kunnen bepaalde aspecten uit deze benadering toch gerelateerd worden aan de instroom van asielzoekers in een buurt. Ernest Burgess, pionier binnen de Chicago School en grondlegger van de ecologische benadering, verklaarde buurtontwikkelingen aan de hand van processen waar hij de biologische begrippen invasie en successie aan koppelde (Beckhoven et al., 2008). Bij invasie trekt een nieuwe bewonersgroep, bijvoorbeeld immigranten, in de buurt. Vervolgens kan successie optreden wanneer de nieuwe bewonersgroep de plaats inneemt van de oorspronkelijke bewonersgroep. Dit kan leiden tot dominantie van de nieuwe groep, doordat de oorspronkelijke groep vertrekt of nog slechts beperkt aanwezig is in de buurt. De oorspronkelijke bewoners zullen, indien mogelijk, als gevolg van deze invasie verhuizen naar een andere buurt. Hoewel bij de vestiging van een azc de instromende groep asielzoekers (op korte termijn) geen plek inneemt in de bestaande woningvoorraad zorgen zij wel voor een verandering van de bewonerssamenstelling van de buurt. Zoals we in de vorige paragraaf hebben gezien kunnen etnische concentraties doorwerken in een veranderende reputatie van de buurt, drukte op straat en een toename van het onveiligheidsgevoel en de ervaren overlast. Hierdoor kan de vestiging van een azc door de oorspronkelijke bewoners ook als een invasie worden ervaren.

Binnen de ideeën van Burgess ligt de aandacht voornamelijk op de sociaaleconomische dimensie die van invloed is op eventueel buurtverval. Tegenwoordig is er grotere aandacht voor het effect van de instroom van allochtonen op de reputatie en de leefbaarheid van een buurt. Zo wordt in verschillende onderzoeken aangetoond dat de etnische samenstelling van een buurt belangrijker is in het verklaren van een negatieve perceptie van de leefbaarheid dan de sociaaleconomische samenstelling van die buurt (paragraaf 3.2.2.) In veel gevallen gaan deze dimensies echter hand in hand waardoor het lastig is causale relaties te onderscheiden. Vanuit de ecologische benadering bestaan er wel verklarende modellen die ingaan op zowel de verschillen in etniciteit als in sociaaleconomische status. In deze modellen wordt uitgegaan van een tipping point. In deze modellen wordt het proces beschreven waarbij huishoudens met midden- en hoge inkomens de buurt verlaten vanwege de instroom van huishoudens met lage inkomens en/of huishoudens met een andere etniciteit (Temkin & Rohe, 1996; Pitkin, 2001). Het tipping point geeft aan dat er een moment is waarop het aandeel van deze huishoudens een punt heeft bereikt dat de uitvlucht van de oorspronkelijke bewoners versterkt. Het tolerantieniveau van blanke bewonersgroepen is hierbij doorgaans lager dan andersom. Zij wonen het liefst met mensen van de eigen etniciteit in de buurt.

De behaviourale benadering

Als reactie op de beperkte en eenzijdige ecologische benadering werd in de jaren dertig van de vorige eeuw de behaviourale benadering ontwikkeld. Deze stelde dat menselijk gedrag niet alleen gegrond is in rationele, economische keuzes, maar dat ook andere motieven en beweegredenen hierin een rol spelen (Beckhoven et al., 2008). De keuzes en preferenties van bewoners en huishoudens staan in de behaviourale benadering dus centraal. In tegenstelling tot de ecologische benadering onderkennen onderzoekers van de behaviourale benadering dat buurtverval niet een automatisch proces is dat vanzelfsprekend optreedt, maar dat het afhankelijk is van de keuzes van individuen en huishoudens (van Beckhoven et al., 2008). Aspecten die van invloed zijn op de wens om

te verhuizen of juist in de buurt te blijven en daarmee belangrijk zijn voor de toekomstige ontwikkeling van de buurt zijn bijvoorbeeld de banden die bewoners hebben met de buurt en haar bewoners, de woontevredenheid, het sociale vertrouwen, het al dan niet bestaan van een sociaal netwerk en de bereidheid om mee te werken aan buurtverbeteringen. Afwezigheid van een of meerdere van deze aspecten vergroot de kans op buurtverval. Het in grote mate voldoen aan de preferenties van bewoners kan toekomstig buurtverval voorkomen. De vestiging van een azc (en daarmee de instroom van een grote groep asielzoekers) kan de sociale cohesie in de buurt negatief beïnvloeden en daarmee de ontwikkeling van de buurt aantasten. In paragraaf 3.2.1. hebben we gezien hoe belangrijke sociale banden binnen een lokale gemeenschap zijn voor de sociale organisatie en de collective efficacy van de buurt. Bij het verstoren van deze banden door de vestiging van een azc kunnen dus buurtveranderingen optreden die nadelig zijn voor de leefbaarheid in de buurt.

De benadering vanuit middelen en beperkingen

Als aanvulling op de behaviourale benadering, waarin slechts gekeken wordt naar de keuzes en preferenties van individuen en huishoudens, werd de benadering vanuit middelen en beperkingen ontwikkeld die haar focus heeft op het daadwerkelijk kunnen realiseren van preferenties (van Beckhoven, 2008). Dit hangt grotendeels af van de middelen die een bewoner of huishouden tot zijn beschikking heeft en de beschikbaarheid van schaarse goederen, waaronder de woning zelf. Voor huishoudens met lage inkomens betekent dit dat zij een eventuele verhuiswens niet altijd kunnen realiseren. Daarnaast bestaan er beperkingen voor verschillende groepen bewoners. Zo maakt iemand met een hoog inkomen geen aanspraak op een sociale huurwoning en heeft iemand zonder verblijfsvergunning maar beperkte mogelijkheden op de woningmarkt. Sociale contacten kunnen ook gezien worden als middelen. Deze kunnen bij een verhuiswens hulp bieden bij het vinden van een nieuwe woning. We verwachten dat de benadering vanuit middelen en beperkingen met name een rol speelt in dit onderzoek wanneer het azc gevestigd is in een buurt met een lage sociaaleconomische status. Vanuit de *ethnic competition theory*, zoals beschreven in paragraaf 3.2.3., zal de ontevredenheid over de aanwezigheid van een azc in de buurt het grootst zijn in dit type buurten, terwijl voor huishoudens in deze buurten geldt dat zij minder opties hebben om zelf iets aan deze situatie te veranderen.

De institutionele benadering

Bij de voorgaande benaderingen lag de focus ofwel op een deterministische dimensie waarbij de mens weinig tot geen invloed had, ofwel juist op de keuzes, preferenties, middelen en beperkingen van bewoners. Een aspect wat bij al deze benaderingen buiten beschouwing wordt gelaten, maar dat zeker belangrijk is voor buurtveranderingsprocessen, is de rol van instituties (Beckhoven et al., 2008). Keuzes van instituties en individuen binnen deze instituties kunnen van grote invloed zijn op de sociale en fysieke structuur binnen buurten. In de literatuur gaat het hier doorgaans over herstructureringsplannen en het slopen dan wel bouwen van woningen. De aanpassing in de woningvoorraad kan vervolgens in een verandering van de sociale structuur van de buurt resulteren. In dit onderzoek is de institutionele benadering van belang bij de toewijzing van een azc aan een bepaalde buurt en vervolgens bij het adequaat managen van dat azc. Daarnaast kunnen instituties toezien op de veiligheid in de buurt en op een betere integratie tussen asielzoekers en de buurt. Op die manier

hebben publieke en private instanties invloed op de manier waarop bewoners de buurt ervaren.

3.3.2. Tussentijdse conclusie

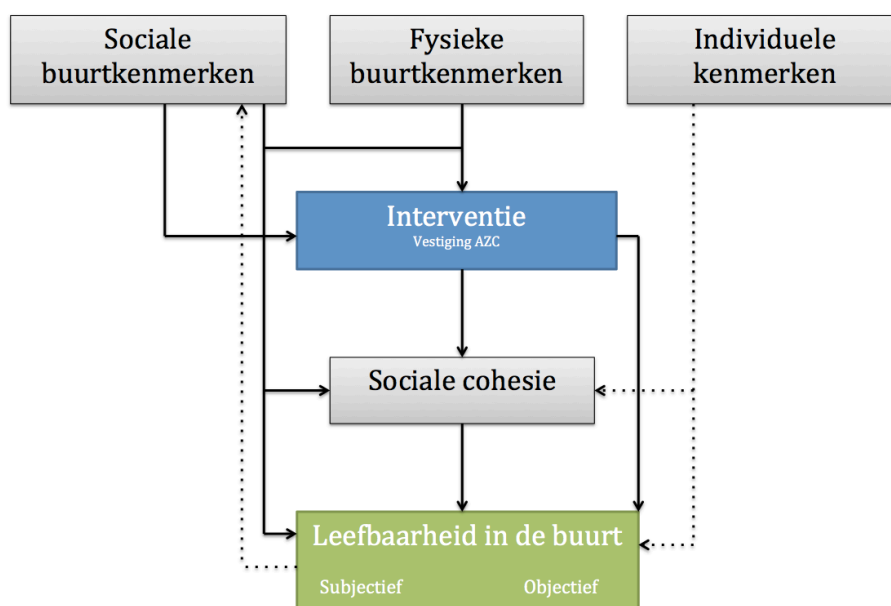
In de vorige paragraaf is dieper ingegaan op aspecten van traditionele benaderingen van buurtverandering en buurtverval die gerelateerd kunnen worden aan de vestiging van een azc en de veranderingen voor de buurt die daaruit voort kunnen komen. Zo kan de instroom van een grote groep asielzoekers voor een invasie van deze groep in de buurt zorgen, zoals beschreven in de ecologische benadering van Ernest Burgess. De veranderende samenstelling van de buurt kan zijn weerslag hebben op sociale relaties en verbanden in de buurt, zoals beschreven in de behaviourale benadering. Deze veranderende relaties kunnen leiden tot ontevredenheid of zelfs een verhuiscens, maar het realiseren van deze wens is niet voor iedereen weggelegd zoals is uitgelegd in de benadering vanuit middelen en beperkingen. Tenslotte hebben publieke-, private-, en overheidsinstanties invloed op de locatie van een azc, op de handhaving binnen azc's, op de integratie tussen asielzoekers en de buurt en daarmee op de manier waarop bewoners de buurt waarderen na de vestiging van een azc.

3.4. Conceptueel model

In het theoretisch kader zijn relaties en verbanden beschreven tussen verschillende buurtkenmerken en de leefbaarheid en sociale cohesie in de buurt. Hieruit is gebleken dat zowel sociale als fysieke buurtkenmerken van invloed zijn op de mate van sociale cohesie en vervolgens ook op de leefbaarheid. Het gaat hierbij zowel om de objectieve leefbaarheid, die dus vooraf ingeschat kan worden aan de hand van diverse buurtkenmerken, als de subjectieve leefbaarheid, die achteraf bepaald wordt aan de hand van de levenskwaliteit. Ook individuele kenmerken van buurtbewoners kunnen van invloed zijn op de sociale cohesie en leefbaarheid. In dit onderzoek worden deze echter buiten beschouwing gelaten omdat we niet individuen maar buurten als onderzoekseenheden gebruiken. Uit volledigheid zijn de individuele kenmerken wel in het conceptueel model opgenomen (in stippellijn).

In dit onderzoek staat de vestiging van een azc en de gevolgen daarvan op de leefbaarheid centraal. Hoewel er geen theoretische relatie bestaat tussen de sociale en fysieke buurtkenmerken en de vestiging van een azc, verwachten we wel dat bepaalde buurtkenmerken hiermee samenhangen. Omdat deze samenhang opgenomen is als deelvraag in dit onderzoek hebben we dit ook verwerkt in het conceptueel model. Verder verwachten we aan de hand van de wetenschappelijke literatuur dat de vestiging van een azc de sociale cohesie en (daarmee) de leefbaarheid beïnvloedt. De leefbaarheid heeft op haar beurt invloed op met name de sociale buurtkenmerken, doordat een hogere mate van ontevredenheid met de eigen woonomgeving zal zorgen voor bijvoorbeeld minder binding met de buurt en meer verhuisgedrag. Hierdoor vindt er een wisselwerking plaats tussen deze buurtkenmerken en de leefbaarheid. Deze wederkerige relatie wordt verwacht, maar in dit onderzoek niet direct onderzocht waardoor het in het conceptueel model als stippellijn is opgenomen.

Figuur 2.2. Conceptueel model

3.5. Conclusie

In het theoretisch kader hebben we de uiteenlopende theorieën en benaderingen van leefbaarheid uiteengezet. Uit de wetenschappelijke literatuur komt naar voren dat de leefbaarheid zowel een subjectieve- als objectieve component heeft, waarbij de wisselwerking tussen mens en omgeving centraal staat. De definitie die centraal staat gaat in op de mate waarin de omgeving aansluit bij de voorwaarden, wensen en behoeften die de mens daaraan stelt. De objectieve component heeft betrekking op fysieke en sociale buurtkenmerken die van invloed zijn op de leefbaarheid. Het subjectieve component heeft betrekking op individuele kenmerken, zoals het veiligheidsgevoel en andere percepties van buurtaspecten.

Uit de wetenschappelijke literatuur blijkt dat sociale cohesie als een belangrijke bouwsteen van leefbaarheid wordt gezien. Daarnaast zijn sociale banden zeer belangrijk voor de sociale organisatie van de buurt. De buurtveranderingsprocessen die beschreven zijn in dit hoofdstuk bieden houvast in het verklaren van leefbaarheidsverschillen. Zo hebben we gezien dat de vestiging van een azc in de buurt kan leiden tot een invasie van asielzoekers in de buurt, waardoor oorspronkelijke bewoners zich mogelijk verdreven of minder thuis voelen. Daarnaast zagen we dat de veranderende etnische samenstelling van de buurt na de vestiging van een azc gevolgen kan hebben voor de sociale relaties en verbanden in de buurt. De toename van de etnische diversiteit in de buurt kan mogelijk sociaal wantrouwen teweegbrengen, wat doorwerkt in het gevoel van onveiligheid en de mate van overlast. Over deze relaties als gevolg van etnisch mixen is echter wel onenigheid tussen wetenschappers onderling en beleidsmakers.

Verder hebben we gezien dat de weerstand tegen de vestiging en aanwezigheid van een azc geworteld is in racisme en de angst voor aantasting van de veilige, 'blanke' woonomgeving. Bovendien zijn de protesten tegen de komst van een azc een typisch voorbeeld van het *Not In My BackYard*-principe. Volgens de *ethnic competition theory* wordt verwacht dat deze weerstand het grootste is in buurten met een lage sociaaleconomische status.

In het volgende hoofdstuk behandelen we de methodologie van dit onderzoek. We staan hierin uitgebreid stil bij de manier waarop dit onderzoek is uitgevoerd, van welke onderzoeksdata gebruikt gemaakt wordt en hoe we de gestelde hypothesen gaan testen.

4. Methodologie

In het vorige hoofdstuk is uitvoerig ingegaan op de wetenschappelijke literatuur omtrent leefbaarheid, sociale cohesie en veiligheid op buurtniveau en alle processen en aspecten die daarbij een rol spelen. In dit onderzoek wordt onderzocht in hoeverre een bepaalde gebeurtenis, namelijk de vestiging van een azc in de buurt, invloed heeft op deze concepten. Dit hoofdstuk dient ter verbinding tussen deze theorie en de empirie uit de volgende hoofdstukken. Dit hoofdstuk beschrijft allereerst de hypotheses die in dit onderzoek worden getoetst. Vervolgens worden de algemene methodes beschreven en worden de onderzoeksdata en de keuze voor de geselecteerde onderzoeksbuurten nader toegelicht. Hierna worden aan de hand van de theoretische kennis uit het vorige hoofdstuk de operationalisering en verantwoording beschreven. Vervolgens lichten we de onderzoeksmethodes ter beantwoording van de onderzoeksvragen en het toetsen van de hypotheses toe sluiten we af met de beschrijvende statistiek van het onderzoek.

4.1. Hypotheses

Naar aanleiding van de verschillende onderzoeksvragen en de wetenschappelijke literatuur zijn hypotheses gevormd die in dit onderzoek worden getoetst:

- De aanwezigheid van een azc heeft een negatieve invloed op de leefbaarheid in de buurt.
- De aanwezigheid van een azc heeft een negatieve invloed op de sociale cohesie in de buurt.
- De aanwezigheid van een azc heeft een negatieve invloed op de gepercipieerde veiligheid en de ervaren overlast in de buurt.
- De invloed van de aanwezigheid van een azc op de leefbaarheid in de buurt neemt af met de tijd.
- De invloed van de aanwezigheid van een azc op de leefbaarheid is sterker naarmate de sociaaleconomische status in de buurt lager is.

De bovengenoemde hypotheses vormen een leidraad voor het empirische deel van dit onderzoek. Uit het theoretisch kader is gebleken dat een toename van niet-westerse allochtonen over het algemeen negatieve gevolgen heeft voor de aspecten die centraal staan in dit onderzoek. Het betreft in dit onderzoek echter wel een bijzondere instroom van niet-westerse allochtonen, daar de vluchtelingen met velen tegelijk in één locatie worden geplaatst en hiermee niet de al bestaande woningvoorraad innemen. Hierdoor is de situatie net anders dan in de meeste wetenschappelijke onderzoeken uit het theoretisch kader. Toch wordt ook in dit onderzoek verwacht dat deze vorm van instroom van niet-westerse allochtonen een negatief effect zal hebben op de leefbaarheid, sociale cohesie, gepercipieerde veiligheid en de ervaren overlast.

Verder maakte het theoretisch kader duidelijk dat buurtbewoners op den duur steeds meer bereid lijken te integreren met asielzoekers. Hierdoor verwachten we in dit onderzoek dat het (eventuele) negatieve effect van de vestiging van een azc voor de

buurt in de loop der tijd afneemt. Tot slot bleek uit het theoretisch kader vanuit de *ethnic competition theory* dat bewoners met een lage sociaaleconomische status meer weerstand bieden tegen de komst van een azc. Alhoewel dit ging om protesten tegen de komst van een azc in de buurt wordt in dit onderzoek verwacht dat onder deze groep ook het negatieve effect na de komst van een azc in de buurt het sterkst is.

4.2. Methode

Deze paragraaf gaat verder in op het type onderzoek dat in deze thesis gehanteerd wordt. Vervolgens beschrijven en verantwoorden we de in dit onderzoek gebruikte onderzoeksdata. Tot slot wordt de keuze voor de geselecteerde onderzoeksbuurten verklaard.

4.2.1. Onderzoeksmethode

In dit onderzoek willen we de leefbaarheid op buurtniveau onder de loep nemen. Om hier meer inzicht in te krijgen wordt gebruik gemaakt van kwantitatieve onderzoeksmethodes. Het gebruik van kwantitatief onderzoek heeft voordelen, maar ook nadelen. De belangrijkste voordelen zijn objectiviteit, generaliseerbaarheid, repliceerbaarheid en transparantie (Bryman, 2012). Kwantitatief onderzoek is veelal van deductieve aard, waarbij theorieën worden getoetst in het empirisch gedeelte van het onderzoek. Daarnaast is het een geschikte methode om verbanden en relaties tussen variabelen te vinden. Er is echter ook kritiek op het gebruik van kwantitatief onderzoek binnen de sociale wetenschappen. Zo is een nadeel van kwantitatief onderzoek dat respondenten vragen anders kunnen interpreteren dan deze door de onderzoeker bedoeld zijn. En afwijkende interpretatie van kernbegrippen door respondenten kan hierdoor problemen veroorzaken bij de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek (Bryman, 2012). Een ander punt van aandacht binnen kwantitatief onderzoek dat Bryman aankaart is de mogelijkheid dat resultaten verkregen uit kwantitatieve data niet altijd aansluiten bij de werkelijkheid van de respondenten. Dit wordt de ecologische validiteit genoemd. Bovendien kunnen aan de hand van kwantitatief onderzoek gevonden verbanden minder goed verklaard worden. Hiervoor is veelal aanvullend (kwalitatief) onderzoek nodig. In dit onderzoek is echter wel gekozen voor een kwantitatieve methode omdat we de samenhang tussen verschillende aspecten van de leefbaarheid en de vestigen van een azc willen onderzoeken voor een groot aantal buurten. Hierdoor kunnen we met grotere zekerheid vaststellen dat eventueel gevonden relaties overal gelden. Bij het gebruik van kwalitatieve onderzoeksmethodes was dit niet mogelijk geweest.

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, is een quasi-experimenteel onderzoek opgezet. Hierin wordt gestreefd naar een opzet waarin de leefbaarheid, en sociale cohesie zowel voor als na de vestiging van een azc in de buurt vastgesteld worden waarna deze uitkomsten worden vergeleken met vergelijkbare controle buurten waar geen azc is gevestigd. Omdat we bij dit quasi-experiment te maken hebben met een natuurlijke setting is het lastig om de vestiging van een azc in een buurt te isoleren van andere gebeurtenissen in die buurt in de onderzoeksperiode. Zo kan er in een buurt in de onderzoeksperiode een herstructurering hebben plaatsgevonden die vervolgens de

leefbaarheid beïnvloedt. Echter, in eerder onderzoek is gebleken dat deze methode het meest geschikt is in dit type onderzoek. Daarnaast controleren we aan de hand van fysieke en sociale buurtkenmerken of de buurt ook op andere aspecten dan de leefbaarheid veranderingen heeft ondergaan waar eventuele verschillen door verklaard kunnen worden. In paragraaf 4.3.6. lichten we nader toe hoe we onze hypothesen in dit quasi-experiment testen.

4.2.2. Dataomschrijving

Om de onderzoeksvraag en de verschillende deelvragen te kunnen beantwoorden wordt gebruik gemaakt van een aantal bestaande datasets, namelijk het Woning Behoeft Onderzoek (WBO), het WoonOnderzoek Nederland (WoON), de Leefbaarometer (Leefbaarometer.nl), en kerncijfers postodegebieden van het CBS. Het gaat hierbij om kwantitatieve data. Voor de WBO dataset geldt dat metingen beschikbaar zijn voor de jaren 1998 en 2002. De focus in dit onderzoek ligt op buurten met azc's die geopend zijn in deze periode. De opvolger van het WBO, het WoON heeft datasets beschikbaar voor de jaren 2006 en 2009, waarbij alleen 2006 gebruikt wordt in dit onderzoek. Voor de Leefbaarometer geldt dat het datasets beschikbaar heeft voor de jaren 1998, 2002, 2006, 2008, 2010, 2012 en 2014. Ook voor de Leefbaarometer geldt echter dat enkel de data uit de jaren 1998, 2002 en 2006 worden gebruikt in dit onderzoek. De meer recente databestanden van zowel het WoON als de Leefbaarometer hebben geen relevantie voor dit onderzoek, omdat we de focus willen beperken tot één onderzoeksperiode waarin azc's geopend zijn. Aangezien er slechts een zeer beperkt aantal azc's die geopend zijn in de onderzoeksperiode nog operationeel waren in 2009 heeft het betrekken van de databestanden uit 2009 of later geen nut voor dit onderzoek en zullen daarom buiten beschouwing worden gelaten.

WoningBehoeft Onderzoek & WoonOnderzoek Nederland

Het WoningBehoeft Onderzoek (WBO) is een grootschalig onderzoek dat door middel van landelijke enquêtes meer inzicht biedt in verschillende aspecten van wonen in Nederland, zoals de samenstelling van huishoudens, de woning, de woonlasten, woonwensen, verhuisgedrag en de woonomgeving. Het WBO werd in deze vorm voor het eerst gedaan in 1978 en is in de periode t/m 2002 elke vier jaar herhaald. Sinds 2006 is het WBO vervangen door het WoonOnderzoek Nederland (WoON), waarin ook de Kwalitatieve Woningregistratie (KWR) is geïntegreerd. Het WoON is sinds 2006 iedere drie jaar herhaald. De onderdelen uit het WBO en het WoON die in dit onderzoek gebruikt worden zijn in zeer grote mate vergelijkbaar. In enkele gevallen is de vraagstelling echter aangepast. Hierop gaan we verder in bij de operationalisatie van de verschillende deelconcepten. Het voordeel van het gebruik van het WBO en het WoON is dat we aan de hand van deze databestanden de perceptie van bewoners kunnen meten, waardoor we een goed beeld krijgen van de verschillende aspecten van de subjectieve leefbaarheid. Nadeel van deze databestanden is dat het schaalniveau beperkt blijft tot de vier-positie-postcode, waardoor leefbaarheidsverschillen op een lager schaalniveau, zoals het buurtniveau, niet waargenomen kunnen worden. Desondanks zullen de gegevens uit het WBO en het WoON de primaire gegevens zijn waarop we ons focussen in dit onderzoek.

Leefbaarometer

Naast het WBO en het WoON maken we ook gebruik van de Leefbaarometer. Zoals gezegd hebben het WBO en het WoON de beperking dat het ondanks de grootte van de steekproef niet in staat is om de leefbaarheid op buurtniveau in beeld te brengen voor alle woongebieden in Nederland. Dit is zowel om financiële als operationele redenen niet haalbaar. De buurt is echter wel het niveau waarop leefbaarheid zich afspeelt en gesteld wordt dat in een straal van ongeveer 200 meter rond het woonadres de meeste leefbaarheidsverschillen relevant zijn. Omdat wetenschappers en beleidsmakers dus ook op dit niveau uitspraken over de leefbaarheid willen doen dan wel beleid willen maken is de Leefbaarometer ontwikkeld in opdracht van het Ministerie van BZK (voorheen VROM). De Leefbaarometer is in staat om de leefbaarheid op zeer laag schaalniveau in kaart te brengen doordat het enkel gebruik maakt van objectieve omgevingscondities die voor heel Nederland beschikbaar zijn. Vervolgens is gekeken welke invloed deze omgevingscondities hebben op het oordeel over en de waardering voor de directe woonomgeving voor de gebieden waarover deze informatie wel beschikbaar was. In de Leefbaarometer wordt aangenomen dat de gevonden relaties voor heel Nederland gelden, waardoor er een model ontwikkeld kon worden om aan de hand van landsdekkende bronnen over de objectieve omgevingscondities de leefbaarheid in Nederland op zeer laag schaalniveau te schatten. Sinds 2014 worden de objectieve omgevingscondities uit de Leefbaarometer ingedeeld in vijf dimensies: woningen, bewoners, veiligheid, voorzieningen en fysieke omgeving. Echter, omdat we naar de onderzoeksbuurtten willen kijken voor identieke periodes als bij het WoON maken we gebruik van de indeling zoals deze vóór 2014 gehanteerd werd. Hierin zijn zes dimensies opgenomen: bevolkingssamenstelling (sociaal/economisch), levensopbouw en sociale samenhang van de bevolking, publieke ruimte, overlast en onveiligheid, voorzieningen en woningvoorraad.

Het gebruikte model in de Leefbaarometer is opgebouwd uit twee submodellen, die gecombineerd een goed beeld van de leefbaarheid vormen. Het eerste model gaat in op de subjectieve kant van leefbaarheid en voorspelt de waardering van bewoners over de eigen woonomgeving. Dit model sluit aan bij de veronderstelde leefbaarheid uit het theoretisch kader. In het tweede submodel wordt ook de waardering van bewoners voor de eigen woonomgeving voorspeld, maar hier wordt dit gedaan aan de hand van de huizenprijzen. Dit is het objectieve deel van het model en gebeurt dus aan de hand van meetbare uitkomstmaten. Door gebruik te maken van deze combinatie van modellen ontstaat volgens Leidelmijer en anderen (2014) *“een geobjectiveerd oordeel van de leefbaarheid door bewoners over hun eigen directe woonomgeving.”*

De methodiek van de Leefbaarometer heeft echter ook nadelen. Zoals gezegd zijn de uitkomsten van het model slechts een schatting van de leefbaarheid; over de daadwerkelijke ervaren leefbaarheid wordt geen duidelijkheid verschaft. Wel is in uitvoerig validatieonderzoek van het Ministerie van VROM/WWI gebleken dat de leefbaarheidsvoorspellingen uit de Leefbaarometer vrij nauwkeurig klopten met leefbaarheidsgegevens van de betrokken gemeenten. In het zelfde onderzoek is ook de kritiek weerlegd dat de vastgestelde relaties niet over het hele land hetzelfde zouden functioneren. Een ander genoemd punt van kritiek is dat sommige objectieve omgevingscondities in tegenspraak zouden zijn met de perceptie van leefbaarheid. Kleinhans et al. (2012) geven als voorbeeld dat de objectieve veiligheid in bepaalde gebieden is gedaald op basis van geregistreerde misdrijven, terwijl het gevoel van

onveiligheid stabiel is gebleven of zelfs is toegenomen. Een ander nadeel van het gebruik van objectieve omgevingscondities is dat veranderingen hiervan automatisch van invloed zijn op de geschatte leefbaarheid. Wanneer we dit betrekken op het thema van dit onderzoek betekent dit dat na de vestiging van een azc de objectieve omgevingsconditie 'aandeel niet-westerse allochtonen' verandert, waardoor het model automatisch inschat welke invloed dit heeft op de leefbaarheid. Hierdoor vervalt bij enkel het gebruik van de Leefbaarometer de mogelijkheid dat de vestiging van een azc geen invloed heeft op de leefbaarheid in de buurt. Vanwege dit feit is de combinatie van het WoON en de Leefbaarometer hier dus zeer waardevol. Doordat we in dit onderzoek kijken naar azc's die geopend zijn tussen 1998 en 2002 is het helaas niet mogelijk om gebruik te maken van leefbaarheidsscores op zeer laag schaalniveau. Voor onze onderzoeksperiode was het laagste schaalniveau net als bij het WBO en het WoON de vier-positie-postcode, terwijl voor bijvoorbeeld 2012 en 2014 leefbaarheidsgegevens op grid-niveau (100x100 meter) beschikbaar zijn. Desalniettemin worden de gegevens van de Leefbaarometer meegenomen in dit onderzoek om zowel vanuit objectieve buurtkenmerken als vanuit de perceptie van de buurt de leefbaarheid in kaart te kunnen brengen.

Kerncijfers postcodegebieden

Naast gegevens waar we de mate van leefbaarheid aan af kunnen kunnen leiden gebruiken we ook gegevens over de fysieke- en sociale buurtkenmerken. Deze zijn beschikbaar in de kerncijfers postcodegebieden van het CBS en bevatten gegevens op vier-positiepostcode of zes-positiepostcode niveau. Hierdoor zijn deze gegevens goed bruikbaar in dit onderzoek. Voor de meeste buurtkenmerken die we gebruiken in dit onderzoek zijn de gegevens beschikbaar voor de onderzoeksjaren uit dit rapport, namelijk 1998, 2002 en 2006. Alleen voor het aandeel 15-25 jarigen en het aandeel 65 jaar en ouder is enkel informatie beschikbaar voor de jaren 1999, 2004 en 2008. Dit is echter geen onoverkomelijk probleem voor de analyse van de resultaten.

4.2.3. Schaalniveau van het onderzoek

In dit onderzoek houden we het schaalniveau van de vier-positie-postcode (4PPC) aan. In buurtonderzoek is dit een veelgebruikt schaalniveau vanwege de beschikbaarheid van gegevensbestanden op dit niveau. Aan het gebruik van het 4PPC niveau kleeft echter een aantal nadelen. Leidelmeijer en anderen (2008) stellen dat een 4PPC gebied een te grote omvang heeft en daardoor niet homogeen is. Hierdoor gaan leefbaarheidsverschillen binnen het 4PPC gebied verloren en nemen verschillen tussen 4PPC gebieden af, doordat er gemiddeldes ontstaan van goede en slechte scores. Een ander nadeel zit hem in het feit dat 4PPC gebieden niet altijd overeenkomen met 'lokaal benoemde' buurten, doordat in sommige gevallen grenzen van 4PPC gebieden homogene buurten opsplitsen en in andere gevallen totaal verschillende buurten samengetrokken worden. Bijkomend nadeel hiervan is dat de 4PPC indeling geen standaard naamgeving kent, wat voor verwarring kan zorgen in de uitkomsten.

In dit onderzoek is er ondanks deze nadelen toch voor gekozen het 4PPC niveau te hanteren, omdat de gekozen onderzoeksperiode en de daarbij passende gegevensbestanden een lager schaalniveau niet toelaten. Doordat we in dit onderzoek de experimentele buurten en de controlebuurten niet één op één vergelijken, maar juist kijken naar de totalen van beide groepen, worden de nadelen van deze indeling beperkt.

Zo kunnen we door het gebruik van grote groepen experimentele- en controlebuurten aan eventuele kleine verschillen toch conclusies verbinden, terwijl dit bij een één op één vergelijking van buurten riskanter is. Door het gebruik van deze methode valt het nadeel over de standaard naamgeving ook weg, omdat er niet gesproken wordt over individuele buurten.

4.2.4. Onderzoeksbuurten

De experimentele onderzoeksbuurten die geselecteerd worden voor dit onderzoek dienen aan een aantal voorwaarden te voldoen. Het meest voor de hand liggende criterium is dat er een azc in de buurt geopend moet zijn in de onderzoeksperiode. Via het COA is een bestand verkregen waarin alle soorten opvanglocaties die ooit geopend zijn door het COA gedocumenteerd staan (COA, persoonlijke communicatie, 31 maart 2016). Op basis van de verkregen lijst van asielopvang-locaties is vervolgens een selectie gemaakt van buurten met azc's die aan alle criteria voldoen. Omdat het bestand, naar eigen zeggen van het COA, enigszins is vervuild, is uitvoerig gecontroleerd of de geselecteerde gegevens correct zijn (COA, 2016).

Onderzoeksperiode

In dit onderzoek ligt de focus op de periode tussen 1998 en 2002. In deze periode kreeg Nederland te maken met de grootste aantallen asielzoekers uit de Nederlandse geschiedenis. Voordeel van deze periode is dat de situatie toen het beste te vergelijken is met de huidige vluchtelingen crisis. Tevens betekende de grote instroom aan vluchtelingen dat er veel nieuwe azc's geopend moesten worden en er dus veel onderzoeksbuurten meegenomen kunnen worden in dit onderzoek. Als nadeel geldt dat de samenstelling van de groepen asielzoekers niet exact hetzelfde is als die van huidige asielzoekersgroepen, waardoor een vergelijking moeilijker te maken is. Het belang van voldoende onderzoeksbuurten heeft echter prioriteit gekregen; in periodes na 2002 zijn die onvoldoende beschikbaar. Hierop komen we in de beschrijvende statistiek in paragraaf 4.3.5. verder terug.

Om de invloed van de aanwezigheid van een azc op de leefbaarheid in de buurt te kunnen bepalen is het van belang dat er een voor- en een nameting beschikbaar is voor de buurten die we onderzoeken. We selecteerden onderzoeksbuurten waarin azc's geopend zijn in de periode tussen de dataverzameling van het WBO 1998 en het WBO 2002. Op deze manier fungeren de data uit 1998 als voormeting en de data uit 2002 als meting terwijl het azc operationeel is. In tabel 4.1 is een overzicht gegeven van de periodes van dataverzameling en het aantal respondenten voor de verschillende onderzoeksjaren.

Zoals uit tabel 4.1 blijkt dient het azc in de betreffende buurt na april 1999 geopend te zijn, zodat zowel de dataverzameling voor het WBO 1998 is afgerond als de peildatum van de Leefbaarometer 1998 is verstreken en die gegevens dus gelden als voor-meting. De uiterste openingsdatum voor deze azc's is tot april 2002, zodat de dataverzameling van het WBO 2002 kan fungeren als meting terwijl het azc operationeel is. Voor buurten waarin het azc vlak na april 2002 geopend is, zijn de waarnemingen tot aan de openingen buiten beschouwing gelaten. Daarnaast moet het azc tenminste nog open geweest zijn t/m februari 2003 zodat we een meting hebben van het moment dat het azc

operatoneel was. Om de tijdelijkheid van het effect te kunnen meten zijn, zover mogelijk, buurten geselecteerd met azc's die geopend zijn tussen april 1999 en april 2002 en die tenminste nog actief waren t/m maart 2006. Hierdoor fungeert de meting in 2002 als tussenmeting. Wanneer de azc's ook na mei 2009 nog operationeel waren kan ook de meting van 2006 fungeren als extra tussenmeting.

Tabel: 4.1. Veldwerpperiodes en respondenten per databestand

Jaar	WBO/WoON		Leefbaarometer
	Veldwerk	Aantal respondenten*	Peildatum
1998	November 1997 - april 1999	108.401	1-1-1998
2002	April 2002 - februari 2003	75.043	1-1-2002
2006	September 2005 - maart 2006	64.005	1-1-2006

Bron: SCP, 2016; Leefbaarometer, 2016

* Betreft het aantal respondenten in de beschikbare datasets. Dit kan licht afwijken van het aantal respondenten volgens het SCP.

Woonbuurt

Omdat we willen onderzoeken welk effect het azc heeft op de waardering voor de buurt van buurtbewoners dient het azc in of bij een woonbuurt te liggen. Azc's die gevestigd zijn in gebieden waar geen of nauwelijks mensen wonen worden daarom niet meegenomen in het onderzoek. Omdat we onderzoek doen naar azc's die in de periode 1998-2002 zijn geopend, diende duidelijk te zijn of het azc in die periode in of bij bewoond gebied gelegen was. Dat was niet altijd het geval. Hier is, indien hier tenminste informatie over beschikbaar was, rekening mee gehouden. Daarnaast is, omwille van de wens om minimaal 30 buurten met azc's mee te nemen in het onderzoek, geen onderscheid gemaakt tussen stedelijke woonbuurten en dorpen.

Capaciteit

Vervolgens is gekeken naar de grootte van het azc. Hierbij zijn buurten met azc's met minder dan 100 bewoners uitgesloten, omdat verwacht wordt dat bij kleine aantallen asielzoekers het effect minimaal zal zijn. Azc-locaties met minder dan 100 bewoners worden gezien als kleinschalige opvang waarbij verwacht wordt dat daar makkelijker draagvlak voor gevonden kan worden onder de bevolking.

Aantal waarnemingen

Tenslotte is het van belang dat er bij de metingen uit 1998 en 2002 en eventueel 2006 en 2009 genoeg waarnemingen hebben plaatsgevonden in het postcodegebied van het azc. Een klein aantal waarnemingen in een onderzoeksbuurt leidt tot een lagere betrouwbaarheid van de uitkomsten. Buurten die aan voorgaande criteria voldeden, maar in één of meerdere metingen minder dan 10 waarnemingen in het postcodegebied hadden zijn daarom uitgesloten in het onderzoek.

Na toepassing van deze selectiecriteria zijn 36 buurten overgebleven die aan alle voorwaarden voldoen. Al deze buurten worden meegenomen in dit onderzoek. Aan deze

36 buurten hebben we 36 controle buurten gekoppeld. Onder deze 36 azc-buurten bevinden zich 8 buurten waarin het azc ook in maart 2006 nog operationeel was. Deze 8 buurten worden daarom ook gekoppeld aan 8 controlebuurten (paragraaf 4.2.5.). Hierdoor kunnen we ook de tijdelijkheid van de invloed van de aanwezigheid van een azc op de leefbaarheid bepalen. Ter controle worden de overige 28 buurten waarin het azc tussen 2002 en 2006 is gesloten ook aan 28 controlebuurten gekoppeld en in de analyse meegenomen. In tabel 4.1 laten we een overzicht zien van de geselecteerde azc-buurten, de openings- en sluitingsdata, de capaciteit en het aantal inwoners per postcodegebied in 1998.

Tabel 4.2. Lijst van experimentele buurten

AZC	Postcode - buurt	Opening	Sluiting	Capaciteit	Aantal inwoners postcodegebied 1998
Hasselt	8061 - Hasselt	25-5-1999	31-7-2003	262	7.280
Woudrichem, boot "Embrica Marcel"	4285 - Woudrichem	7-10-1999	6-4-2003	250	4.045
Amsterdam-Osdorp	1067 - Geuzenveld/ Eendracht/ Lutkemeer/ Ookmeer	25-10-1999	30-11-2003	350	15.695
*Utrecht	3533 - Oog in Al	7-2-2000		450	6.800
Steenwijk, Van den Kornputkazerne	8331 - Steenwijk	13-3-2000	31-1-2004	600	10.385
Eibergen	7151 - Eibergen-west	17-4-2000	21-8-2003	325	7.545
Roden	9301 - Roden	19-4-2000	30-4-2004	600	11.880
Genemuiden	8281 - Genemuiden	1-5-2000	30-8-2004	150	8.720
Winsum	9951 - Winsum	22-5-2000	21-1-2005	400	7.505
*Burgum	9251 - Burgum	17-7-2000		450	9.145
Amsterdam-De Klencke	1083 - Buitenveldert-oost	7-8-2000	29-9-2004	228	5.960
Culemborg	4105 - Hoge Prijs/ Parijsch	7-8-2000	30-6-2005	400	6.625
Bloemendaal	2061 - Bloemendaal	11-10-2000	30-4-2003	300	6.035
Duiven	6921 - Duiven-Noord	1-12-2000	7-11-2003	350	13.590
Zutphen	7207 - De Leesten	14-12-2000	30-9-2003	400	4.310
Egmond	1934 - Egmond aan den Hoef	28-12-2000	30-12-2004	350	3.385
*Middelburg	4335 - Stromenwijk/ Toorenvlied/ het Zand	1-2-2001	31-10-2011	500	6.610
Amsterdam-Zeeburg	1095 - Indische buurt/ Zeeburg	6-2-2001	31-7-2005	380	9.880
*Apeldoorn-NoordWest	7314 - Spainkbos/Sprengenbos	1-3-2001	15-9-2012	196	6.535
*Oude Pekela	9665 - Oude Pekela	20-3-2001		500	8.355
Apeldoorn-Zuidbroek	7323 - Zuidbroek	28-3-2001	31-1-2006	500	9.250
Bolsward, AVO Bolsward	8701 - Bolsward	1-4-2001	27-2-2004	225	8.120
Rheden	6991 - Rheden	8-5-2001	30-11-2005	350	7.395
Maastricht	6221 - Heugemerveld/ Wyck	5-6-2001	6-7-2005	344	7.705
Hendrik Ido Ambacht	3341 - Kruiswiel	19-6-2001	30-12-2004	500	7.175
Zuidlaren	9471 - Zuidlaren/ Westlaren	3-9-2001	30-11-2005	400	5.910
Wijchen	6602 - Valendries-west	1-11-2001	30-4-2005	350	6.395
Groningen-Martinihof	9722 - Helpman-oost/ Villabuurt- oost	1-11-2001	30-6-2005	325	7.485
Amstelveen	1187 - Bovenkerk/ Westwijk	10-12-2001	31-3-2005	350	11.650
Assendelft	1566 - Langeheit	15-1-2002	31-12-2003	500	9.970
Den Haag, Jerusalem Stichting	2516 - Binckhorstlaan	4-3-2002	5-3-2003	600	8.675
Groningen-Formule 1 Hotel	9723 - Oude Roodehaan	28-3-2002	15-3-2003	100	1.970
*Amsterdam-Noord	1035 - Molenwijk	14-6-2002	30-11-2007	400	9.600
Meppel	7944 - Koedijkslanden/ Meppel- zuid	1-8-2002	29-2-2004	600	6.715
Medemblik	1671 - Medemblik	1-9-2002	15-8-2006	250	7.290
*Winterswijk	7103 - De Pas	14-10-2002		500	7.105

* Experimentele buurten waarin het azc ook in maart 2006 nog operationeel is.

Bron: COA, 2016

4.2.5. Controlebuurten

Propensity score matching

Zoals gezegd moeten vergelijkbare buurten gekoppeld worden aan de 36 experimentele buurten om er zo zekerder van te kunnen zijn dat eventuele leefbaarheidsverschillen aan de komst van het azc te wijten zijn. Om dit te realiseren moet eerst de kans geschat worden dat er een azc geopend wordt in een bepaalde buurt. Om deze kans te schatten is gebruik gemaakt van een quasi-experimentele analysetechniek, namelijk de *propensity score matching* (psm) methode. Deze techniek wordt gebruikt om na te gaan of er een causale relatie bestaat tussen de interventie en het beoogde effect. Hierbij worden alle criteria die de kans op een ingreep in de buurt (de komst van een azc) beïnvloeden teruggebracht tot één score, de *propensity score* (Wittebrood & Dijk, 2007; Permentier et al, 2013). Hierdoor is het mogelijk om een controlebuurt die niet exact overeenkomt met de experimentele buurt toch met deze experimentele buurt te vergelijken. Omdat het vinden van buurten met exact dezelfde kenmerken vrijwel onmogelijk is biedt psm een goede uitkomst. De *propensity score* wordt berekend door een logistisch regressiemodel te schatten. De afhankelijke variabele heeft de waarde 0 als er geen azc in de buurt is gekomen en de waarde 1 als dat wel het geval is. De onafhankelijke variabelen in het model zijn metingen waarvan verondersteld wordt dat ze invloed hebben zowel op de kans dat in een buurt een azc gevestigd wordt als op de leefbaarheid vóórdat het azc gevestigd wordt (Wittebrood & Dijk, 2007; Permentier et al, 2013). Om de kans te kunnen berekenen dat een azc in een bepaalde buurt gevestigd wordt moeten voorspellers van deze ingreep gedefinieerd worden. Deze voorspellers zijn gebaseerd op theoretische relaties tussen buurtkenmerken en de ingreep in de buurt.

Hier dient zich in dit onderzoek een probleem aan, daar er geen duidelijke theoretische relatie is tussen buurtkenmerken en de vestiging van een azc. De vestiging van een azc lijkt namelijk willekeurig verspreid over gemeentes in Nederland die openstaan voor de komst van groepen asielzoekers. Het COA stelt hierbij wel voorwaarden aan nieuwe locaties, zowel aan het complex als de omgeving, zoals beschreven in paragraaf 2.1.3. Deze criteria sluiten echter niet aan op beschikbare data op postcodeniveau over 1998 of omliggende jaren. Daarom worden in dit onderzoek buurtkenmerken opgenomen in het logistisch regressiemodel, waarvan we verwachten dat zij op enige wijze de kans beïnvloeden op de vestiging van een azc in een bepaalde buurt én dat ze invloed hebben op de leefbaarheid in de buurt. Bovendien zijn deze buurtkenmerken in wetenschappelijke studies naar buurtinterventie gehanteerd en zijn dus beschikbaar. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om kenmerken met betrekking tot de sociaaleconomische status, het type woningen in de buurt en het aandeel (niet-)westerse allochtonen. Ook het inwonersaantal en de adressendichtheid van de buurt is meegenomen om zo de mate van stedelijkheid in het model te betrekken. Door de ontbrekende theoretische relatie, die bijvoorbeeld bij de interventie in probleemwijken wel aanwezig is, verwachten we geen uitzonderlijk hoge *propensity scores* voor de geselecteerde onderzoeksbuurten. Voordeel hiervan is dat we geen problemen hoeven te verwachten bij het koppelen van controlebuurten aan experimentele buurten, omdat de *propensity scores* van beide type buurten niet te ver uit elkaar zullen liggen. Vervolgens worden volgens het principe van *1:1 nearest neighbour matching* controlebuurten aan de 36 experimentele buurten gekoppeld. Dit houdt in dat aan de experimentele buurten een controlebuurt wordt gekoppeld waarin geen azc is geopend, maar waarvan de

propensity scores, en dus kans op de komst van een azc, het dichtst bij de eigen score ligt. De diverse kenmerken van de buurten zijn op die manier niet geheel hetzelfde, maar de combinatie van kenmerken worden in beide buurten waargenomen (Wittebrood & van Dijk, 2007). Onder de 36 experimentele buurten bevinden zich ook 8 buurten waarin het azc langer open is geweest. Via dezelfde weg zijn aan deze experimentele buurten ook 8 controle buurten gekoppeld, zodat deze groepen buurten ook apart van de overige buurten onderzocht kunnen worden. Ter controle van de uitkomsten is dit ook voor de overige 28 experimentele buurten gedaan.

Kwaliteit van de matching

Het is aan de hand van de psm-techniek gelukt om alle experimentele buurten te koppelen aan een controlebuurt. Het was hierbij niet mogelijk om buurten te koppelen uit dezelfde gemeente, waardoor gecontroleerd zou worden voor lokaal beleid. De vraag is ook of dit gewenst zou zijn, omdat niet duidelijk is hoever de invloed in de vestiging van een azc op de leefbaarheid strekt. De kwaliteit van de matching kunnen we het beste beoordelen door de experimentele en controlebuurten in de voormeting met elkaar te vergelijken (tabel 5.2) (Wittebrood & van Dijk, 2007). Hierin zien we dat de matching behoorlijk gelukt is. Over het algemeen hebben de controlebuurten een iets positievere score op de buurtkenmerken en de leefbaarheid, maar de verschillen zijn klein. Omdat we conclusies willen trekken over de trends die na de voormeting plaatsvinden is het van belang dat de verschillen niet teveel schommelen, maar juist consistent zijn. In tabel 5.2 zien we dat dit bij de voormeting in 1998 het geval is. Wanneer de experimentele buurten de ene keer positievere scores en de andere keer negatief in de voormeting bemoeilijkt dat de interpretatie van de resultaten en daarmee de conclusies die hieruit getrokken kunnen worden. De verschillen tussen de experimentele buurten waarin het azc langer open is geweest en de controlebuurten zijn groter, maar omdat ook hier sprake is van consistentie kunnen we toch spreken van een geslaagde match. We kunnen daarom concluderen dat de verschillende experimentele buurten en controlebuurten voldoende overeenkomen om conclusies te trekken over het effect van de vestiging van een azc op de leefbaarheid.

4.3. Operationalisering

In het theoretisch kader hebben we kunnen zien dat er geen eenduidigheid is over de operationalisering van leefbaarheid en sociale cohesie. Om deze twee concepten te onderzoeken is het noodzakelijk om vooraf duidelijk te maken wat wordt verstaan onder het concept, maar ook hoe dit gemeten wordt in het onderzoek. In deze paragraaf verantwoorden we aan de hand van de theorieën over leefbaarheid en sociale cohesie de operationalisering van deze, en aanverwante, concepten. Vervolgens wordt verder ingegaan op de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek. De paragraaf sluit af met de beschrijvende statistiek van het onderzoek.

4.3.1. Operationalisering van leefbaarheid

Tevredenheid met de woonomgeving

Zoals uit het theoretisch kader is gebleken is de woontevredenheid, en in het bijzonder de tevredenheid met de woonomgeving een goede indicator om de mate van buurtleefbaarheid te meten. Hoewel de tevredenheid met de woonomgeving niet een volledig beeld geeft van de mate van buurtleefbaarheid kan het wel worden gezien als deelconcept van leefbaarheid. De tevredenheid met de woonomgeving is in zowel het WBO als het WoON gemeten aan de hand van de volgende stelling: 'Ik ben tevreden met mijn woonomgeving'. Op deze stelling zijn vijf antwoordmogelijkheden gegeven, oplopend van 'helemaal mee oneens' tot 'helemaal mee eens' (likertschaal). Een hoge score duidt hier dus op een grote mate van tevredenheid met de woonomgeving en een positief effect op de leefbaarheid. De scores zijn omgerekend tot schaalscores die liggen tussen 0 en 100 volgens de formule:

*Schaalscore = (totaal 5-puntsscore – aantal items) * (100/(maximale itemscore – aantal items)).*

Verhuiswens

Een ander deelconcept dat de mate van leefbaarheid in de buurt kan duiden is de verhuiswens van buurtbewoners. Deze verhuiswens doet zich voor wanneer de daadwerkelijke woonsituatie niet overeenkomt met de gewenste woonsituatie. Wanneer ook het vertrouwen ontbreekt dat dit in de toekomst niet zal gaan verbeteren ontstaat de wens van bewoners om te verhuizen. Een sterke verhuiswens correspondeert in die zin met een lage mate van leefbaarheid. De verhuiswens van bewoners wordt gemeten aan de hand van de volgende vraag: 'Wilt u binnen twee jaar verhuizen?'. Op deze vraag zijn vijf antwoordmogelijkheden gegeven, oplopend van 'ik ga verhuizen' tot 'beslist niet'. Een hoge score duidt hier dus op het ontbreken van een verhuiswens en dus op een positief effect op de leefbaarheid. Voor de verhuiswens is ook een schaalscore berekend aan de hand van eerder genoemde formule.

Gepercipieerde veiligheid

Een aspect dat in grote mate bijdraagt aan de waardering van de eigen woonomgeving en daarmee de leefbaarheid is het veiligheidsgevoel van buurtbewoners. Criminaliteit en etnische concentraties worden in de literatuur genoemd als voornaamste aspecten die het veiligheidsgevoel kunnen aantasten. De angst voor de afname van de veiligheid komt daarnaast steevast naar voren in de protesten tegen de komst van azc's in de buurt. Het veiligheidsgevoel van buurtbewoners is daarom ook een deelconcept van leefbaarheid in dit onderzoek. De gepercipieerde veiligheid wordt gemeten aan de hand van de volgende stelling: 'Ik ben bang in deze buurt om lastiggevallen of beroofd te worden'. De stelling is zo gecodeerd dat een hoge score een hoge mate van gepercipieerde veiligheid weergeeft en daarmee dus een hogere mate van leefbaarheid. Ook voor de gepercipieerde veiligheid is een schaalscore berekend aan de hand van eerder genoemde formule.

Gepercipieerde overlast

Een ander belangrijk aspect dat van invloed is op de leefbaarheid is de mate van overlast die bewoners ervaren, ook wel de gepercipieerde overlast. De vestiging van een azc kan een veroorzaker zijn van een toename van de gepercipieerde overlast. Zo zijn er meer mensen aanwezig in de buurt, waardoor buurtbewoners meer overlast kunnen ervaren door bijvoorbeeld geluid of rommel op straat. Doordat overlast een belangrijke rol speelt in de perceptie van buurtbewoners over de kwaliteit van de woonomgeving en in de woontevredenheid is het een goede voorspeller van de buurtleefbaarheid. Het gaat hierbij dus om percepties van overlast en niet de daadwerkelijk gemeten overlast.

In het WBO en het WoON wordt overlast gemeten aan de hand van verschillende stellingen. Omdat te beoordelen of deze stellingen onderliggende factoren dekken is een factoranalyse uitgevoerd. Hierdoor kan multicollineariteit voorkomen worden. We zorgen ervoor dat er geen variabelen in het model zijn opgenomen die (vrijwel) hetzelfde meten. Aan de hand van de factoranalyse worden langs statistische weg categorieën van overlast samengesteld. In de analyse zijn alle stellingen met betrekking tot overlast opgenomen.

Uit de factoranalyse van overlast blijkt dat twee factoren kunnen worden onderscheiden. De eigenwaardes van deze factoren zijn namelijk groter dan 1 (Field, 2013) (tabel 4.3). Vervolgens laat tabel 4.4 de geroteerde component matrix zien waaruit we kunnen opmaken welke items bij elkaar in een factor zitten. Aan de hand van de betekenis van die items kan vervolgens de factor benoemd worden. De factoren die onderscheiden worden binnen de gepercipieerde overlast zijn sociale overlast en fysieke overlast. De sociale overlast betreft de overlast van directe en indirecte buurtbewoners. De fysieke overlast heeft betrekking op verloedering van fysieke elementen van de buurt en de overlast door verkeer.

Tabel 4.3. Eigenwaardes bij de factoranalyse van overlast

Component	Eigenwaardes	
	Totaal	% Variantie
1	1,884	37,685
2	1,025	20,449
3	0,829	16,582
4	0,683	13,669
5	0,578	11,565

Tabel 4.4. Geroteerde component matrix van overlast

	Component	
	Sociale overlast	Fysieke overlast
Verkeer		0,821
Lawaai, stank, stof of vuil		0,761
Bekladding of vernieling		0,509
Overlast door directe buren	0,792	
Overlast door andere buurtbewoners	0,777	

Voor de twee factoren van overlast hebben we wederom een schaal score berekend aan de hand van de eerdergenoemde formule. Voor de gepercipieerde overlast geldt dat de vraagstelling is aangepast voor de metingen van 2002 en 2006. Voor de sociale overlast geldt dat de vraagstelling hetzelfde is gebleven. Bij de fysieke overlast is de vraagstelling in meerdere specifieke vragen opgedeeld. Zo is het voorkomen van overlast door bekladding of vernieling opgesplitst in twee losse stellingen. De overlast door lawaai, stank, stof of vuil is opgesplitst in geluidsoverlast en overlast door stank stof of vuil. Deze stellingen zijn allen opgenomen in de score voor fysieke overlast. Doordat de stellingen hetzelfde meten en er uiteindelijk gemiddelde schaal scores tussen 0 en 100 van worden gemaakt verwachten we niet dat deze extra stellingen van invloed zijn op het resultaat. In de metingen van 2002 en 2006 zijn daarnaast nog andere vormen van overlast opgenomen, zoals de overlast door hondenpoep, rommel en jongeren. Deze zijn niet in dit onderzoek meegenomen, omdat dit een vergelijking met de meting van 1998 onmogelijk zou maken.

Sociale cohesie

Uit het theoretisch kader bleek dat sociale cohesie wordt gezien als een belangrijke bouwsteen van leefbaarheid en dat het een intermediaire factor is tussen fysieke en sociale kenmerken van de buurt en de leefbaarheid en veiligheid. Het kent verschillende dimensies, zoals de binding en identificatie met de buurt en de contacten in de buurt. Deze dimensies komen in het WBO en het WoON in verschillende stellingen terug. Om ook voor deze stellingen te onderzoeken of er onderliggende factoren zijn waarin zij kunnen worden onderverdeeld is opnieuw een factoranalyse uitgevoerd. Hieruit zijn twee factoren gekomen die een eigenwaarde hebben die groter is dan 1 (tabel 4.5). Aan de hand van de betekenis van de items per factor kunnen we voor de factoren een onderscheid maken tussen sociaal contact en emotionele binding (tabel 4.6).

Tabel 4.5. Eigenwaardes bij de factoranalyse van sociale cohesie

Component	Eigenwaardes	
	Totaal	% Variantie
1	3,657	40,633
2	1,101	12,237
3	0,861	9,572
4	0,807	8,966
5	0,746	8,290
6	0,552	6,134
7	0,485	5,393
8	0,417	4,628
9	0,373	4,146

Tabel 4.6. Geroteerde component matrix van sociale cohesie

	Component	
	Sociaal contact	Emotionele binding
Ik heb veel contact met mijn (directe) burens	0,758	
Ik heb veel contact met andere buurtbewoners	0,775	
Ik woon in een gezellige buurt met veel saamhorigheid	0,644	
De mensen kennen elkaar nauwelijks in deze buurt	0,619	
In deze buurt gaat men op een prettige manier met elkaar om	0,538	0,470
Ik voel mij verantwoordelijk voor de leefbaarheid in de buurt	0,480	
Ik voel mij thuis in deze buurt		0,859
Ik ben gehecht aan deze buurt		0,787
Ik ben tevreden met de bevolkingssamenstelling in deze buurt		0,593

Voor de twee factoren van sociale cohesie is wederom een schaalscore berekend aan de hand van de eerder genoemde formule.

4.3.2. Operationalisering overige kenmerken

In dit onderzoek draait het primair om de relatie tussen de vestiging van een azc en de leefbaarheid in Nederlandse woonbuurten. Omdat we hierbij buurten, en met name groepen buurten, met elkaar vergelijken zijn individuele kenmerken van respondenten niet relevant voor dit onderzoek. Het is echter wel interessant om kenmerken van de buurten en de bevolking als geheel mee te nemen in het onderzoek. Enerzijds omdat deze kenmerken verschillen in de leefbaarheid kunnen verklaren, anderzijds kunnen zij als controle fungeren wanneer leefbaarheidsverschillen zich voordoen. Wanneer in deze kenmerken geen afwijkende verschillen zitten tussen de experimentele buurten en de controlebuurten, is de kans groter dat de gevonden verschillen in de leefbaarheid aan de vestiging van het azc toe te schrijven is. Het kan echter ook zo zijn dat de vestiging van een azc bepaalde kenmerken beïnvloedt. De kenmerken die opgenomen zijn in de

resultaten hebben betrekking op de woningvoorraad en op de bevolkingssamenstelling en worden uitgedrukt in fysieke buurtkenmerken en sociale buurtkenmerken. Tabel 4.7. geeft een overzicht van deze kenmerken.

Tabel 4.7. Overzicht van buurtkenmerken

Fysieke buurtkenmerken	Sociale buurtkenmerken
% huurwoningen	Sociaaleconomische status
% meergezinswoningen	% 15-24 jarigen
% eenpersoonshuishoudens	% 65 jaar en ouder
% bouwjaar < 1945	% niet-westerse allochtonen
% bouwjaar 1945 – 1970	% westerse allochtonen
% bouwjaar 1970 -1990	

De gegevens over de fysieke en sociale buurtkenmerken komen, op de sociaaleconomische status na, uit de kerncijfers postcodegebieden. Deze cijfers zijn voor zowel 1998, 2002 en 2006 vastgesteld. Voor ‘% 0-24 jarigen’ en ‘% 65 jaar en ouder’ geldt dat de data beschikbaar waren voor 2004 en 2008 in plaats van respectievelijk 2002 en 2006. Deze kenmerken zijn echter toch opgenomen in het model, omdat ze ondanks de afwijkende meetjaren toch een beeld verschaffen van de eventuele veranderingen in de buurt.

Uit het theoretisch kader is gebleken dat het type woningen in de buurt en het percentage huur- en koopwoningen van invloed zijn op de leefbaarheid. Voor de sociale buurtkenmerken is gebleken dat de bevolkingssamenstelling de leefbaarheid en sociale cohesie in de buurt beïnvloedt. Daarnaast vormt het aandeel (niet-)westerse allochtonen een interessant gegeven in dit onderzoek. Enerzijds omdat er vanuit de wetenschap onenigheid bestaat over de gevolgen van meer etnische diversiteit voor de leefbaarheid; anderzijds omdat de vestiging van een azc grote gevolgen kan hebben voor de verandering in het aandeel (niet-)westerse allochtonen en dus voor de leefbaarheid. In dit onderzoek zijn zowel de niet-westerse allochtonen als de westerse allochtonen opgenomen omdat ten tijde van de onderzoeksperiode beide groepen een grote toename binnen de Nederlandse samenleving kenden en ze beiden vertegenwoordigd waren in de azc’s. Voor alle kenmerken geldt dat zij worden weergegeven als percentage van het geheel van dat kenmerk. Op deze manier is een vergelijking tussen de verschillende jaren goed mogelijk.

De sociaaleconomische status van een buurt is een andere belangrijke indicator voor de leefbaarheid en de sociale cohesie in de buurt. De sociaaleconomische statusscore die in dit onderzoek is opgenomen is berekend door het SCP voor ieder vier-posities-postcodegebied in Nederland. De score is berekend aan de hand van vier variabelen die de sociaaleconomische status representeren (SCP, 2016):

- *Het gemiddelde inkomen*
- *Het percentage huishoudens met een laag inkomen*
- *Het percentage inwoners zonder betaalde baan*
- *Het percentage huishoudens met gemiddeld een lage opleiding*

De sociaaleconomische statusscores zijn voor 1998, 2002 en 2006 beschikbaar en sluiten dus goed aan bij de meetjaren van dit onderzoek. De sociaaleconomische statusscore wordt daarnaast gebruikt om na te gaan of er een verband is tussen deze score en de leefbaarheid in buurten waar een azc is gevestigd. Als hypothese is namelijk gesteld dat het effect van de vestiging van een azc op de leefbaarheid sterker is in buurten met een lagere sociaaleconomische status. De sociaaleconomische statusscores worden hiervoor ingedeeld in zes groepen, gebaseerd op het landelijk gemiddelde en de standaardafwijking. De groepen hebben de volgende indeling:

Tabel 4.8. Indeling sociaaleconomische status

Indeling	Uitleg
Zeer laag	Meer dan 2 standaardafwijkingen lager dan het gemiddelde
Laag	Tussen 1 en 2 standaardafwijkingen lager dan het gemiddelde
Onder gemiddeld	Tussen 0 en 1 standaardafwijkingen lager dan het gemiddelde
Boven gemiddeld	Tussen 0 en 1 standaardafwijkingen hoger dan het gemiddelde
Hoog	Tussen 1 en 2 standaardafwijkingen hoger dan het gemiddelde
Zeer hoog	Meer dan 2 standaardafwijkingen hoger dan het gemiddelde

4.3.3. Betrouwbaarheid en validiteit

Een belangrijk onderdeel in wetenschappelijk onderzoek is de betrouwbaarheid en validiteit. Dit houdt simpel gezegd in dat het meetinstrumenten in het onderzoek altijd hetzelfde meet en dat het meet wat het beoogt te meten. Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te controleren heeft Bryman (2012) drie factoren opgesteld waaraan het onderzoek moet voldoen, namelijk stabiliteit, interne betrouwbaarheid en inter-observer consistentie. De stabiliteit geeft aan of hetgeen gemeten wordt in verschillende jaren stabiel blijft. In het geval van het WBO en het WoON kunnen we stellen dat de enquêtes hetzelfde meten voor de jaren 1998, 2002, 2006. Ondanks dat we bij de operationalisatie van overlast hebben kunnen zien dat de vraagstelling lichtelijk is aangepast, doet dit geen afbreuk aan hetgeen er gemeten wordt, doordat de inhoud van de vragen hetzelfde is gebleven. Ook voldoet het onderzoek aan de interne betrouwbaarheid. Dit houdt in dat de gebruikte variabelen consistent zijn en dat de scores van een respondent op vraag x samenhangen met de scores op vraag y. Wanneer een respondent aangeeft weinig sociale contacten in de buurt te hebben zal de tevredenheid met de woonomgeving van de respondent waarschijnlijk ook minder zijn. Hierop gaan we later in deze paragraaf over de samenhang tussen de variabelen dieper in. Tot slot houdt de inter-observer consistentie in dat indien er meerdere enquêteurs gebruikt worden bij het veldwerk, de werkwijze van deze enquêteurs identiek moet zijn. Voor het WBO en het WoON geldt dat er meerdere enquêteurs zijn ingezet. Uit de aanvullende documentatie waarin onder andere het veldwerk beschreven wordt, blijkt echter dat er bij het enquêteren een zeer streng protocol dient te worden opgevolgd.

Of de validiteit van een onderzoek hoog is hangt af van de vraag of het instrument in het onderzoek meet wat het moet meten. In het geval van het WBO en het WoON is de validiteit hoog, daar de vragen in de enquête duidelijk gesteld worden en niet aan interpretatie onderhevig zijn. Uit de onderzoeksdocumentatie bij de verschillende

databestanden blijkt dat hier uitvoerig op is gecontroleerd (Faessen, 1998, Meeuwissen et al., 2003; Hooft van Huijsduijnen et al., 2007). Bij het selecteren van stellingen en vragen voor bepaalde (deel)concepten van de leefbaarheid is bovendien gecontroleerd of deze aansluiten bij wat we met dat concept willen meten en of dit aansluit bij de wetenschappelijke literatuur. Bovendien kan er door het opstellen van hypothesen, die gebaseerd zijn op de wetenschappelijke literatuur, achteraf gecontroleerd worden of zich afwijkende resultaten voordoen. De interne validiteit is hoog wanneer de gevonden resultaten toegewezen kunnen worden aan bepaalde variabelen en er in dat geval sprake is van een logische oorzaak-gevolg relatie. Zoals eerder in dit rapport is vermeld hebben we in dit onderzoek te maken met een quasi-experiment in een natuurlijke setting. Hierdoor is het uitsluiten van andere activiteiten in de buurten die de leefbaarheid beïnvloeden niet geheel mogelijk. Echter door het opnemen van variabelen over fysieke- en sociale buurtkenmerken en door het koppelen van controlebuurten kunnen we hiervoor controleren waardoor we toch kunnen stellen dat de interne validiteit hoog is. Bij het selecteren van experimentele onderzoeksbuurten is in paragraaf 4.2.4. al beschreven dat er enkel buurten zijn geselecteerd wanneer in alle onderzoeksjaren het aantal respondenten tenminste 10 is (Permentier, 2016). Het totaal aantal respondenten dat meegenomen wordt in de analyses is zowel voor de experimentele buurten als de controlebuurten hoog, wat de interne validiteit van de resultaten vergroot.

De externe validiteit van het onderzoek geeft weer in hoeverre de resultaten generaliseerbaar zijn voor de gehele populatie. In dit geval betreft dat dus buurten waar een azc met tenminste 100 asielzoekers is gevestigd. Ondanks dat we in dit onderzoek alle buurten hebben meegenomen die aan de gestelde criteria voldoen, beslaat dit niet de gehele populatie. Dit komt doordat er bijvoorbeeld buurten zijn afgevallen waarin het azc voor 2002 is gesloten, waardoor een meting voor deze buurt terwijl het azc operationeel was niet mogelijk bleek. In paragraaf 4.3.4. over de beschrijvende statistiek wordt verder ingegaan op deze gevallen. Omdat we in dit onderzoek wel een groot aantal buurten als experimentele buurt hebben kunnen opnemen (N=36) kunnen we wel stellen dat de resultaten van dit onderzoek generaliseerbaar zijn voor alle azc's met tenminste 100 asielzoekers die rond dezelfde periode operationeel waren. Er kan niet met zekerheid gesteld worden dat de gevonden resultaten ook gelden voor buurten waarin recent een azc is geopend, ondanks dat de onderzoeksperiodes op veel vlakken vergelijkbaar zijn. Uitspraken hierover dienen dus met enige voorzichtigheid gedaan te worden.

4.3.4. Samenhang tussen variabelen

De betrouwbaarheid van het onderzoek hangt mede af van de samenhang tussen de variabelen die in het onderzoek worden meegenomen. Wanneer de correlatie tussen variabelen te groot is spreken we van multicollineariteit. De betreffende onafhankelijke variabelen in het onderzoek zijn dan dusdanig gecorreleerd dat ze nagenoeg dezelfde variantie verklaren voor de afhankelijke variabelen. In deze paragraaf controleren we de samenhang tussen de fysieke en sociale buurtkenmerken en de verschillende indicatoren van leefbaarheid. Daarnaast kunnen we aan de hand van de correlatiematen controleren of de samenhang overeenkomt met de uit de theorie af te leiden verwachtingen. Dit komt de betrouwbaarheid van de data ten goede. Bovendien dient er

bij de resultaten uit het volgende hoofdstuk rekening gehouden te worden met de samenhang tussen variabelen uit deze paragraaf, omdat deze deels de verschillen in leefbaarheid kunnen verklaren. Een volledig overzicht van de correlatiematen (Pearsons correlation) tussen alle variabelen is gegeven in bijlage A.2.

Samenhang tussen fysieke en sociale buurtkenmerken

De verwachting is dat er een samenhang bestaat tussen de fysieke en sociale buurtkenmerken. In tabel 4.9 zijn de correlaties weergegeven tussen de fysieke en sociale buurtkenmerken die in dit onderzoek zijn opgenomen voor de 72 Nederlandse woonbuurten die onderzocht worden (36 experimentele buurten en 36 controle buurten). De correlatiematen liggen tussen -1 en +1, waarbij een correlatie van +1 een volledig positieve samenhang betekent en -1 een volledig negatieve samenhang. Bij een correlatie van 0 is er geen enkele samenhang tussen de variabelen.

Uit tabel 4.9 blijkt inderdaad dat bepaalde aspecten van de woningvoorraad samenhangen met sociale buurtkenmerken. Zo is er een duidelijke negatieve samenhang te zien tussen het type woningen in de buurt en de sociaal economische status van de buurt. Naarmate het aandeel huurwoningen, meergezinswoningen en eenpersoonshuishoudens in de buurt hoger is, is de sociaal economische status in de buurt lager. Tussen deze kenmerken van de woningvoorraad en het aandeel (niet-) westerse allochtonen geldt juist een positieve samenhang. Het aandeel (niet-) westerse allochtonen is dus hoger wanneer het aandeel huurwoningen, meergezinswoningen en eenpersoonshuishoudens hoger is. Daarnaast valt ook op dat het aandeel jongeren hoger is wanneer het aandeel van woningen met een meer recent bouwjaar hoger is, terwijl het aandeel ouderen juist toeneemt wanneer het aandeel oudere woningen toeneemt. De hoogste correlatie is 0,717, namelijk tussen het aandeel meergezinswoningen en het aandeel niet-westerse allochtonen. Er is hier echter geen sprake van multicollineariteit want de correlaties zijn allen kleiner dan 0,9 (De Vocht, 2012).

Tabel 4.9. Samenhang van fysieke en sociale buurtkenmerken (Pearsons correlatiemaat)

	SES	% 15-24 jarigen	% 65 jaar en ouder	% niet-westerse allochtonen	% westerse allochtonen
% huurwoningen	-0,572***	-0,016	0,033	0,638***	0,440***
% meergezinswoningen	-0,347***	-0,116	0,070	0,717***	0,497***
% eenpersoonshuishoudens	-0,394***	0,147	0,380***	0,431***	0,510***
% bouwjaar < 1945	-0,143	0,177	0,468***	-0,004	0,055
% bouwjaar 1945 - 1970	-0,266**	-0,116	0,264**	-0,011	0,063
% bouwjaar 1970 -1990	-0,50	0,206*	-0,326***	-0,062	-0,230*

Samenhang tussen fysieke en sociale buurtkenmerken en leefbaarheidsindicatoren

We verwachten daarnaast ook dat er een samenhang is tussen bepaalde fysieke en sociale buurtkenmerken en de verschillende indicatoren van de leefbaarheid. Uit tabel 4.10 blijkt dat in buurten waar het aandeel huurwoningen en meergezinswoningen hoog is, de verschillende indicatoren van leefbaarheid lager zijn (samenhang variërend van -0,21 tot -0,54). De ervaren overlast heeft juist een positieve samenhang met deze kenmerken van de woningvoorraad (samenhang variërend van 0,22 tot 0,47). Voor het

bouwjaar van de woning valt op dat in buurten waarin het aandeel woningen van voor 1945 hoger is, de emotionele binding met deze buurt ook hoger is (0,24). Daarnaast is er een positief verband tussen het aandeel woningen van voor 1970 en de ervaren fysieke overlast in de buurt. Naarmate het aandeel woningen met een ouder bouwjaar groter wordt, wordt ook de ervaren fysieke overlast groter (samenhang 0,28 en 0,24 voor resp. bouwjaar < 1945 en bouwjaar 1945-1970).

Verder zien we in tabel 4.10 een sterke positieve samenhang tussen de sociaal economische status van de buurt en de veiligheid, het ontbreken van een verhuiscens en de tevredenheid met de woonomgeving (samenhang resp. 0,54, 0,23 en 0,47. Opvallend is dat deze positieve relatie ontbreekt voor de sociale contacten en de emotionele binding met de buurt. De negatieve relatie tussen de sociaal economische status en de sociale en fysieke overlast is wel volgens verwachting (samenhang respectievelijk -0,36 en -0,32).

Tot slot zien we een sterke negatieve samenhang tussen het aandeel (niet-) westerse allochtonen en de verschillende indicatoren van de leefbaarheid (samenhang variërend van -0,28 tot -0,62) en een positieve samenhang met de sociale en fysieke overlast (samenhang variërend van 0,33 tot 0,50). Met name deze samenhang met het aandeel niet-westerse allochtonen is sterk. Wanneer het aandeel niet-westerse allochtonen groter wordt, gaat de leefbaarheid dus omlaag en de overlast omhoog.

Tabel 4.10. Samenhang van fysieke- en sociale buurtkenmerken en de verschillende indicatoren van leefbaarheid (Pearsons correlatiemaat)

	Sociale contacten	Emotionele binding	Sociale overlast	Fysieke overlast	Veiligheid	Ontbreken Verhuiscens	Tevredenheid woonomgeving
% huurwoningen	-0,27**	-0,26**	0,31***	0,44***	-0,54***	-0,38***	-0,53***
% meergezinswoningen	-0,43***	-0,21*	0,22*	0,47***	-0,39***	-0,33***	-0,47***
% eenpersoons-huishoudens	-0,25**	-0,06	0,18	0,46***	-0,40***	-0,20*	-0,23*
% bouwjaar < 1945	0,11	0,24**	-0,17	0,28**	-0,40	0,09	0,14
% bouwjaar 1945 - 1970	0,11	0,11	-0,07	0,24**	-0,17	0,16	0,04
% bouwjaar 1970 - 1990	0,16	-0,03	0,28**	-0,17	-0,07	-0,17	-0,05
Sociaaleconomische status	0,01	0,18	-0,36***	-0,32***	0,54***	0,23**	0,47***
% 15-24 jarigen	0,22*	0,06	0,08	-0,15	-0,15	0,06	-0,09
% 65 jaar en ouder	0,14	0,23*	-0,08	0,21*	-0,06	0,06	0,22*
% niet-westerse allochtonen	-0,40***	-0,44***	0,50***	0,43***	-0,58***	-0,48***	-0,62***
% westerse allochtonen	-0,48***	-0,17	0,15	0,33***	-0,19	-0,28**	-0,08

Hoewel de Pearsons correlation een veelgebruikte maat is om de correlatie tussen variabelen, en dus ook de multicollineariteit te meten, is deze techniek volgens Field (2013) niet waterdicht. Een andere en betere manier om dit te meten is door een

meervoudige regressieanalyse uit te voeren en te kijken naar de tolerantie en de 'variance inflation factor' (VIF) van de variabelen. De multicollineariteit komt in het geding bij een tolerantie $<0,1$ en een VIF >10 . Ook bij deze controle blijkt er geen sprake te zijn van multicollineariteit. De meest kritieke waardes vinden we bij het aandeel woningen met een bouwjaar tussen 1945 en 1970 en het aandeel meergezinswoningen (tolerantie = 0,130 en VIF = 7,671). Voor de overige variabelen liggen de waardes veel verder van de kritieke waardes af. Er is dus geen reden om aan te nemen dat er sprake is van multicollineariteit tussen variabelen in het onderzoek.

4.3.5. Beschrijvende statistiek

Eerder in dit hoofdstuk hebben we gezien dat 36 buurten voldeden aan de gestelde criteria om als experimentele buurt meegenomen te kunnen worden in dit onderzoek. Ondanks dat het bestand van het COA vervuild is kunnen we aan de hand van die gegevens wel een inschatting maken van het aantal azc's dat rond de onderzoeksperiode actief was. Informatie over de grootte van de niet geselecteerde azc's is echter niet beschikbaar. Afgaande op het bestand van het COA zijn er tussen 1987 en 2016 ongeveer 700 azc's geopend in Nederland. In de periode rond de eeuwwisseling, tussen 1998 en 2002, waren dit er een kleine 200. Zowel voor het totale aantal azc's als voor de azc's in de periode 1998-2002 geldt dat de azc's gemiddeld 3 jaar en 8 maanden actief waren. Voor de geselecteerde buurten die inmiddels gesloten zijn ligt dit iets hoger, namelijk 4 jaar en 2 maanden. In deze berekening zijn alleen azc's meegenomen die inmiddels gesloten zijn.

In paragraaf 4.2.4. hebben we kunnen zien hoeveel respondenten ieder onderzoeksjaar telt. We gaan hier verder in op de respondenten uit de gebruikte databestanden die voor dit onderzoek relevant zijn. Tabel 4.11 laat een overzicht zien van het aantal respondenten per meting voor de verschillende groepen experimentele- en controlebuurten.

Tabel 4.11. Overzicht respondenten per categorie buurten

	WBO 1998		WoON 2002		WoON 2006	
	Totaal	Gemiddelde buurt	Totaal	Gemiddelde buurt	Totaal	Gemiddelde buurt
Experimentele buurten (N=36)	2.357	65,47	1.305	36,25		
Controlebuurten (N=36)	2.619	72,75	1.316	36,56		
Totaal (N=72)	4.976	69,11	2.621	36,40		
Experimentele buurten (N=8)	690	86,25	275	34,38	187	23,38
Controlebuurten (N=8)	390	48,75	190	23,75	147	18,38
Totaal (N=16)	1.080	67,5	465	29,06	334	20,88
Experimentele buurten (N=28)	1.767	63,11	1.030	36,79	800	28,57
Controlebuurten (N=28)	2.229	79,61	1.126	40,21	932	33,29
Totaal (N=56)	3.996	71,36	2.156	38,5	1.732	30,93

Als we kijken naar de sociaal demografische samenstelling van de respondenten zien we voor 1998 dat de verhouding man/vrouw licht scheef is, met 46,9% mannen en 53,1% vrouwen. Voor de jaren 2002 en 2006 zien we eenzelfde beeld. Deze verhouding ligt niet ver van het landelijk gemiddelde in 1998 van 49,4% mannen en 50,6% vrouwen (CBS, 2016). Ondanks de lichte afwijking kunnen we stellen dat wat betreft geslacht de respondenten uit de geselecteerde buurten een representatieve afspiegeling vormen van de verhouding tussen de geslachten. De gemiddelde leeftijd van de respondenten uit de geselecteerde buurten is 50 met een standaardafwijking van 16. De meeste respondenten hebben dus een leeftijd tussen de 34 en 66. Wat etniciteit betreft blijkt dat het overgrote deel van de respondenten van Nederlandse komaf is (94,4%), tegen slechts 4,8% is van niet-westerse komaf. Overige beschrijvende statistiek over fysieke en sociale buurtkenmerken komt terug in de tabellen in het resultaten hoofdstuk.

4.3.6. Statistische methodes

Aan het begin van dit hoofdstuk zijn hypothesen opgesteld die zijn gebaseerd op verwachtingen naar aanleiding van de wetenschappelijke literatuur. In deze paragraaf wordt beschreven welke methodes we gebruiken om deze hypothesen te testen.

Quasi-experiment

In het quasi-experiment uit dit onderzoek worden waarden van fysieke- en sociale buurtkenmerken en de verschillende indicatoren van leefbaarheid vergeleken tussen de verschillende onderzoeksjaren en tussen de experimentele- en controlebuurten. Door de opzet van het quasi-experiment is het in principe mogelijk om deze metingen direct met elkaar te vergelijken. Indien de uitkomstmaten voor de experimentele buurten nadeliger zijn dan voor de controlebuurten, mogen we concluderen dat dit te wijten is aan de vestiging van het azc. Omdat het onmogelijk is om experimentele- en controlebuurten zo te selecteren dat zij exact dezelfde startwaarden in de voormeting hebben, zijn de veranderingen in de experimentele- en controlebuurten ook met elkaar vergeleken (Difference in Difference, DiD). De resultaten zijn weergegeven in de tabellen in het volgende hoofdstuk.

Afgaande op eerder onderzoek dat een vergelijkbaar quasi-experiment uitvoert met een relatief klein aantal buurten, is het statistisch toetsen van de significantie lastig (Wittebrood & van Dijk, 2007). De gemeten effecten moeten in dat geval dusdanig groot zijn, wil er van statistische significantie sprake zijn. Dit onderzoek is echter gebaseerd op een substantieel aandeel van het aantal buurten met azc's met meer dan 100 asielzoekers die operationeel waren rond dezelfde onderzoeksperiode. De verschillen die we vinden kunnen daarom geïnterpreteerd worden als werkelijke verschillen, ondanks dat deze verschillen niet groot zijn en voor een deel gebaseerd zijn op enquêtegegevens (Wittebrood & van Dijk, 2007).

Multiële regressie

De laatste hypothese in dit onderzoek verwacht dat de negatieve effecten van de vestiging van een azc in de buurt sterker zullen zijn voor buurten met een lagere sociaaleconomische status. Om deze hypothese te testen gebruiken we een multiële regressie. Met deze techniek stellen we vast of er een causale lineaire relatie bestaat

tussen een afhankelijke variabele en meerdere onafhankelijke variabelen. We maken gebruik van een multiële regressie in plaats van een enkelvoudige regressie omdat naast de sociaaleconomische status ook andere factoren van invloed zijn op de verschillende indicatoren van de leefbaarheid. De afhankelijke variabele in de regressies die we uitvoeren is steeds de verschilscore van de diverse indicatoren van leefbaarheid tussen 1998 en 2002. We voeren de regressies uit voor iedere indicator van de leefbaarheid en zowel voor de 36 experimentele buurten als voor de 36 controlebuurten. Hierdoor kunnen we controleren of een eventueel significante relatie toe te schrijven is aan de vestiging van een azc of dat dit verband zich ook in andere buurten voordoet.

Voorwaarde voor het uitvoeren van een multiële regressie is dat de afhankelijke variabele altijd op interval of ratio niveau is gemeten. In ons geval is de afhankelijke variabele steeds een indicator van de leefbaarheid. Deze variabelen zijn schaalscores tussen 0 en 100 gebaseerd op de likertschaal uit onze databestanden. Doordat de schaalposities vast liggen en de antwoordmogelijkheden in deze schaal dus even ver van elkaar af liggen kunnen we de uitkomsten interpreteren als rapportcijfers. Dit maakt het mogelijk de indicatoren van de leefbaarheid als interval schaal te benaderen, waardoor het is toegestaan deze variabelen als afhankelijke variabele in de regressie op te nemen (Permentier, 2011).

5. Resultaten

In het vorige hoofdstuk hebben we uiteengezet op welke manier de onderzoekseenheden tot stand zijn gekomen en welke methodes worden toegepast om de hypothesen te testen. In dit hoofdstuk worden de resultaten van dit onderzoek gepresenteerd en geïnterpreteerd. We doen dit aan de hand van de gestelde deelvragen uit hoofdstuk 1. We kijken daarom eerst naar de buurtkenmerken die samenhangen met de vestiging van een azc. Vervolgens analyseren we de resultaten van het quasi-experiment waarin gekeken wordt wat het effect is van de vestiging van een azc op verschillende indicatoren van de leefbaarheid. Tot slot kijken we naar de resultaten van de multi-pele regressie waarin we analyseren of er een relatie bestaat tussen de sociaaleconomische status van de buurt en de sterkte van het effect van de vestiging van een azc op de leefbaarheid.

5.1. Samenhang buurtkenmerken en vestiging azc

Om te onderzoeken welke buurtkenmerken samenhangen met de vestiging van een azc in de buurt is een logistisch regressiemodel geschat. Hierin wordt voor verschillende fysieke- en sociale buurtkenmerken geschat in hoeverre zij de kans vergroten dat er in een bepaalde buurt een azc gevestigd wordt. In tabel 5.1 worden de geschatte effectparameters voor de kans dat er in een bepaalde buurt een azc wordt gevestigd weergegeven. Uit deze tabel blijkt dat zowel de fysieke, sociale als overige buurtkenmerken variabelen bevatten die de kans op de vestiging van een azc beïnvloeden. Voor de fysieke buurtkenmerken geldt dat, behalve het aandeel meergezinswoningen, alle overige kenmerken significante voorspellers zijn voor de vestiging van een azc. Van de fysieke buurtkenmerken is het aandeel eenpersoonshuishoudens de sterkste voorspeller. Ook een toename in het aandeel huurwoningen zorgt voor een toename van de kans op de vestiging van een azc. Voor het bouwjaar geldt dat het aandeel woningen met een bouwjaar tussen 1971 en 1990 de sterkste voorspeller is, zij het in negatieve zin. Wanneer dit aandeel toeneemt wordt de kans op de vestiging van een azc kleiner.

Van de sociale buurtkenmerken is de sociaaleconomische status van de buurt een zeer sterke voorspeller. Opvallend hierbij is dat een toename van de sociaaleconomische status de kans op de vestiging van een azc sterk doet toenemen. Ook wanneer het aandeel bewoners van 65 jaar of ouder toeneemt wordt de kans op de vestiging van een azc groter, zij het in veel minder sterke mate. Opvallend is dat het aandeel niet-westerse allochtonen geen voorspeller is voor de vestiging van een azc. Aan de hand van de sociale buurtkenmerken kunnen we concluderen dat er geen grotere kans is op de vestiging van een azc in een sociaal(economisch) achtergestelde buurt. Voor de demografische buurtkenmerken geldt dat het aantal inwoners in de buurt een positieve voorspeller is. Wanneer het aantal inwoners groter wordt, is de kans op de vestiging van een azc ook groter. Echter, hoe dichtbevolkter de buurt is, hoe kleiner de kans is op de vestiging van een azc.

Tabel 5.1. De geschatte effectparameters voor de kans dat in een buurt een azc gevestigd wordt (logistisch regressiemodel), 1998/1999

	Vestiging AZC N = 3512 N _{exp} = 36 B
Constante	-5,385**
Fysieke structuur	
% huurwoningen (1998)	0,039**
% meergezinswoningen (1998)	-0,027
% eenpersoonshuishoudens (1998)	0,087***
% bouwjaar < 1945 (1998)	-0,038**
% bouwjaar 1945-1970 (1998)	-0,029*
% bouwjaar 1971-1990 (1998)	-0,050***
Sociale structuur	
Statuscores (1998)	0,668*
% 15-24 jarigen (1999)	0,021
% ≥ 65 jaar (1999)	0,023*
% niet-westerse allochtonen (1998)	0,040
% westerse allochtonen (1998)	-0,132**
Overige kenmerken	
Aantal inwoners (1998)	0,202***
Adressendichtheid (1998)	-0,082***
Nagelkerke R ² (%)	13,9

* p < 0,10; ** p < 0,05; *** p < 0,01

5.2. Effect van azc op de leefbaarheid

Bij de operationalisatie van leefbaarheid hebben we kunnen zien dat het concept meerdere dimensies heeft en de resultante is van verschillende indicatoren. In deze paragraaf worden de resultaten behandeld van het effect van de vestiging van een azc op de verschillende indicatoren van de leefbaarheid. Om dit te kunnen meten is voor 1998 en 2002 vastgesteld wat de perceptie op de indicatoren van leefbaarheid is in zowel de experimentele buurten als in de controlebuurten. De resultaten hiervan zijn te zien in tabel 5.2. Ook de fysieke- en sociale buurtkenmerken zijn in de tabel opgenomen om zo te kunnen controleren of eventuele veranderingen in de indicatoren voor leefbaarheid ook aan veranderingen in deze kenmerken toegeschreven kunnen worden. Indien in deze buurtkenmerken niks opvallends gebeurt, maar in de indicatoren van leefbaarheid wel verandering optreedt, is de kans groter dat deze verandering geschreven kan worden aan de vestiging van een azc. Ook wanneer leefbaarheidsscores niet veranderen, maar buurtkenmerken die hier invloed op zouden moeten uitoefenen wel, kan er sprake zijn van een effect van de vestiging van het azc.

Wanneer we kijken naar de sociale cohesie zien we in tabel 5.2 dat deze voor zowel de experimentele- als de controlebuurten achteruit is gegaan. Met name de emotionele binding met de buurt is minder geworden tussen 1998 en 2002. Hoewel deze daling in beide groepen buurten gemeten is, is deze sterker in de experimentele buurten (respectievelijk -5,42 en -3,87). Ook de perceptie over de sociale contacten in de buurt is in deze groep minder geworden. De overlast daarentegen is voor beide buurtgroepen toegenomen. De ervaren overlast is zelfs sterker verslechterd in de controlebuurten ten opzichte van de experimentele buurten. De verwachting was echter dat er in de experimentele buurten meer overlast zou zijn na de vestiging van een azc in vergelijking met de controlebuurten. De aanwezigheid van een azc lijkt dus in ieder geval geen negatieve invloed te hebben op zowel de sociale- als de fysieke overlast. Hoewel een theoretische relatie ontbreekt voor het stagneren van de toename van overlast als gevolg van de aanwezigheid van een azc, geven de resultaten in tabel 5.2. geen aanleiding anders te vermoeden. Ook voor het veiligheidsgevoel, het ontbreken van de verhuishwens en de tevredenheid met de woonomgeving geldt dat deze achteruit zijn gegaan in beide groepen buurten. Het veiligheidsgevoel en de ontbrekende verhuishwens zijn sterker verslechterd in de controlebuurten dan in de experimentele buurten. De tevredenheid met de woonomgeving is in vergelijking met de controlebuurten iets sterker achteruit gegaan in de experimentele buurten. De verschillen zijn echter gering waardoor we voorzichtig moeten zijn met het verbinden van conclusies aan deze resultaten.

Naast de perceptie op de indicatoren van leefbaarheid is ook gekeken naar de scores voor de leefbaarheid die door de Leefbaarometer zijn berekend. Omdat aan deze gegevens een andere methodologie ten grondslag ligt en de indeling van indicatoren verschilt van de indeling uit dit onderzoek kunnen we geen directe vergelijking maken met de resultaten uit het WBO en het WoON. Wel kunnen we uit deze gegevens opmaken of hier dezelfde trends in te bespeuren zijn. De scores van de Leefbaarometer zijn weergegeven in tabel 5.3. Hieruit blijkt dat alleen de indicator 'overlast en veiligheid' achteruit is gegaan. Dit is echter ook, en zelfs in iets sterkere mate, het geval in de controlebuurten. De score voor voorzieningen is in de experimentele buurten sterk verbeterd, terwijl deze voor de controlebuurten sterk achteruit is gegaan. Het is echter niet logisch te stellen dat dit een causaal gevolg is van de vestiging van een azc. Voor de overige indicatoren is er slechts een miniem verschil tussen de groepen buurten. Hierdoor kunnen we ook op basis van de scores van de Leefbaarometer stellen dat er geen bewezen negatief effect is van de vestiging van een azc op de leefbaarheid.

Naast de scores op leefbaarheid in zowel het WBO als de Leefbaarometer kijken we ook naar de veranderingen in de buurtkenmerken in de onderzoeksperiode. Bij de fysieke buurtkenmerken zien we slechts minieme verschillen in de verschillen tussen de experimentele- en controlebuurten. Alleen voor het aandeel meergezinswoningen geldt dat dit in de experimentele buurten groter is geworden, terwijl dit aandeel in de controlebuurten is afgenomen. Dit verschil is echter gering, waardoor een substantieel effect op de leefbaarheid onwaarschijnlijk is. Wel is het zo dat de experimentele buurten bij de voormeting al lager scoorden op bepaalde kenmerken. Zowel het aandeel meergezinswoningen als het aandeel eenpersoonshuishoudens was hoger dan in de controlebuurten. Dit is doorgaans een indicatie voor een lagere score op de leefbaarheid. Voor de meeste indicatoren is deze lagere leefbaarheidsscore in 1998 ook zichtbaar.

Ondanks het afwijkende vertrekpunt voor sommige buurtkenmerken en indicatoren zijn de waargenomen trends voor de experimentele- en controlebuurten veelal vergelijkbaar.

Tabel 5.2. Fysieke en sociale buurtkenmerken en indicatoren van leefbaarheid voor en tijdens een azc in de buurt

	Experimentele buurten (N = 36)			Controle buurten (N = 36)			Effect AZC	
	Voor 1998	Tijdens 2002	Δ 1998 - 2002	Voor 1998	Tijdens 2002	Δ 1998- 2002	Δ 2002	DiD
Woningvoorraad								
% huurwoningen	50,24	46,94	3,3	48,06	44,57	3,49	-2,37	-0,19
% meergezinswoningen	25,58	26,18	-0,6	20,44	19,82	0,62	-6,36	-1,22
% eenpersoonshuishoudens	32,17	33,94	-1,77	28,87	29,69	-0,82	-4,25	-0,95
% bouwjaar < 1945	21,86	20,48	1,38	20,04	19,25	0,79	-1,23	0,59
% bouwjaar 1945 - 1970	32,83	31,19	1,64	30,69	28,70	1,99	-2,49	-0,35
% bouwjaar 1970 -1990	32,22	30,58	1,64	32,53	30,86	1,67	0,28	-0,03
Bevolkingssamenstelling								
Sociaaleconomische status	-0,33	-0,40	-0,07	-0,27	-0,23	0,04	-0,17	-0,11
% 15-24 jarigen	11,64	11,22	0,42	10,92	10,78	0,14	-0,44	0,28
% 65 jaar en ouder	23,47	15,45	8,02	22,22	14,80	7,42	-0,65	0,60
% niet-westerse allochtonen	8,11	10,52	-2,41	6,51	8,31	-1,8	-2,21	-0,61
% westerse allochtonen	7,53	8,06	-0,53	6,73	6,91	-0,18	-1,15	-0,35
Indicatoren leefbaarheid								
Sociale cohesie (schaalscore 0-100)								
Sociale contacten	64,88	61,38	-3,50	65,00	63,05	-1,95	-1,67	-1,55
Emotionele binding	72,03	66,61	-5,42	71,67	67,80	-3,87	-1,19	-1,55
Overlast (schaalscore 0-100)								
Sociale overlast	7,20	11,78	-4,58	6,58	12,39	-5,81	0,61	1,23
Fysieke overlast	16,01	17,81	-1,80	13,39	18,50	-5,11	0,69	3,31
Veiligheidsgevoel (schaalscore 0-100)								
Geen verhuishwens (schaalscore 0-100)	89,35	86,03	-3,32	91,40	86,67	-4,73	-0,64	1,41
Tevredenheid woonomgeving (schaalscore 0-100)								
Tevredenheid woonomgeving (schaalscore 0-100)	81,46	76,94	-4,52	81,81	77,49	-4,32	-0,55	-0,20

Leeswijzer: wanneer verschilscores negatief zijn bij de indicatoren van leefbaarheid, duidt dat op een achteruitgang of een negatief effect van de vestiging van een azc.

Bron: WBO '98 en '02, Kerncijfers Postcodegebieden '98, '99, '02.

Ook voor de sociale buurtkenmerken geldt dat deze zowel voor de experimentele- als de controlebuurten dezelfde lijn volgen. Wel is het aandeel (niet-)westerse allochtonen in de experimentele buurten wat sterker toegenomen dan in de controlebuurten. De vestiging van een azc in deze buurten zou hier een verklaring voor kunnen zijn. Voor de

overige kenmerken liggen de verschillcores dicht bij elkaar. We kunnen hieruit concluderen dat de veranderingen in de fysieke en sociale buurtkenmerken geen aanleiding geven om te veronderstellen dat er sprake is van een effect van de vestiging van een azc op de leefbaarheid.

Concluderend kunnen we stellen dat het verwachte effect van de vestiging van een azc op de leefbaarheid in de buurt uit is gebleven. Ook het veiligheidsgevoel is in de onderzoeksperiode niet minder geworden in de buurten waar een azc is gevestigd. Voor de perceptie op de sociale cohesie is er wel een effect waargenomen. Dit effect is echter gering, waardoor we voorzichtig moeten zijn met het verbinden van conclusies.

Tabel 5.3. Indicatoren van de leefbaarometer voor en tijdens een azc in de buurt

	Experimentele buurten (N = 36)			Controle buurten (N = 36)			Effect AZC	
	Voor 1998	Tijdens 2002	Δ 1998-2002	Voor 1998	Tijdens 2002	Δ 1998-2002	Δ 2002	DiD
Leefbaarometer								
Bevolking	1,14	8,02	6,88	-0,24	7,09	7,33	0,93	-0,45
Levensopbouw en sociale samenhang	-0,15	9,62	9,77	1,43	10,84	9,41	-1,22	0,36
Publieke ruimte	1,36	1,06	-0,3	-4,60	-5,88	-1,28	6,94	0,98
Overlast en onveiligheid	13,86	8,01	-5,85	17,66	11,01	-6,65	-3,00	0,80
Voorzieningen	-7,23	0,36	7,59	-3,09	-10,60	-7,51	10,96	15,1
Woningvoorraad	-6,43	-3,74	2,69	0,71	3,20	2,49	-6,94	0,20

Leeswijzer: wanneer verschillcores negatief zijn bij de indicatoren van leefbaarheid, duidt dat op een achteruitgang of een negatief effect van de vestiging van een azc.

Bron: Leefbaarometer '98 en '02

5.3. Tijdelijkheid van het effect

Een ander belangrijk aspect in dit onderzoek is het effect van de vestiging van een azc op de leefbaarheid in de buurt op de langere termijn. Als hypothese hebben we gesteld dat we verwachten dat een eventueel effect afneemt na verloop van tijd, omdat we denken dat buurtbewoners gewend raken aan de aanwezigheid van het azc en dat bewoners van het azc op den duur beter geïntegreerd raken in de buurt. In deze paragraaf presenteren we de resultaten van de experimentele buurten waarin het azc ook in 2006 nog operationeel was. Hierdoor kunnen we voor langere tijd bepalen welke effecten het azc heeft gehad en kunnen we middels de tussenmeting een beter inzicht krijgen in de periode waarin eventuele veranderingen zich voordoen. We hebben ter vergelijking ook gekeken naar de buurten waarin het azc tussen 2002 en 2006 gesloten is. Op deze manier kunnen we ook zien of het sluiten van een azc gevolgen heeft voor de leefbaarheid in de buurt. De resultaten van de buurten met azc's die lang open zijn geweest en buurten die relatief kort open zijn geweest, inclusief controlebuurten, zijn te zien in respectievelijk tabel 5.4 en 5.5. Tabel 5.6. laat vervolgens een vergelijking zien tussen de buurten met lang en kort actieve azc's.

Allereerst kijken we naar de diverse indicatoren voor leefbaarheid. Voor de sociale cohesie in de buurten waarin het azc lang open is geweest geldt dat deze vrijwel stabiel is gebleven, met slechts een geringe daling in acht jaar. In de controlebuurten is een dip te merken in de meting van 2002, waarna de sociale cohesie zich hier weer herstelde en positiever uitkwam in 2006 dan in de experimentele buurten. Bij de mate van overlast

nemen we een vergelijkbare trend waar, zij het dat de verschillen in de controlebuurten extremer zijn en meer variëren. In de experimentele buurten ervaren bewoners meer fysieke overlast dan in de controlebuurten. Voor de sociale overlast geldt, zij het met kleinere verschillen, het omgekeerde. Bij de overige indicatoren zien we een soortgelijke trend als bij de sociale cohesie. Namelijk dat deze in de experimentele buurten vrij geleidelijk afnemen, terwijl er in de controlebuurten sprake is van een dip in 2002, waarna de scores zich in 2006 weer herstellen en in de meeste gevallen weer positiever blijken dan in de experimentele buurten. We hadden verwacht dat de achteruitgang van de leefbaarheid zou stagneren na verloop van tijd. Dit blijkt voor veel indicatoren niet het geval. In dezelfde periode na 2002 verbetert de leefbaarheid in de controlebuurten juist. Voor 5 van de 7 indicatoren van leefbaarheid geldt dat deze in 2006 lager uitvallen voor de experimentele buurten. Daarnaast geldt in deze buurten dat 4 van de 7 indicatoren in de periode van acht jaar een minder goede of meer negatieve ontwikkeling hebben doorgemaakt dan de controlebuurten. Hoewel de verschillen klein zijn kunnen we toch concluderen dat het effect van een azc op de leefbaarheid in de buurt licht sterker is geworden na verloop van tijd.

Om deze waarnemingen te controleren kijken we ook naar buurten met azc's die minder lang open zijn geweest. Als we de trend van de experimentele buurten waarin het azc lang open is geweest vergelijken met de experimentele buurten waarin het azc tussen 2002 en 2006 is gesloten zien we wederom eenzelfde patroon (tabel 5.6). Deze laatste groep maakt ook een dip door in 2002, waarna alle leefbaarheidsindicatoren weer positiever worden in de vier jaar daarna. Dat deze dip in 2002 alleen uit is gebleven in de experimentele buurten waar het azc lang open is geweest is opmerkelijk. Opvallend is daarnaast dat de opleving die in andere buurtgroepen na 2002 plaatsvindt, uitblijft in de buurten waar het azc relatief lang open is. De leefbaarheid daalt hier na 2002 op 6 van de 7 indicatoren. Dit zou kunnen duiden op een licht effect dat het azc heeft op de leefbaarheid in de buurt en op een positief effect van deze azc's in de eerste vier jaar. Echter, we zouden in dat geval vergelijkbare scores verwachten bij de experimentele buurten waarin het azc kort open is geweest. Omdat dit niet het geval is geweest verwachten we dat dit een oorzaak heeft gehad die buiten de vestiging van een azc ligt.

Uit tabellen 5.5 en 5.6 kunnen we niet alleen afleiden wat het effect op de leefbaarheid is wanneer de azc's langere tijd open blijven; we kunnen ook zien wat het sluiten van azc's voor gevolgen heeft voor de leefbaarheid in de buurt. Zoals gezegd heeft er in de buurten waarin de azc's kort open zijn geweest een dip plaatsgevonden in 2002. Deze dip was er ook in de controlebuurten, maar de waardes van de experimentele buurten zijn in 2002 vrijwel allemaal slechter. Een verklaring voor deze dip in de experimentele buurten kan gevonden worden in de sociaaleconomische status. Waar de sociaaleconomische status in elke andere groep buurten steeds beter wordt, wordt deze tussen 1998 en 2002 in de buurten waarin het azc relatief kort open is juist een stuk slechter. Ook het aandeel niet-westerse allochtonen is in deze periode relatief sterk gestegen. In de periode na 2002 stagneren of verbeteren de scores van deze nadelige kenmerken voor de leefbaarheid, waardoor ook de leefbaarheidsscores vooruit gaan. De verbetering van de leefbaarheid in de periode tussen 2002 en 2006 is in de experimentele buurten sterker dan in de controlebuurten. Met name de sociale cohesie en de tevredenheid met de woonomgeving zijn in die periode relatief sterk opgeleefd. Hieruit kunnen we opmaken dat het sluiten van een azc juist positieve gevolgen heeft voor de leefbaarheid. Oorzaken van dit positieve effect kunnen gevonden worden in de

opluchting onder buurtbewoners en de terugkerende rust in de buurt na het sluiten van het azc. De emotionele binding met de buurt neemt hierdoor toe en ook het sociale contact met (direct) omwonenden krijgt een positieve impuls. Ander gezegd lijkt het actief blijven van een azc positieve effecten op de leefbaarheid uit te sluiten.

Wanneer we voor dezelfde situatie naar de scores uit de Leefbaarometer kijken valt op dat de waargenomen trends in de perceptie op de leefbaarheid uit het WBO en het WoON hier ontbreken (tabellen 5.7., 5.8. & 5.9.). Voor de experimentele buurten waarin het azc lang open is geweest geldt wel dat zij relatief slecht scoren op het gebied van overlast en onveiligheid in vergelijking met de eigen controlebuurten en de experimentele buurten waarin het azc korter open is geweest. In vergelijking met de controlebuurten van deze laatste groep is de score dan weer niet slechter, waardoor we hier geen conclusies aan kunnen verbinden. Verder is voor iedere groep buurten een op het oog min of meer willekeurig verloop van de diverse indicatoren te zien. Een vergelijking van de verschillende buurten wordt daarnaast bemoeilijkt doordat de waardes in de voormeting vaak van elkaar verschillen. Dit was door de verschillende databestanden die we in dit onderzoek gebruiken echter onoverkomelijk. De indicatoren van de Leefbaarometer geven geen indicatie dat er een effect is geweest van de vestiging van een azc, het langer openblijven van een azc of juist het sluiten van een azc op de leefbaarheid in de buurt.

Net als in de vorige paragraaf willen we ook voor deze deelvraag controleren of we opvallende verschillen in de fysieke en sociale buurtkenmerken kunnen waarnemen waarmee we leefbaarheidsverschillen kunnen verklaren. De verschillen van de fysieke buurtkenmerken zijn wisselvallig en gering. Dit betekent dat de verandering die in de experimentele buurten en de controle buurten is opgetreden in de onderzoeksperiodes geen duidelijk patroon volgt en ook geen aanleiding geeft om op basis van deze cijfers verschillen in leefbaarheid te verwachten. In de sociale buurtkenmerken zijn wel meer opvallende verschillen waar te nemen. Voor de experimentele buurten waarin het azc lang open is geweest gaat het hierbij met name om de sterkere stijging van het aandeel (niet-)westerse allochtonen. Ook in de experimentele buurten waarin het azc kort open is geweest zien we dat het aandeel (niet-)westerse allochtonen in de periode tot 2002 sterker stijgt dan in de controlebuurten. Na het sluiten van het azc daalt dit aandeel weer, in tegenstelling tot de controlebuurten, waardoor een duidelijk verband zichtbaar lijkt tussen de aanwezigheid van een azc en de toename van het aandeel (niet-)westerse allochtonen. De leefbaarheidsverschillen die hiermee gepaard gaan zijn dus ook (in)direct toe te schrijven aan het azc.

Concluderend kunnen we zeggen dat de perceptie op de diverse indicatoren van leefbaarheid negatiever wordt wanneer het azc in de buurt langer open is. Het sluiten van een azc zorgt juist voor een opleving van de leefbaarheid. Voor de ervaren overlast in de buurt is deze opleving het minst sterk. Voor de overige indicatoren is de verbetering duidelijker zichtbaar. Over een periode van acht jaar lijkt het effect van de aanwezigheid van een azc echter verwaarloosbaar.

Tabel 5.4. Fysieke en sociale buurtkenmerken en indicatoren van leefbaarheid voor en tijdens een azc in de buurt dat lang open is geweest

	Experimentele buurten (N = 8)						Controle buurten (N = 8)						Effect AZC				
	Voor	Tijdens	Δ	1998-2002	2002-2006	Δ	Voor	Tijdens	Δ	1998-2002	2002-2006	Δ	Δ	2002	2006	DiD	DiD
	1998	2002	2006	1998-2002	2002-2006	1998-2006	1998	2002	2006	1998-2002	2002-2006	1998-2006	2002	2006	2002	2006	2006
Woningvoorraad																	
% huurwoningen	49,44	46,05	42,06	3,39	3,99	7,38	40,24	37,35	35,33	2,99	2,02	4,91	-8,7	-6,73	0,50	1,97	2,47
% meergezinswoningen	22,03	22,20	22,62	-0,17	-0,42	-0,59	14,49	15,09	15,44	-0,6	-0,35	-0,95	-7,11	-7,18	0,43	-0,07	0,36
% eenpersoonshuishoudens	32,60	33,41	36,02	-0,81	-2,61	-3,42	27,97	27,36	28,82	0,61	-1,46	-0,85	-6,05	-7,2	-1,42	-1,15	-2,57
% bouwjaar < 1945	24,25	23,46	23,04	0,79	0,42	1,21	23,25	22,42	21,77	0,83	0,65	1,48	-1,04	-1,27	-0,04	-0,23	-0,27
% bouwjaar 1945 - 1970	32,65	31,32	29,57	1,33	1,75	3,08	32,79	31,15	30,28	1,64	0,87	2,51	-0,17	0,71	-0,31	0,88	0,57
% bouwjaar 1970-1990	33,03	31,53	30,83	1,5	0,7	2,2	32,95	30,76	28,92	2,19	1,84	4,03	-0,77	-1,91	-0,69	-1,14	-1,83
Bevolkingsamenstelling																	
Sociaaleconomische status	-0,37	-0,31	0,04	0,06	0,35	0,41	-0,23	-0,17	0,21	0,06	0,38	0,44	-0,14	-0,17	0	-0,03	-0,03
% 15-24 jarigen	10,68	10,15	10,69	0,53	-0,54	-0,01	11,01	10,40	10,63	0,61	-0,23	0,38	0,25	-0,06	-0,08	-0,31	-0,39
% 65 jaar en ouder	21,63	16,72	18,64	4,91	-1,92	2,99	18,25	14,44	18,21	3,81	-3,77	0,04	-2,28	-0,43	1,1	1,85	2,95
% niet-westerse allochtonen	5,78	7,14	9,41	-1,36	-2,27	-3,63	5,10	6,37	7,30	-1,27	-0,93	-2,2	-0,77	-2,11	-0,09	-1,34	-1,43
% westerse allochtonen	7,38	7,75	8,65	-0,37	-0,9	-1,27	5,70	5,26	5,35	0,44	-0,09	0,35	-2,49	-3,3	-0,81	-0,81	-1,62
Indicatoren leefbaarheid																	
Sociale cohesie (schaalscore 0-100)	65,13	65,10	64,01	-0,03	-1,09	-1,12	65,94	63,82	65,72	-2,12	1,90	-0,22	1,28	-1,62	2,09	-2,99	-0,9
Sociale contacten	72,18	71,32	71,18	-0,86	-0,14	-1,00	71,55	68,30	71,61	-3,25	3,31	0,06	3,02	-0,43	2,39	-3,45	-1,06
Emotionele binding																	
Overlast (schaalscore 0-100)	6,57	9,11	8,04	-2,54	1,07	-1,47	4,71	12,93	8,40	-8,22	4,53	-3,69	3,82	0,36	5,68	-3,46	2,22
Sociale overlast	17,19	18,51	19,11	-1,32	-0,60	-1,92	11,97	15,63	16,36	-3,66	-0,73	-4,39	-2,88	-2,75	1,56	0,13	2,47
Fysieke overlast																	
Veiligheidsgevoel (schaalscore 0-100)	78,36	78,44	76,49	0,08	-1,95	-1,87	79,86	77,16	80,27	-2,70	3,11	0,41	1,28	-3,78	2,78	-5,06	-2,28
Geen verhuishwens (schaalscore 0-100)	91,25	90,96	87,36	-0,29	-3,60	-3,89	92,47	89,89	86,90	-2,58	-2,99	-5,57	1,07	0,46	2,29	-0,61	1,68
Tevreedenheid woonomgeving (schaalscore 0-100)	82,73	80,67	78,13	-2,06	-2,54	-4,6	82,80	78,45	80,66	-4,35	2,21	-2,14	2,22	-2,53	2,29	-4,75	-2,39
Leeswijzer: wanneer verschillen negatief zijn bij de indicatoren van leefbaarheid, duidt dat op een achteruitgang of een negatief effect van de aanwezigheid van een azc.																	

Bron: WBO '98 en '02, WoON '06, Kerncijfers Postcodegebieden '98, '99, '02 en '06.

Tabel 5.5. Fysieke en sociale buurtkenmerken en indicatoren van leefbaarheid voor, tijdens en na een azc in de buurt dat kort open is geweest

	Experimentele buurten (N = 28)						Controle buurten (N = 28)						Effect (sluiten) AZC					
	Voor		Na		Δ		Voor		Na		Δ		Δ		Δ		Δ	
	1998	2002	1998	2006	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006
Woningvoorraad																		
% huurwoningen	50,47	47,19	44,85	3,28	2,34	5,62	50,30	46,63	44,31	3,67	2,32	5,99	-0,56	-0,54	-0,39	0,02	-0,37	
% meergezinswoningen	26,60	27,32	27,77	-0,72	-0,45	-1,17	22,14	21,17	21,52	0,97	-0,35	0,62	-6,15	-6,25	-1,69	-0,10	-1,79	
% eenpersoonshuishoudens	32,05	34,10	34,16	-2,05	-0,06	-2,11	29,12	30,35	31,54	-1,23	-1,19	-2,42	-3,75	-2,62	-0,82	1,13	0,31	
% bouwjaar < 1945	21,17	19,63	18,92	1,54	0,71	2,25	19,12	18,35	18,09	0,77	0,26	1,03	-1,28	-0,83	0,77	0,45	1,22	
% bouwjaar 1945 – 1970	32,88	31,15	29,89	1,73	1,26	2,99	30,09	28,01	27,16	2,08	0,85	2,93	-3,14	-2,73	-0,35	0,41	0,06	
% bouwjaar 1970-1990	32,00	30,31	29,36	1,69	0,95	2,64	32,41	30,89	30,28	1,52	0,61	2,13	0,58	0,92	0,17	0,34	0,51	
Bevolkingssamenstelling																		
Sociaaleconomische status	-0,32	-0,42	-0,11	-0,10	0,31	0,21	-0,28	-0,24	0,08	0,04	0,32	0,36	-0,18	-0,19	-0,14	-0,01	-0,15	
% 15-24 jarigen	11,92	11,52	11,89	0,40	-0,37	0,03	10,89	10,89	11,66	0,00	-0,77	-0,77	-0,63	-0,23	0,40	0,40	0,80	
% 65 jaar en ouder	24,00	15,08	17,76	8,92	-2,68	6,24	23,36	14,91	17,68	8,45	-2,77	5,68	-0,17	-0,08	0,47	0,09	0,56	
% niet-westerse allochtonen	8,77	11,49	11,24	-2,72	0,25	-2,47	6,91	8,86	9,98	-1,95	-1,12	-3,07	-2,63	-1,26	-0,77	1,37	0,6	
% westerse allochtonen	7,57	8,15	7,97	-0,58	0,18	-0,4	7,03	7,38	7,30	-0,35	0,08	-0,27	-0,77	-0,67	-0,23	0,1	-0,13	
Indicatoren leefbaarheid																		
Sociale cohesie (schaalscore 0-100)																		
Sociale contacten	64,80	60,37	62,62	-4,43	2,25	-2,18	64,83	62,92	62,57	-1,91	-0,35	-2,26	-2,55	0,05	-2,52	2,60	0,08	
Emotionele binding	71,73	65,33	69,86	-6,4	4,53	-1,87	71,69	67,71	69,49	-3,98	1,78	-2,20	-2,38	0,37	-2,42	2,75	0,33	
Overlast (schaalscore 0-100)																		
Sociale overlast	7,62	12,50	11,17	-4,88	1,33	-3,55	6,91	12,30	11,17	-5,39	1,13	-4,26	-0,20	0,00	0,51	0,20	0,71	
Fysieke overlast	15,32	17,63	17,35	-2,31	0,28	-2,03	13,63	18,95	19,33	-5,32	-0,38	-5,70	1,32	1,98	3,01	0,66	3,67	
Veiligheidsgevoel (schaalscore 0-100)																		
Veiligheidsgevoel (schaalscore 0-100)	78,90	75,71	76,73	-3,19	1,02	-2,17	78,71	74,60	75,82	-4,11	1,22	-2,89	1,11	0,91	0,92	-0,20	0,72	
Geen verhuiscens (schaalscore 0-100)																		
Geen verhuiscens (schaalscore 0-100)	88,45	84,70	85,07	-3,75	0,37	-3,38	91,21	86,12	87,07	-5,09	0,95	-4,14	-1,42	-2,00	1,34	-0,58	0,76	
Tevredenheid woonomgeving (schaalscore 0-100)																		
Tevredenheid woonomgeving (schaalscore 0-100)	80,95	75,93	78,10	-5,02	2,17	-2,85	81,63	77,32	77,98	-4,31	0,66	-3,65	-1,39	0,12	-0,71	1,51	0,80	

Leeswijzer: wanneer verschillen negatief zijn bij de indicatoren van leefbaarheid, duidt dat op een achteruitgang of een negatief effect van de aanwezigheid van een azc. In deze experimentele buurten is het azc tussen 2002 en 2006 gesloten waardoor voor de scores na 2002 geldt dat een positieve verschilscore duidt op een vooruitgang of een positief effect van het sluiten van een azc.

Bron: WBO '98 en '02, Woon '06, Kerncijfers Postcodegebieden '98, '99, '02 en '06.

Tabel 5.6. Fysieke en sociale buurtkenmerken en indicatoren van leefbaarheid voor, tijdens (en na) een azc in de buurt dat kort/lang open is geweest

	Experimentele buurten (N = 8)				Experimentele buurten (N = 28)				Effect AZC lang open								
	Voor	Tijdens	1998-2002	Δ 1998-2002	Δ 2002-2006	Δ 1998-2006	Voor	Tijdens	Na	Δ 1998-2002	Δ 2002-2006	Δ 1998-2006	Δ 2002-2006	DiD 1998-2006	DiD 2002-2006	DiD 1998-2006	DiD 2002-2006
	1998	2002	2006	1998-2002	2002-2006	1998-2006	1998	2002	2006	1998-2002	2002-2006	1998-2006	2002-2006	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006
Woningvoorraad																	
% huurwoningen	49,44	46,05	42,06	3,39	3,99	7,38	50,47	47,19	44,85	3,28	2,34	5,62	1,14	2,79	0,11	1,65	1,76
% meergezinswoningen	22,03	22,20	22,62	-0,17	-0,42	-0,59	26,60	27,32	27,77	-0,72	-0,45	-1,17	5,12	5,15	0,55	0,03	0,58
% eenpersoonshuishoudens	32,60	33,41	36,02	-0,81	-2,61	-3,42	32,05	34,10	34,16	-2,05	-0,06	-2,11	0,69	-1,86	1,24	-2,55	-1,31
% bouwjaar < 1945	24,25	23,46	23,04	0,79	0,42	1,21	21,17	19,63	18,92	1,54	0,71	2,25	-3,83	-4,12	-0,75	-0,29	-1,04
% bouwjaar 1945 - 1970	32,65	31,32	29,57	1,33	1,75	3,08	32,88	31,15	29,89	1,73	1,26	2,99	-0,17	0,32	-0,4	0,49	0,09
% bouwjaar 1970-1990	33,03	31,53	30,83	1,50	0,70	2,20	32,00	30,31	29,36	1,69	0,95	2,64	-1,22	-1,47	-0,19	-0,25	-0,44
Bevolkingssamenstelling																	
Socialeconomische status	-0,37	-0,31	0,04	0,06	0,35	0,41	-0,32	-0,42	-0,11	-0,10	0,31	0,21	0,11	0,15	0,16	0,04	0,20
% 15-24 jarigen	10,68	10,15	10,69	0,53	-0,54	-0,01	11,92	11,52	11,89	0,40	-0,37	0,03	1,37	1,20	0,13	-0,17	-0,04
% 65 jaar en ouder	21,63	16,72	18,64	4,91	-1,92	2,99	24,00	15,08	17,76	8,92	-2,68	6,24	-1,64	-0,88	-4,01	0,76	-3,25
% niet-westerse allochtonen	5,78	7,14	9,41	-1,36	-2,27	-3,63	8,77	11,49	11,24	-2,72	0,25	-2,47	4,35	1,83	1,36	-2,52	-1,16
% westerse allochtonen	7,38	7,75	8,65	-0,37	-0,9	-1,27	7,57	8,15	7,97	-0,58	0,18	-0,4	0,4	-0,68	0,21	-1,08	-0,87
Indicatoren leefbaarheid																	
Sociale cohesie (schaalscore 0-100)																	
Sociale contacten	65,13	65,10	64,01	-0,03	-1,09	-1,12	64,80	60,37	62,62	-4,43	2,25	-2,18	4,73	1,39	4,40	-3,34	1,06
Emotionele binding	72,18	71,32	71,18	-0,86	-0,14	-1,00	71,73	65,33	69,86	-6,4	4,53	-1,87	5,99	1,32	5,54	-4,67	0,87
Overlast (schaalscore 0-100)																	
Sociale overlast	6,57	9,11	8,04	-2,54	1,07	-1,47	7,62	12,50	11,17	-4,88	1,33	-3,55	3,39	3,13	2,34	-0,26	2,08
Fysieke overlast	17,19	18,51	19,11	-1,32	-0,60	-1,92	15,32	17,63	17,35	-2,31	0,28	-2,03	-0,88	-1,76	0,99	-0,88	0,11
Veiligheidsgevoel (schaalscore 0-100)																	
Veiligheidsgevoel (schaalscore 0-100)	78,36	78,44	76,49	0,08	-1,95	-1,87	78,90	75,71	76,73	-3,19	1,02	-2,17	2,73	-0,24	3,27	-2,97	0,30
Geen verhuiscens (schaalscore 0-100)																	
Geen verhuiscens (schaalscore 0-100)	91,25	90,96	87,36	-0,29	-3,60	-3,89	88,45	84,70	85,07	-3,75	0,37	-3,38	6,26	2,29	3,46	-3,97	-0,51
Tevredenheid woonomgeving (schaalscore 0-100)																	
Tevredenheid woonomgeving (schaalscore 0-100)	82,73	80,67	78,13	-2,06	-2,54	-4,6	80,95	75,93	78,10	-5,02	2,17	-2,85	4,74	0,03	2,96	-4,71	-1,75

Leeswijzer: wanneer verschillen negatief zijn bij de indicatoren van leefbaarheid, duidt dat op een achteruitgang of een negatief effect van het azc dat lang open is geweest.

Bron: WBO '98 en '02, WoON '06, Kerncijfers Postcodegebieden '98, '99, '02 en '06.

Tabel 5.7. Indicatoren van de leefbaarometer voor en tijdens een azc in de buurt dat lang open is geweest

	Experimentele buurten (N = 8)						Controle buurten (N = 8)						Effect AZC									
	Voor		Tijdens		Δ		Voor		Tijdens		Δ		Δ		Δ		Δ		Δ			
	1998	2002	1998	2002	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006		
Leefbaarometer																						
Bevolking	0,87	9,32	3,30	8,45	-6,02	2,43	-0,46	7,26	-1,49	7,72	15	-8,75	-1,03	2,06	4,79	0,73	2,73	3,46				
Levensopbouw en sociale samenhang	-5,66	12,01	6,04	17,67	-5,97	11,7	-0,94	14,06	10,92	15	-3,14	11,86		-2,05	-4,88	2,67	-2,83	-0,16				
Publieke ruimte	7,70	7,73	8,96	0,03	1,23	1,26	1,87	-0,10	1,63	-1,97	1,73	-0,24	7,83	7,33	2	-0,5	1,5					
Overlast en onveiligheid	10,58	1,89	-0,58	-8,69	-2,47	-11,16	21,32	17,14	11,85	-4,18	-5,29	-9,47	-15,25	-12,43	-4,51	2,82	-1,69					
Voorzieningen	-6,39	-0,46	-6,32	5,93	-5,86	0,07	7,11	-14,12	-15,51	-21,23	-1,39	-22,62	13,66	9,19	27,16	-4,47	22,69					
Woningvoorraad	-7,36	-3,59	-1,30	3,77	2,29	6,06	12,34	14,87	16,75	2,53	1,88	4,41	-18,46	-18,05	1,24	0,41	1,65					

Leeswijzer: wanneer verschillen negatief zijn bij de indicatoren van leefbaarheid, duidt dat op een achteruitgang of een negatief effect van de vestiging van een azc.

Bron: Leefbaarometer '98, '02 en '06.

Tabel 5.8. Indicatoren van de leefbaarometer voor, tijdens en na een azc in de buurt dat kort open is geweest

	Experimentele buurten (N = 28)						Controle buurten (N = 28)						Effect AZC										
	Voor		Tijdens		Na		Voor		Tijdens		Na		Δ		Δ		Δ		Δ		Δ		
	1998	2002	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006	1998-2002	2002-2006	
Leefbaarometer																							
Bevolking	1,21	7,65	2,71	6,44	-4,94	1,5	-0,17	7,04	1,87	7,21	7,81	-5,17	2,04	0,61	0,84	-0,77	0,23	-0,54					
Levensopbouw en sociale samenhang	1,42	8,94	4,50	7,52	-4,44	3,08	2,11	9,92	4,35	7,81	7,81	-5,57	2,24	-0,98	0,15	-0,29	1,13	0,84					
Publieke ruimte	0,45	-0,85	1,27	-1,3	2,12	0,82	-6,46	-7,53	-5,65	-1,07	1,88	0,81	6,68	6,92	-0,23	0,24	0,01						
Overlast en onveiligheid	14,80	9,76	5,57	-5,04	-4,19	-9,23	16,62	9,25	4,34	-7,37	-4,91	-12,28	0,51	1,23	2,33	0,72	3,05						
Voorzieningen	-7,48	0,60	-4,47	8,08	-5,07	3,01	-6,00	-9,60	-11,21	-3,6	-1,61	-5,21	10,2	6,74	11,68	-3,46	8,22						
Woningvoorraad	-6,16	-3,79	-4,42	2,37	-0,63	1,74	-2,62	-0,14	1,19	2,48	1,33	3,81	-3,65	-5,61	-0,11	-1,96	-2,07						

Leeswijzer: wanneer verschillen negatief zijn bij de indicatoren van leefbaarheid, duidt dat op een achteruitgang of een negatief effect van de aanwezigheid van een azc. In deze experimentele buurten is het azc tussen 2002 en 2006 gesloten waardoor voor de scores na 2002 geldt dat een positieve verschillen duidt op een vooruitgang of een positief effect van het sluiten van een azc.

Bron: Leefbaarometer '98, '02 en '06.

Tabel 5.9. Indicatoren van de leefbaarheid voor, tijdens (en na) een azc in de buurt dat kort/lang open is geweest

	Experimentele Buurt (N = 8)						Experimentele Buurt (N = 28)						Effect AZC lang open													
	Voor		Tijdens		Na		Δ 1998-2002		Δ 2002-2006		Δ 1998-2006		Voor		Tijdens		Na		Δ 1998-2002		Δ 2002-2006		Δ 1998-2006			
	1998	2006	1998	2006	1998	2006	1998	2006	1998	2006	1998	2006	1998	2006	1998	2006	1998	2006	1998	2006	1998	2006	1998	2006		
Leefbaarheid																										
Bevolking	0,87	9,32	3,30	8,45	-6,02	2,43	1,21	7,65	2,71	6,44	6,44	-4,94	1,5	1,67	0,59	2,01	1,21	7,65	2,71	6,44	6,44	-4,94	1,5	1,67	0,59	2,01
Levensopbouw en sociale samenhang	-5,66	12,01	6,04	17,67	-5,97	11,7	1,42	8,94	4,50	7,52	7,52	-4,44	3,08	3,07	1,54	10,15	1,42	8,94	4,50	7,52	7,52	-4,44	3,08	3,07	1,54	10,15
Publieke ruimte	7,70	7,73	8,96	0,03	1,23	1,26	0,45	-0,85	1,27	-1,3	-1,3	2,12	0,82	8,58	7,69	1,33	0,45	-0,85	1,27	-1,3	-1,3	2,12	0,82	8,58	7,69	1,33
Overlast en onveiligheid	10,58	1,89	-0,58	-8,69	-2,47	-11,16	14,80	9,76	5,57	-5,04	-5,04	-4,19	-9,23	-7,87	-6,15	-3,65	14,80	9,76	5,57	-5,04	-5,04	-4,19	-9,23	-7,87	-6,15	-3,65
Voorzieningen	-6,39	-0,46	-6,32	5,93	-5,86	0,07	-7,48	0,60	-4,47	8,08	8,08	-5,07	3,01	-1,06	-1,85	-2,15	-7,48	0,60	-4,47	8,08	8,08	-5,07	3,01	-1,06	-1,85	-2,15
Woningvoorraad	-7,36	-3,59	-1,30	3,77	2,29	6,06	-6,16	-3,79	-4,42	2,37	2,37	-0,63	1,74	0,2	3,12	1,4	-6,16	-3,79	-4,42	2,37	2,37	-0,63	1,74	0,2	3,12	1,4
Leeswijzer: wanneer verschillen negatief zijn bij de indicatoren van leefbaarheid, duidt dat op een achteruitgang of een negatief effect van het azc dat lang open is geweest.																										

Bron: Leefbaarheid '98, '02 en '06

5.4. Sociaaleconomische status en het effect

In deze paragraaf bekijken we of de sociaaleconomische status van een buurt van invloed is op het effect dat de vestiging van een azc heeft op de leefbaarheid. In voorgaande paragrafen hebben we steeds groepen buurten behandeld. In deze deelvraag zijn de buurten op zichzelf de onderzoekseenheden ($N_{exp} = 36$). Hierbij richten we ons in eerste instantie op de buurten die tot de 36 experimentele buurten behoren. Indien hierin een significantie relatie naar voren komt doen we dezelfde analyse ook voor de 36 controlebuurten. We verwachtten naar aanleiding van het theoretisch kader dat in buurten met een lagere sociaaleconomische status een negatievere houding heerst ten opzichte van het azc en daarmee een relatief slechte ontwikkeling van de leefbaarheid. Uit de multiële regressies voor alle zeven indicatoren van leefbaarheid bleek echter dat er geen significant verband bestaat tussen de sociaaleconomische status en de ontwikkeling van die indicator. Dit is opvallend omdat de protesten tegen de vestiging van een azc het sterkst zijn in deze buurten. Daarnaast worden bewoners in deze buurten volgens de *ethnic competition theory* geacht meer te moeten concurreren met immigranten in het dagelijks leven. Van een daadwerkelijk sterker effect op de leefbaarheid in deze buurten is echter geen sprake.

Ook voor de ontwikkeling van de indicatoren van leefbaarheid van de Leefbaarometer zijn deze regressies uitgevoerd. Hieruit bleek alleen tussen de sociaaleconomische status en de ontwikkeling van de bevolkingssamenstelling een significant verband. In de controlebuurten blijkt dit verband er niet te zijn. De tabel bij deze multiële regressie is opgenomen in bijlage B. Hierin zien we dat wanneer de sociaaleconomische status een categorie naar boven opschuift en dus beter wordt, de score van de ontwikkeling van de bevolkingssamenstelling met 5,129 afneemt. Het gaat hierbij steeds om de perceptie van buurtbewoners over de bevolkingssamenstelling. Bij deze bevolkingssamenstelling zijn zowel sociaal als economische aspecten inbegrepen. Dit betekent dat een hogere sociaaleconomische status zorgt voor een meer negatieve ontwikkeling van de perceptie op de bevolkingssamenstelling. In buurten met een hoge sociaaleconomische status zijn bewoners in de onderzoeksperiode dus een stuk minder tevreden geworden met de sociale en economische bevolkingssamenstelling in de eigen buurt. Dit is opvallend, daar we dit verband andersom hadden verwacht. Verder kunnen we dus ook uit de Leefbaarometer concluderen dat een lagere sociaaleconomische status niet leidt tot een sterker effect op de leefbaarheid als gevolg van de vestiging van een azc.

5.5. Conclusie

De resultaten die gepresenteerd zijn in dit hoofdstuk laten zien dat er fysieke en sociale buurtkenmerken zijn die de kans op de vestiging van een azc in een buurt vergroten. De kenmerken met de grootste voorspellende waarden zijn het aandeel eenpersoonshuishoudens, de sociaaleconomische status, het aandeel westerse allochtonen en het aantal inwoners van de buurt. Het belangrijkste en opvallendste wat naar voren kwam uit de resultaten was echter dat de aanwezigheid van een azc de leefbaarheid in de buurt niet negatief beïnvloedt. De leefbaarheid is zowel in de experimentele buurten als de controlebuurten achteruit gegaan. De sociale cohesie is in de experimentele buurten sterker verslechterd, terwijl de overlast juist in de

controlebuurten sterker is achteruit is gegaan. Op de langere termijn zagen we dat deze verslechtering van de leefbaarheid zich doorzet in buurten waar het azc langer open is. In buurten waar het azc eerder gesloten wordt is een opleving van de leefbaarheid te zien. Over een periode van acht jaar zijn de leeftijdsverschillen in alle buurtengroepen echter gering. Tot slot kwam uit de resultaten naar voren dat een lagere sociaaleconomische status in de buurten met een azc geen verband houdt met een sterkere negatieve ontwikkeling van de leefbaarheid. De ontwikkeling van de leefbaarheid in buurten met een azc is dus niet afhankelijk van de sociaaleconomische status van die buurt.

6. Conclusies en aanbevelingen

De laatste jaren is de maatschappelijke discussie rondom het asielbeleid steeds verder opgelaaid. Doordat miljoenen Syriërs op de vlucht sloegen kreeg Nederland, net als veel andere Europese landen, te maken met een vluchtelingen crisis. Een belangrijk aspect van deze discussie betrof de verblijfslocatie van vluchtelingen en asielzoekers die naar Nederland kwamen. Er werd door buurtbewoners fel geprotesteerd tegen de komst van asielzoekerscentra bij hen in de buurt. Grote groepen asielzoekers zouden allerlei aspecten van de leefbaarheid in de buurt negatief beïnvloeden. In meer recente berichtgeving komt steeds vaker naar voren dat buurtbewoners achteraf niet veel van het azc merken. Het doel van dit onderzoek was om op een kwantitatieve manier te onderzoeken wat de gevolgen zijn van de vestiging van een azc op de leefbaarheid in de buurt. Om dit doel te bereiken is gebruik gemaakt van de volgende onderzoeksvraag:

'In welke mate beïnvloedt de aanwezigheid van een asielzoekerscentrum de leefbaarheid in Nederlandse woonbuurten?'

Binnen dit onderzoek is in het bijzonder aandacht geweest voor het effect van een azc op de sociale cohesie, omdat deze geldt als belangrijke indicator van leefbaarheid. Naast enkel het effect is ook gekeken of er veranderingen in de leefbaarheid optreden naarmate het azc langer open is. Hierbij werd verwacht dat een azc in de buurt en haar bewoners op den duur geïntegreerd raken in de buurt en dat door gewinning van buurtbewoners eventuele negatieve effecten afnemen. Tenslotte hebben we onderzocht of de sociaaleconomische status van een buurt van invloed is op de perceptie van de leefbaarheid na de vestiging van een azc. In dit hoofdstuk presenteren we de belangrijkste conclusies die getrokken kunnen worden naar aanleiding van de resultaten uit het vorige hoofdstuk.

6.1 Conclusies

Effect van azc op de leefbaarheid

De belangrijkste conclusie die we uit dit onderzoek kunnen trekken is dat de vestiging van een azc geen duidelijk aantoonbare (negatieve) invloed heeft op de leefbaarheid in de buurt. Dit verwerpt de hypothese dat de leefbaarheid minder zou worden als gevolg van de vestiging van een azc in de buurt. Wel is er een licht nadelig effect op de perceptie van de sociale cohesie waargenomen. De vestiging van een azc zorgt ervoor dat de sociale contacten en de emotionele binding met de buurt minder worden. Voor de perceptie op de veiligheid in de buurt is geen (nadelig) effect gevonden van de vestiging van een azc. Vanuit het oogpunt van het etnisch mixen in Nederlandse woonbuurten zijn deze uitkomsten interessant. Vanuit de wetenschap waren voornamelijk geluiden te horen dat meer etnische diversiteit zou leiden tot minder vertrouwen onder buurtbewoners, wat uiteindelijk de leefbaarheid nadelig beïnvloedt, alhoewel deze effecten wel worden afgezwakt in recentelijk onderzoek. Door beleidsmakers en overheden wordt daarentegen vaak aangenomen dat etnisch mixen bijdraagt aan meer solidariteit, integratie en sociale cohesie. De resultaten uit dit onderzoek duiden een

middenweg in deze discussie. Enerzijds wordt de leefbaarheid als geheel niet beïnvloed na de komst van grote groepen asielzoekers naar de buurt; anderzijds heeft het wel lichte invloed op het deelconcept sociale cohesie. Ook de buurtveranderingsprocessen die besproken zijn in het theoretisch kader hebben niet plaatsgevonden in de buurten waarin een azc aanwezig was. Voor een invasie en successie, waarbij asielzoekers na verloop van tijd de plek innemen van oorspronkelijke buurtbewoners, is in de onderzoeksbuurten is geen bewijs gevonden in de resultaten. Ook het tipping point, waarbij het aandeel inwoners met een andere etniciteit dan die van de oorspronkelijke bewoners een cruciale grenswaarde bereikt, is hier niet aan de orde. Enkel het licht negatieve effect op de leefbaarheid heeft aanleiding gegeven een invloed van het azc te vermoeden. Deze resultaten waren echter allerm minst overtuigend waardoor we kunnen concluderen dat de zorgen voor een negatief effect van de vestiging van een azc op de leefbaarheid ongegrond zijn. Een leefbare buurt mét asielzoekerscentrum is dus de werkelijkheid en geen utopie.

Tijdelijkheid van het effect

Het langer openblijven van een azc heeft tegen de verwachting in niet gezorgd voor een afname van de negatieve invloed op de leefbaarheid. Hoewel er voor het totaal van azc-buurten geen effect op de leefbaarheid waar te nemen viel, is de leefbaarheid in buurten waarin het azc langer open is geweest gestaag gedaald. Deze daling is zelfs iets sterker geworden in de tweede onderzoeksperiode waardoor de hypothese dat het effect slechts tijdelijk is wordt verworpen. Het sluiten van een azc zorgt daarentegen juist voor een opleving van de leefbaarheid. Voor buurten waar geen azc is geweest geldt deze opleving niet in dezelfde mate. Hieruit kunnen we concluderen dat de leefbaarheid niet hoeft te lijden onder de aanwezigheid van een azc, maar dat het sluiten van dat azc wel voor 'opluchting' zorgt, waarmee de leefbaarheid toeneemt. Dit toont indirect wel aan dat de aanwezigheid van een azc de leefbaarheid onderhuids beïnvloedt, alhoewel dit dus pas tot uiting komt wanneer het azc uit de buurt verdwijnt. Ook op langere termijn wordt de aanwezigheid van een grote groep asielzoekers dus niet als een invasie ervaren.

Sociaaleconomische status en het effect

Uit de vele nieuwsberichten en uit het theoretisch kader bleek dat de protesten tegen de komst van een azc het felst waren in buurten met een lagere sociaaleconomische status, onder andere omdat bewoners met een lagere sociaaleconomische status vaker geacht worden te moeten concurreren met immigranten om schaarse middelen op economische, sociaal en cultureel gebied. We verwachtten daarom dat in buurten met een lagere sociaaleconomische status de weerstand tegen het azc groter zou zijn, waardoor de ontwikkeling van de leefbaarheid in de buurt na de vestiging van een azc een sterker negatief beeld zou laten zien in deze buurten. Hier is echter geen enkel bewijs voor gevonden. Uit de benadering vanuit middelen en beperkingen voor buurtveranderingsprocessen bleek dat de ontevredenheid toeneemt onder groepen met een lagere sociaaleconomische status, doordat zij veelal niet in staat zijn om iets aan die onvrede te veranderen. Uit dit onderzoek blijkt echter niet dat bewoners in buurten met een lagere sociaaleconomische status meer ontevreden zijn dan bewoners in andere buurten. De perceptie van bewoners ten opzichte van de leefbaarheid in buurten waarin een azc is gevestigd is dus niet afhankelijk van de sociaaleconomische status in die buurt.

6.2. Discussie

De keuzes die in dit onderzoek zijn gemaakt hebben mogelijk invloed gehad op de verkregen resultaten en daarmee op de getrokken conclusies. Met name vanwege de beschikbaarheid van databestanden hebben we flexibel moeten zijn in de methodologie. Idealiter hadden de meest recent geopende azc's centraal gestaan in dit onderzoek. Door de keuze voor het quasi-experiment en het ontbreken van postcodegegevens in de meest recente databestanden van het WoON was dit echter niet mogelijk. Hierdoor is de keuze gemaakt voor een onderzoeksperiode rond de eeuwwisseling, omdat deze het meest vergelijkbaar is met de huidige situatie. Nadeel van deze keuze was dat we ons hierdoor slechts konden beperken tot het niveau van de vier-positiepostcode. Hoewel veel buurtonderzoeken dit niveau hanteren waren data op een lager schaalniveau gewenst geweest, omdat zich ook, of wellicht juist, op dat niveau leefbaarheidsverschillen kunnen voordoen.

Bij het koppelen van controlebuurten aan experimentele buurten hebben we keuzes moeten maken met betrekking tot de buurtkenmerken die zijn meegenomen in het model. De theoretische relatie tussen de vestiging van een azc en de leefbaarheid in de buurt ontbrak waardoor we ons voornamelijk hebben moeten richten op verwachtingen en enigszins vergelijkbaar onderzoek. Dit was niet de ideale situatie voor de gekozen matching techniek. Echter denken we wel dat dit de meest geschikte en verantwoorde methode was om tot vergelijkbare buurten te komen en dat de gemaakte keuzes geen afbreuk doen aan de kwaliteit van het matchen en het vervolg van het onderzoek.

Bij het onderzoeken van de tijdelijkheid van het effect van de vestiging van een azc op de leefbaarheid zijn we ons ervan bewust dat we te maken hebben met een relatief klein aantal buurten. Door de selectieprocedure van de experimentele buurten en de keuze voor een quasi-experiment was dit aantal het maximaal haalbare. Hierdoor schuilt een gevaar dat sneller afwijkende resultaten zichtbaar zijn. Hier is rekening mee gehouden door te kijken naar het aantal respondenten per buurt. Het gemiddeld aantal respondenten per buurt ligt steeds ruimschoots boven het door ons gestelde criterium. Daarnaast zien we in de resultaten geen willekeurige waarden voor de leefbaarheid, maar is hierin een duidelijk patroon te herkennen, waardoor we ook voor deze groep buurten uitspraken durven te doen.

Bij het onderzoeken van leefbaarheidsverschillen zijn steeds zeven indicatoren van leefbaarheid behandeld. Omwille van de databestanden en de vragen die in deze enquêtes zijn gesteld was dit het maximale aantal om de leefbaarheid op te baseren. Mogelijk zijn er meer indicatoren die de leefbaarheid kunnen verklaren, waardoor de hier gehanteerde groep indicatoren niet volledig is. Zo kan de reputatie van een buurt meespelen in het verklaren van de leefbaarheid (Permentier et al., 2011). Deze reputatie kan als gevolg van de vestiging van een azc schade hebben opgelopen, waardoor er negatieve veranderingen in de leefbaarheid optreden. Daarnaast kunnen ook de keuze voor een bepaalde woning of buurt en de tevredenheid over voorzieningen een bijdrage leveren aan het verklaren van de leefbaarheid (Permentier 2009, van Beckhoven et al., 2008). Hoewel de perceptie over voorzieningen wel aan bod kwam in de Leefbaarometer ontbrak deze in de databestanden van het WBO en het WoON. Omdat we verwachten dat de vestiging van een azc geen invloed heeft op de perceptie over

voorzieningen in de buurt achten we het ontbreken van deze indicator niet als een probleem.

Een andere tekortkoming in dit onderzoek heeft betrekking op de zogeheten *spatial spillover effects*. Dit houdt in de context van deze studie in dat een waargenomen of ontbrekende verandering ook aan andere gebeurtenissen in de onderzoeksbuurten of naastgelegen buurten gelegen kan hebben. Zoals in de methodologie reeds is vermeld, is het onmogelijk om in een quasi-experiment hetgeen centraal staat in het onderzoek te isoleren van andere activiteiten en gebeurtenissen (zoals herstructurering) in de omgeving. Door in dit onderzoek ook te kijken naar veranderingen in fysieke en sociale buurtkenmerken waardoor de leefbaarheid beïnvloed kan worden, wordt zo goed mogelijk gecontroleerd voor activiteiten die in de onderzoeksperiode binnen de buurtgrenzen hebben afgespeeld. Voor veranderingen buiten de experimentele- en controlebuurten was dit echter niet mogelijk. Mogelijkerwijs hebben activiteiten buiten de buurtgrenzen van de experimentele- en controlebuurten wel invloed gehad op de resultaten.

Een voordeel van het gebruik van het WBO en het WoON als primaire databestanden om de leefbaarheid in relatie met de aanwezigheid van een azc te onderzoeken is dat respondenten niet bevooroordeeld zijn bij het beantwoorden van de vragen. In een recent niet-wetenschappelijk onderzoek werd onder andere de relatie tussen overlast en de aanwezigheid van een azc onderzocht (Kanne et al., 2015). Voor de respondenten in dat onderzoek was het duidelijk dat het ging om een onderzoek naar de invloed dat het azc had op de buurt. Antwoorden van respondenten kunnen hierdoor beïnvloed zijn. Enerzijds kunnen respondenten extreem negatieve antwoorden geven om hun onvrede over het azc kracht bij te zetten; anderzijds bestaat het risico van sociaal wenselijke antwoorden. Door de gebruikte databestanden in dit onderzoek wordt deze mogelijke bias vermeden, doordat er in de vragenlijst geen link is met de aanwezigheid van een azc.

6.3. Aanbevelingen voor beleid

Op basis van de resultaten van dit onderzoek kunnen we aanbevelingen doen die relevant zijn voor beleidsmakers. We hebben gezien dat de vestiging van een azc geen effect heeft op algehele leefbaarheid in de buurt. Wel bleek er een licht negatief effect op de sociale cohesie in de buurt te zijn. Voor beleidsmakers en overheden is het noodzakelijk om na de toewijzing van een azc aan een bepaalde buurt actief te blijven in de buurt en zorg te dragen voor een zo leefbaar mogelijke situatie. Communicatie naar bewoners is hierin erg belangrijk, maar ook de integratie tussen bewoners en asielzoekers. Participatie van buurtbewoners bij activiteiten rondom het azc kunnen een bijdrage leveren aan deze integratie. Deze betrokkenheid heeft een positieve werking op de sociale contacten van buurtbewoners en op de emotionele binding die zij voelen met de buurt. Ook de communicatie naar buurtbewoners voordat het azc gevestigd wordt is belangrijk voor een goed resultaat. Voor beleidsmakers en overheden is het belangrijk om van tevoren goed uit te leggen dat angst en zorgen niet nodig zijn, door te wijzen op de ervaringen van buurten waar al een azc is. Angst voor testosteronbommen, overlast en onveiligheid is dus niet nodig. Eerlijke en tijdige communicatie hierover is essentieel.

Overige resultaten en conclusies geven geen aanleiding tot het veranderen van het huidige beleid omtrent het toewijzen van azc's aan bepaalde buurten. Ook de tijdelijkheid van het effect gaf geen aanleiding om een bepaalde tijdsduur voor het actief zijn van het azc aan te bevelen. Hiervoor bleek het verschil in leefbaarheid in een periode van acht jaar tussen buurten waarin het azc lang open is geweest, buurten waarin het azc kort open is geweest en buurten waarin geen azc is geweest te gering. Dat het sluiten van een azc voor een ervaring in de leefbaarheid zorgt is interessant, maar leidt uiteraard niet tot een aanbeveling tot het sluiten van meer azc's. Vervolgstudies zijn nodig om verdere aanbevelingen te kunnen doen op andere aspecten van het asielbeleid en in het specifiek azc's. Hier gaan we in het de laatste paragraaf van dit hoofdstuk op in.

6.4. Aanbeveling voor verder onderzoek

In dit onderzoek hebben we geprobeerd een zo volledig mogelijk beeld te verschaffen over de relatie tussen azc's en de leefbaarheid. Echter is er door bepaalde keuzes ook informatie verloren gegaan, wat ruimte laat voor vervolgonderzoek. In dit onderzoek zijn bijvoorbeeld azc's met minder dan 100 bewoners buiten beschouwing gelaten. Een interessant doel van verder onderzoek kan zijn om na te gaan of er verschillen zijn in de perceptie van leefbaarheid tussen buurten met kleine en grote azc's. In het geval hieruit geconcludeerd wordt dat buurten met azc's met minder dan 100 bewoners positiever scoren op de leefbaarheid kan dit leiden tot een aanbeveling waarin beleidsmakers en overheden zich moeten richten op kleinere opvanglocaties.

Daarnaast is het interessant om te onderzoeken of het ontbrekende effect op de leefbaarheid ook gevonden wordt in de huidige situatie. Hiervoor kan eenzelfde studie worden opgezet, waardoor de onderzoeken vergeleken kunnen worden. Omwille van de periode waarin dit onderzoek heeft plaatsgevonden was deze vergelijking in dit onderzoek niet mogelijk. Een bijkomend voordeel van een onderzoek naar de huidige situatie is dat leefbaarheidsverschillen ook op lager schaalniveau dan het vier-postcode niveau gemeten kunnen worden. Hiermee kan bijvoorbeeld antwoord worden gegeven op de vraag of het (negatieve) effect van de vestiging van een azc afneemt naarmate de afstand tot het azc toeneemt. Volgens het *Not In My BackYard*-principe zou dit namelijk wel het geval moeten zijn.

Naast de kwantitatieve methode die in dit onderzoek is gehanteerd, kan aanvullend kwalitatief onderzoek waardevol zijn in het verklaren van gevonden of ontbrekende relaties. Zo zou kwalitatief onderzoek kunnen verklaren waar de ervaring van de leefbaarheid na het sluiten van een azc op is gebaseerd. Het is dan echter niet mogelijk om die resultaten te generaliseren voor alle buurten, maar het biedt wel verdieping en meer begrip van de situatie.

Literatuurlijst

Abascal, M., & Baldassarri, D. (2015). Love Thy Neighbor? Ethnoracial Diversity and Trust Reexamined. *American Journal of Sociology*, 121(3), 722-782.

Adriaanse, C. (2006), Publieke familiariteit bindt in Buitenveldert. *City Journal* 6, pp. 14-19.

Alba, R., & Nee, V. (1997). Rethinking assimilation theory for a new era of immigration. *International migration review*, 826-874.

Algemeen Dagblad (2016), COA sluit opvanglocaties vanwege krimpende stroom asielzoekers. <http://www.ad.nl/dossier-vluchtelingenstroom-west-europa/coa-sluit-opvanglocaties-vanwege-krimpende-stroom-asielzoekers~aaa05cb3/>. Geraadpleegd: 26 augustus 2016.

Amerigo, M. & J.I. Aragonés (1997). A theoretical and methodological approach to the study of residential satisfaction. *Journal of Environmental Psychology*. Volume 17, nr. 1, pp.47-57.

Amnesty International (2016), Categorieel beschermingsbeleid. <http://www.amnesty.nl/categorieel-bescherming>. Geraadpleegd: 21 juli 2016.

ANP (2015), azc Veenhuizen. http://ditisnorg.nl/wp-content/uploads/2015/05/ANP-27253765_alde_finzenis_Veenhuizen_azc.jpg. Geraadpleegd: 29 augustus 2016.

Back, M. (2016), Opnieuw daling aantal eerste asielaanvragen uit Syrië. <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/05/12/opnieuw-daling-van-aantal-eerste-asielaanvragen-uit-syrie-a1407320>. Geraadpleegd: 26 augustus 2016.

Bakker, K. (2016), Steenbergen: het protest dat 'de toon zette voor azc-debat'. *Nieuwsuur*. <http://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2122272-steenbergen-het-protest-dat-de-toon-zette-voor-azc-debat.html>. Geraadpleegd: 25 augustus 2016.

Bakker, M. (2015), Mensen met azc in de buurt ervaren veel minder overlast dan ze vreesden. *De Volkskrant*. <http://www.volkskrant.nl/binnenland/mensen-met-azc-in-de-buurt-ervaren-veel-minder-overlast-dan-ze-vreesden~a4210686/>. Geraadpleegd: 25 augustus 2016.

Beckhoven, E., van, G. Bolt & R. van Kempen (2008), Hoofdstuk 2: Oorzaken van buurtverval in: Bloei en verval van vroeg naoorlogse wijken. Den Haag: Nicis Instituut.

Bergeijk, E., van, A. Kokx, G. Bolt & R. van Kempen (2008), Helpt herstructurering? Effecten van stedelijke herstructurering op wijken en bewoners. Delft: Eburon.

Berger-Schmitt, R., & Noll, H. H. (2000). Conceptual Framework and Structure of a European System of Social indicators. ZUMA.

Bolwijn, M. (2016), Nederlands asielbeleid bij strengste van EU-landen. De Volkskrant. <http://www.volkskrant.nl/binnenland/nederlands-asielbeleid-bij-strengste-van-eu-landen~a4237990/>. Geraadpleegd: 26 augustus 2016.

Bruinsma, G., L. Pauwels, F. Weerkan & W. Bernasco (2013), Social disorganization, social capital, collective efficacy and the spatial distribution of crime and offenders. *British Journal of Criminology* 53, pp. 942-963.

Bryman, A (2012), *Social Research Methods* (4th edition). Oxford: Oxford University Press.

Cadat, M., & Engbersen, R. (2006), *Leefbaarheid op het verstedelijkt platteland: Anticiperen op multi-etniciteit*. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Cats, R. (2015), *Opvang vluchtelingen splijt het land*. Financieel Dagblad, <http://fd.nl/economie-politiek/1122082/opvang-vluchtelingen-splijt-het-land>. Geraadpleegd: 25 augustus 2016.

CBS (2016), Statline, asielverzoeken en nareizigers. <http://statline.cbs.nl/Statweb/>. Geraadpleegd: 4 juli 2016.

Chkalova, K., L. Mulalic, R. Van der Vliet, K. Oudhof & C. Harmsen (2008), *Herkomst en kenmerken van immigranten uit de voormalige Sovjet-Unie*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

COA (2016), <https://www.coa.nl/>. Geraadpleegd: 23 juli 2016.

Criekinghe, J. van (2012), Tien jaar na de dood van Savimbi: einde van de Angolese burgeroorlog. <http://www.dewereldmorgen.be/artikels/2012/02/22/tien-jaar-na-de-dood-van-savimbi-einde-van-de-angolese-burgeroorlog>. Geraadpleegd: 5 juli 2016.

Dear, M. (1992). Understanding and overcoming the NIMBY syndrome. *Journal of the American Planning Association*, 58(3), 288-300.

Dorst, M.J. van (2005). *Een duurzaam leefbare woonomgeving*. Delft: Eburon.

Dourleijn, E. & J. Dagevos (2011), *Vluchtelingengroepen in Nederland, over de integratie van Afghaanse, Iraakse, Iraanse en Somalische migranten*. Den Haag: SCP

Dowrick, S. (2007). *Income-Based Measures of Average Well-being. Human Well-Being: Concept and Measurement*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.

Dupont H., Kaplan C., Verbraeck H., Braama R., & van de Wijngaart F. (2005) Killing time: drug and alcohol problems among asylum seekers in the Netherlands. *International Journal of Drug Policy*, 16, 27-36.

Endedijk, B. (2016), Weinig last van familie Hassan. NRC, <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/08/15/weinig-last-van-familie-hassan-3777462-a1516404>, Geraadpleegd: 25 augustus 2016.

Faessen, W. (1998), WoningBehoeftte Onderzoek 1998: Onderzoeksdocumentatie. Den Haag, Ministerie van VROM; Centraal Bureau voor de Statistiek

Field, A. (2013), Discovering Statistics using IBM SPSS (4th edition). London: SAGE.

Forrest, R. & A. Kearns (2001), Social cohesion, social capital and the neighbourhood. *Urban Studies* 38 (12), pp. 2125-2143.

Geuijen, K. (2004). De asielcontroerse. Argumenteren over mensenrechten en nationale belangen (Vol. 14). Rozenberg Publishers.

Hart, J., de (red.), F. Knol, C. Maas- de Waal & T. Roes (2002), Zekere banden. Sociale cohesie, leefbaarheid en veiligheid. Den Haag: SCP.

Hessels, T. (2000), Somaliërs in Nederland. Een profiel. Den Haag: ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Hessels, T. (2002), Iraniërs in Nederland. Een profiel. Den Haag: ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Hessels, T. & F. Wassie (2003), Afghanen in Nederland. Een profiel. Den Haag: ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Hooft van Huijsduijnen, J., R-J. van Til, E. Verhoog, K. Gopal, B. Ferment & J. van Galen (2007), WoON 2006: Onderzoeksdocumentatie module woningmarkt. Den Haag, Ministerie van VROM; Delft, Abf Research.

Hubbard, P. (2005). Accommodating Otherness: anti-asylum centre protest and the maintenance of white privilege. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 30(1), 52-65.

IND (2016a), Asylum Trend: Monthly Report on Asylum Applications in The Netherlands and Europe, July 2016. Den Haag, Immigratie- en Naturalisatiedienst, Ministerie van Veiligheid en Justitie.

IND (2016b), Wat is asiel? Immigratie- en Naturalisatiedienst. <https://ind.nl/organisatie/informatie-jongeren/wat-is-asiel>. Geraadpleegd: 2 juli 2016.

Jacobs, M.H. (2000), Kwaliteit leefomgeving, kennisontwikkeling. Wageningen: Alterra.

Kanne, P., L. Klein Kranenburg & M. Rosema (2015), Opvang van Asielzoekers. I&O Research.

Khalil, H. A. E. E. (2012). Enhancing quality of life through strategic urban planning. *Sustainable cities and society*, 5, 77-86.

Klaver, J. (2015), Sociale cohesie, dé drijvende kracht achter leefbaarheid? Masterthesis Urban Geography, Universiteit Utrecht.

Kleinhans, R. & G. Bolt (2010), Vertrouwen houden in de buurt. Verval, ervaring en collectieve zelfredzaamheid in stadsbuurten. Delft: Onderzoeksinstituut OTB

Kleinhans, R., H. Posthumus, G. Bolt (2012), Niet wakker liggen over waterbedeffecten. Rooijlijn, 45 (6), pp. 446 – 451.

Laws, C. (2015), De eerste asielzoekerscentra in Nederland. <http://www.isgeschiedenis.nl/nieuws/de-eerste-asielzoekerscentra-in-nederland/>. Geraadpleegd: 25 augustus 2016.

Leidelmeijer, K., & Van Kamp, I. (2003). Kwaliteit van de leefomgeving en leefbaarheid; naar een begrippenkader en conceptuele inkadering. Amsterdam/Bilthoven: Rigo Research en Advies BV/ RIVM

Leidelmeijer, K., G. Marlet, J. van Iersel, C. van Woerkens & H. Van der Reijden (2008), De Leefbaarometer: leefbaarheid in Nederlandse wijken en buurten gemeten en vergeleken. Rapportage instrumentontwikkeling. Amsterdam/Utrecht: RIGO Research en Advies BV/Atlas voor gemeenten.

Leidelmeijer, K. & R. Schulenberg (2010), Buurtleefbaarheid begrepen, Achtergronden en beleidsinvloeden bij leefbaarheidsverbetering. Amsterdam: RIGO.

Leur, S. Van (2013), Geschiedenis van vluchtelingen en asielzoekers in Nederland. <http://www.isgeschiedenis.nl/nieuws/binnenland/geschiedenis-van-vluchtelingen-en-asielzoekers-in-nederland/>. Geraadpleegd: 25 augustus 2016.

Leefbaarometer (2016), www.Leefbaarometer.nl. Geraadpleegd: 14 augustus 2016.

Logan, J. R., Stults, B. J., & Farley, R. (2004). Segregation of minorities in the metropolis: Two decades of change. *Demography*, 41(1), 1-22.

Lu, M. (1999), Determinants of Residential Satisfaction: Ordered Logit vs. Regression Models. *Growth and Change*, 30, pp. 264-287.

Lubbers, M., Coenders, M., & Scheepers, P. (2006). Objections to asylum seeker centres: individual and contextual determinants of resistance to small and large centres in the Netherlands. *European Sociological Review*, 22(3), 243-257.

Mattheijer, M. (2000). De toelating van vluchtelingen in Nederland en hun integratie op de arbeidsmarkt. AIAS, Amsterdam Institute for Advanced Labour Studies, Universiteit van Amsterdam.

Ministerie van VROM (2004), Leefbaarheid van wijken. Den Haag: Ministerie van VROM.

Ministerie van VROM/WWI (2009), Leefbaarheid door de tijd. Den Haag: Ministerie van VROM/WWI.

Meeuwissen, B., B. Ferment, J. hoofd van Huijsduijnen, R-J. van Til (2003), WoningBehoeftte Onderzoek 2002: Onderzoeksdocumentatie. Den Haag, Ministerie van VROM; Delft, Abf Research.

Mohit, A. (2013) Quality of Life in Natural and Built Environment: An Introductory Analysis. *Social and Behavioral Sciences* , 101, 33 – 43

Morenoff, J. D., Sampson, R. J., & Raudenbush, S. W. (2001). Neighborhood inequality, collective efficacy, and the spatial dynamics of urban violence. *Criminology*, 39(3), 517-558.

NOS (2015), Raadszaal Geldermalsen ontruimd wegens proteseten tegen komst azc. <http://nos.nl/artikel/2075643-raadszaal-geldermalsen-ontruimd-wegens-protest-tegen-komst-azc.html>. Geraadpleegd: 25 augustus 2016.

NOS (2016a), Grimmig anti-asielzoekersprotest in Heesch. <http://nos.nl/artikel/2081270-grimmig-anti-asielzoekersprotest-in-heesch.html>. Geraadpleegd: 25 augustus 2016.

NOS (2016b), De azc-inloopavonden, waar ging het mis? <http://nos.nl/artikel/2081450-de-azc-inloopavonden-waar-ging-het-mis.html>. Geraadpleegd: 25 augustus 2016.

Permentier, M.G. (2009), Reputation, neighbourhoods and behavior (ph.D.-thesis). Utrecht: Universiteit Utrecht.

Permentier, M.G., M. van Ham & G. Bolt (2011), Neighbourhood reputation and the intention to leave the neighbourhood. *Environment and Planning A* 41 (9), pp. 2162-2180.

Permentier, M. G., Kullberg, J., & Noijs, L. L. J. (2013). *Werk aan de wijk: een quasi-experimentele evaluatie van het krachtwijkenbeleid*. Den Haag: SCP.

Phillips, D. (2006). *Quality of life: Concept, policy and practice*. Routledge.

Portes, A., Guarnizo, L. E., & Haller, W. J. (2002). Transnational entrepreneurs: An alternative form of immigrant economic adaptation. *American sociological review*, 278-298.

Putnam, R. (1993), The prosperous community: Social capital and community life. *American Prospect* Spring: 35-42.

Putnam, R.D. (2007), E pluribus unum: Diversity and community in the twenty-first century the 2006 johan skytte prize lecture. *Scandinavian Political Studies* 30 (2), pp. 137-174.

Rapley, M. (2003). *Quality of life research: A critical introduction*. Sage.

Rijksoverheid (2016), Asielbeleid. Wat zijn de voordelen voor gemeenten die asielzoekers opvangen? Den Haag: Rijksoverheid

Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., & Earls, F. (1997). Neighborhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy. *Science*, 277(5328), 918-924.

Theebe, M. A. J. (2002). Asielzoekers en de waarde van uw woning. *Economisch Statistische Berichten*, 4342, 24-27.

Tolsma, J., Van der Meer, T., & Gesthuizen, M. (2009). The impact of neighbourhood and municipality characteristics on social cohesion in the Netherlands. *Acta Politica*, 44(3), 286-313.

UNHCR (2016), Begrippenlijst. UNHCR, the Refugee Agency.
<http://www.unhcr.nl/unhcr-in-nederland/begrippenlijst.html>. Geraadpleegd: 23 juli 2016.

Uzzell, D., E. Pol, D. Badenas (2002), Place Identification, Social Cohesion, and Environmental Sustainability. *Environment and Behavior*, 34 (1), pp. 26-53.

Veenhoven, R. (2000). The Four Qualities of Life: Ordering Concepts and Measures of the Good Life. *Journal of Happiness Studies* (1), 1-39.

Veenhoven, R. (2005). Apparent Quality of Life in Nations. How Long and Happy People Live. *Social Indicators Research* (71), 61-68.

Veenhoven, R. (2009). Well-Being in Nations and Well-Being of Nations. Is There a Conflict Between Individual and Society? *Social Indicators Research* (91), 5-21.

Visser, K. (2010), Beter een goede buur dan een verre vriend? Op zoek naar de oorzaken van buurtverval en de betekenis van sociale cohesie in de gemeente Utrecht. Houten: Laagland' advies.

Vluchtelingenwerk (2016), Afghanistan: oorlog op oorlog.
<http://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/landen-van-herkomst/afghanistan>. Geraadpleegd: 6 juli 2016.

Vluchtelingenwerk (2016), Eritrea: onderdrukking en eindeloze dienstplicht.
<http://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/landen-van-herkomst/eritrea>. Geraadpleegd: 6 juli 2016.

Vluchtelingenwerk (2016), Verdeeld Joegoslavië: oorlog en etniciteit.
<http://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/landen-van-herkomst/verdeeld-joegoslavi%C3%AB-oorlog-en-etniciteit>. Geraadpleegd: 6 juli 2016.

Vluchtelingenwerk (2016), Standpunt: veilige derde landen.
<http://www.vluchtelingenwerk.nl/wat-wij-doen/standpunten/standpunt-veilige-derde-landen>. Geraadpleegd: 26 augustus 2016.

Vluchtelingenwerk (2016), Syrië: miljoenen mensen op drift.
<http://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/landen-van-herkomst/syri%C3%AB>.
Geraadpleegd: 6 juli 2016.

Vosters, T. (2014), VluchtelingenWerk Nederland: een studie over 35 jaar beleidsbeïnvloeding. Masterthesis Geschiedenis, Universiteit Leiden.

Westerink, H. (2005), Asielbeleid steeds meer gericht op beheersing van vluchtelingen. Gebladerte Archief. <http://www.doorbraak.eu/gebladerte/11105f70.htm>.
Geraadpleegd: 6 juli 2016.

Williams, E. (1993). The lure of liveability. *Business Perspectives*, 7(1), 12-14.

Wittebrood, K. & T. van Dijk (2007), Aandacht voor de wijk. Effecten van herstructurering op de leefbaarheid en veiligheid. Den Haag: SCP.

Wittebrood, K. & M. Permentier (2011), Wonen, wijken & interventies. Krachtwijkenbeleid in perspectief. Den Haag: SCP.

Bijlages

Bijlage A – additionele tabellen bij hoofdstuk 4

Tabel A.1. Propensity scores (en hierop gebaseerde statistische maten)

	Experimentele buurten N = 36	Controlebuurten N = 36
Gemiddelde	0,0316	0,0317
Minimum	0,004	0,004
Maximum	0,14	0,14
Skewness	2,201	2,195
Standaardfout	0,393	0,393
Kurtosis	5,314	5,257
Standaardfout	0,768	0,768

Bijlage B – additionele tabellen bij hoofdstuk 5

Tabel B.1. Multipele regressie voor bevolkingssamenstelling (Leefbaarometer)

	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
Constant	38,033	11,906		3,194	0,04
Woningvoorraad					
% huurwoningen	0,161	0,103	0,439	1,558	0,132
% meergezinswoningen	-0,077	0,113	-0,301	-0,684	0,500
% eenpersoonshuishoudens	0,343	0,187	0,599	1,830	0,080
% bouwjaar < 1945	-0,289	0,128	-0,528	-2,255	0,034
% bouwjaar 1945 - 1970	-0,340	0,087	-0,715	-3,920	0,001
% bouwjaar 1970 -1990	-0,290	0,088	-0,526	-3,291	0,03
Bevolkingssamenstelling					
Sociaaleconomische status	-5,129	1,868	-0,725	-2,746	0,011
% 15-24 jarigen	0,263	0,445	0,101	0,592	0,559
% 65 jaar en ouder	0,016	0,099	0,038	0,163	0,872
% niet-westerse allochtonen	-0,549	0,160	-1,067	-3,422	0,002
% westerse allochtonen	-0,272	0,390	-0,148	-0,697	0,492

Bijlage A – additionele tabellen bij hoofdstuk 4 (vervolg)

Tabel A.2. Samenhang tussen fysieke en sociale kenmerken en indicatoren van leefbaarheid (Pearsons correlatiemaat)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)
Woningvoorraad																		
(1) % huurwoningen	1																	
(2) % meergezinswoningen	0,81**	1																
(3) % eenpersoonshuishoudens	0,68**	0,71**	1															
(4) % bouwjaar < 1945	0,13	0,15	0,54**	1														
(5) % bouwjaar 1945 - 1970	0,25*	0,18	0,20	-0,06	1													
(6) % bouwjaar 1970 -1990	-0,11	-0,30**	-0,33**	-0,47**	-0,40**	1												
Bevolkingssamenstelling																		
(7) Sociaaleconomische status	-0,57**	-0,35**	-0,39**	-0,14	-0,27*	-0,05	1											
(8) % 15-24 jarigen	-0,02	-0,12	0,15	0,18	-0,12	0,20	-0,33**	1										
(9)% 65 jaar en ouder	0,03	0,07	0,38**	0,47**	0,26*	-0,33**	0,12	-0,13	1									
(10) % niet-westerse allochtonen	0,64**	0,72**	0,43**	-0,00	-0,01	-0,06	-0,58**	-0,02	-0,12	1								
(11) % westerse allochtonen	0,44**	0,50**	0,51**	0,06	0,06	-0,23	0,09	-0,33**	0,21	0,30*	1							
Indicatoren leefbaarheid																		
(12) Sociale contacten	-0,27*	-0,43**	-0,25*	0,11	0,11	0,16	0,01	0,22	0,14	-0,40**	-0,48**	1						
(13) Emotionele binding	-0,26*	-0,21	-0,06	0,24*	0,11	-0,03	0,18	0,06	0,23	-0,44**	-0,17	0,57**	1					
(14) Sociale overlast	0,31**	0,22	0,18	-0,17	-0,07	0,28*	-0,36**	0,08	-0,08	0,50**	0,15	-0,25*	-0,46**	1				
(15) Fysieke overlast	0,44**	0,47**	0,46**	0,28*	0,24*	-0,17	-0,32**	-0,15	0,21	0,43**	0,33**	-0,19	-0,31**	0,45**	1			
(16) Veiligheidsgevoel	-0,54**	-0,39**	-0,40**	-0,04	-0,17	-0,07	0,54**	-0,16	-0,06	-0,58**	-0,19	0,13	0,28*	-0,38**	-0,34**	1		
(17) Geen verhuishwens	-0,38**	-0,33**	-0,20	0,09	0,16	-0,17	0,23*	0,06	0,06	-0,48**	-0,28*	0,22	0,36**	-0,36**	0,45**	0,41**	1	
(18) Tevredenheid woonomgeving	-0,53**	-0,47**	-0,23	0,14	0,04	-0,05	0,47**	-0,09	0,22	-0,62**	-0,08	0,51**	0,67**	-0,48**	-0,42**	0,43**	0,38**	1

Bron: WBO '98; Kerncijfers Postcodegebieden '98 en '99.